

T. C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**SOSYAL İNŞACILIK KURAMI ÇERÇEVESİNDE ALMANYA’NIN
YENİDEN BİRLEŞMESİNDEN GÜNÜMÜZE İSRAİL-ALMANYA
İLİŞKİLERİ**

**THE EVOLUTION OF ISRAEL-GERMANY RELATIONS FROM THE
REUNIFICATION OF GERMANY TO PRESENT WITHIN THE CONTEXT
OF THE THEORY OF SOCIAL CONSTRUCTIVISM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal Zeynep TANRIVERDİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Göktürk TÜYSÜZOĞLU

GİRESUN - 2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08/06/2021 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hilal Zeynep TANRIVERDİ'nin Sosyal İnşacacılık Kuramı Çerçevesinde Almanya'nın Yeniden Birleşmesinden Günümüze İsrail-Almanya İsrail İlişkileri başlıklı tezini incelemiş olup aday 22/06/2021 tarihinde, saat 12:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Göktürk TÜYSÜZOĞLU	
Üye	Doç. Dr. Selim KURT	
Üye	Doç. Dr. Ayşe Ömür ATMACA	
Üye		
Üye		

ONAY

08/06/2021

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal İnşaatçılık Kuramı Çerçevesinde Almanya’nın Yeniden Birleşmesinden Günümüze İsrail-Almanya İlişkileri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/06/2021

Hilal Zeynep TANRIVERDİ

ÖN SÖZ

İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan Holokost gerçeği Almanya'nın ve İsrail'in devlet kimliklerine, geleneğine ve gerçekliğine oldukça büyük etkisi olmuştur. Özellikle de Almanya'nın birleşmesinden günümüze kadar, iki devlet arasındaki ilişkilerin Uluslararası İlişkiler disiplini içinde önemli bir yere sahip olan Sosyal Konstrüktivizm yaklaşımı içinde incelemek literatürdeki bu eksikliği giderceği için, İsrail-Almanya ilişkilerinin sosyal konstrüktivizm seçilmiştir. Zira hem maddesel ve hem de düşünsel değerlere verdiği önemle sosyal konstrüktivizm, diğer köklü Uluslararası İlişkiler teorilerinin açıklamakta eksik kaldığı yönlerin aydınlığa çıkarılmasına ve anlaşılmasına büyük katkı sağlamıştır.

İsrail-Almanya ilişkileri incelenirken Alexander Wendt'in kimlik kavramından, Nicholas Onuf ve Friedrich Kratochwil'in sosyal pratikler, kurallar ve normlarından yararlanılmıştır. Böylece ikili ilişkilerin gelişmesinde sosyal ve düşünsel faktörlerin etkisi üzerinden durularak ilişkilere farklı bakış açısıyla bakılarak, ikili ilişkilerde devletlerin tarihsel ve sosyal süreçlerden doğrudan etkilendiği gerçeği üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın bugünlere gelmesinde bana yardımcı olan, her sorunuma yapıcı ve kibar bir şekilde yaklaşan ve beni doğru yolda tutan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Göktürk Tüysüzoğlu'na teşekkürü borç bilirim. Ayrıca yanımda olmasa bile bana her türlü akademik ve ruhsal desteği veren ve beni, deyim yerindeyse kanatları altına alan lisans hocam Sayın Doç. Dr. Ayşe Ömür Atmaca'ya teşekkür ederim. Ve beni bu çalışma boyunca yalnız bırakmayan, her sıkıntıda yanımda olan sevgili anneme, babama ve kardeşime sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Aralarında tarihsel bir paylaşım olmasından dolayı Almanya ve İsrail'in ilişkileri her zaman özel olmuştur. Nazi geçmişi ve Holokost'a rağmen hem İsrail hem de Almanya bunların üstesinden gelerek dostluk çerçevesinde ve sürdürülebilir ilişkiler kurmuşlardır. Rasyonalist Uluslararası İlişkiler teorileri, iki aktör arasındaki ilişkilerin derinliğini açıklamakta eksik kalacağından dolayı, bu çalışmanın uygun bir zemine oturtulması için sosyal konstrüktivizm yaklaşımı kullanılmıştır.

Sosyal konstrüktivizm yaklaşımına göre maddesel faktörler, kimlikler, sosyal pratikler, normlar ve kuralların hepsi insani etkileşimin sonucudur. Hem maddesel hem de düşünsel faktörler, aktörlerin Uluslararası İlişkilerde nasıl davranacağına dair önemli etkisi mevcuttur. Özellikle de, İsrail ve Almanya söz konusu olduğunda, düşünsel faktörlerin iki aktöre ve iki aktör arasındaki ikili ilişkilere etkisi inkar edilemez. Almanya, Nazi geçmişi ve Holokost sebebiyle, İsrail'e karşı özel bir sorumluluğu olduğunu ifade eder. Almanya'nın bu ifadesini ve bu ifadenin ikili ilişkilere etkisini anlamak için, sosyal konstrüktivizm yaklaşımını kullanmak oldukça çalışmanın bütünlüğü için oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, İsrail, Almanya-İsrail ilişkileri, Sosyal Konstrüktivizm Yaklaşımı

ABSTRACT

Throughout history Germany and Israel relations have been always special due to their shared past. Despite the idea of the Nazi past and Holocaust, both Germany and Israel have overcome this tragic past and established sustainable and friendly relations. Since studying their bilateral relations by using rationalist theories would be insufficient and would not make a good sense, social constructivism approach has been decided to use in order to comprehend the bilateral relations between Israel and Germany.

According to social constructivism material factors, identities, social practices, norms and rules are all important as they are the product of human interaction. They have significant affects on how states behavior in intentional relations. Especially for Israel and Germany one cannot deny the importance of ideational factors between the two actors. The past still affects both Israel and Germany. Their identities, collective memories, societal norms and rules and their social practices affect their bilateral relationships.

Germany says that it has special responsibility to Israel because of the Nazi past and Holocaust. In order to fully understand this claim, using social constructivist approach is the proper way to go because not just material factors affect them but ideational factors are also there.

Key Words: Germany, Israel, Germany-Israel Relations, Social Constructivism Approach

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KONSTRÜKTİVİZMİN TEMELLERİ ..	4
1.1. ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE KONSTRÜKTİVİZM.	6
1.2. KONSTRÜKTİVİZMİN AYIRICI ÖZELLİKLERİ	8
1.3. KONSTRÜKTİVİZMİN TEMELLERİ	11
1.3.1. Kimlik.....	11
1.3.2. Konstrüktivizmde Tarih Mefhumunun Önemi	13
1.3.2.1.Kolektif Bellek	15
1.3.3. Devlet Kimliğinin İnşası	17
1.3.4. Yapan ve Yapı Sorunu (Agent-Structure)	20
1.3.5. Dil Kullanımının Önemi.....	22
1.4. KONSTRÜKTİVİZME TEMEL BAKIŞ AÇILARI.....	23
1.4.1. Alexander Wendt.....	23
1.4.2. Nicholas Onuf.....	25
1.4.3. Friedrich Kratochwil.....	27
1.5. KONSTRÜKTİVİZME GETİRİLEN ELEŞTİRİLER.....	28

İKİNCİ BÖLÜM	30
2.ALMANYA'NIN NAZİ GEÇMİŞİ VE BİRLEŞME ÖNCESİ ALMANYA-İSRAİL İLİŞKİLERİ	30
2.1. NAZİ ALMANYA'SINDA HEDEFİN İNŞASI	30
2.1.1. Yahudi Sorunu.....	33
2.1.2. Nazi Propagandası	33
2.1.3. Antisemitizm	35
2.2. NİHAİ ÇÖZÜME GİDEN KAÇINILMAZ YOL.....	36
2.2.1. Nihai Çözüm	37
2.3. NAZİ ALMANYA'SI SONRASI VE SOĞUK SAVAŞ GERÇEĞİ	40
2.4. BATI ALMANYA VE İSRAİL.....	42
2.4.1. Batı Almanya Politikasının Temelleri.....	43
2.4.2. 1949-1966: Adenauer Dönemi	44
2.4.2.1. Tazminat Anlaşması	46
2.4.2.2. Adolf Eichmann Duruşması	47
2.4.2.3. Diplomatik ilişkiler	48
2.4.3. 1966-1974: Brandt Dönemi	49
2.4.3.1. Altı Gün savaşı (1967)	50
2.4.3.2. Yom Kippur savaşı (1973).....	51
2.4.3.3. Münih Olimpiyatları	52
2.4.4. 1974-1989: Schmitt ve Kohl Dönemi	53
2.5. BİRLEŞMEYE SON BİR ADIM	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	57

3.BİRLEŞME SONRASI ALMANYA-İSRAİL İLİŞKİLERİ'NİN SOSYAL KONSTRÜKTİVİZM ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ.....	57
3.1.ALMANYA VE İSRAİL'DEKİ ULUSAL KİMLİKLENME SÜREÇLERİNİN BU DEVLETLERİN BİRBİRLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARINA OLAN YANSIMALARI.....	58
3.2. KOLEKTİF BELLEĞİN ALMANYA-İSRAİL İLİŞKİLERİNE ETKİSİ.	63
3.2.1. 1989-1998: Kohl Dönemi	64
3.2.2. 1998-2005: Schröder-Fischer Dönemi (Kırmızı-Yeşil Koalisyonu) ..	67
3.3.3. Merkel Dönemi.....	71
3.3. ALMANYA'NIN İSRAİL'E OLAN ÖZEL SORUMLULUĞU VE ALMAN POLİTİK UYGULAMALARI.....	76
3.3.1. Almanya'nın İsrail'e Sağladığı Politik Yardımlar	77
3.3.1.1.Askeri ve güvenlik işbirliği.....	77
3.3.1.2. Tutuklu mübadelesi	82
3.3.2. İran'a Yaklaşım Ekseninde Almanya-İsrail İlişkileri	84
3.3.3. Almanya'nın İsrail'e Sağladığı Diplomatik Yardımlar	91
3.3.3.1. Avrupa Birliği	91
3.3.3.2. Birleşmiş Milletler	94
3.3.3.3. Filistin Sorunu ve Almanya	98
3.4. ALMANYA'DAKİ GÜNCEL TARTIŞMALAR IŞIĞINDA ANTİSEMITİZM VE HOLOKOST KAVRAMLARINA BAKIŞ.....	104
3.4.1. Almanya'da Antisemitizm	105
3.4.2. Holokost'un Önemi	111

3.4.3. Antisemitizm, Yabancı Düşmanlığı ve Almanya İçin Alternatifin Siyasal Söylemi.....	114
3.4.3.1. Almanya İçin Alternatif	114
3.4.4. Mağduriyet Söylemi	118
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	124
EKLER	157
ÖZ GEÇMİŞ	157

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

AfD:Alternative für Deutschland

ASİ:Avrupa Siyasi İşbirliğini

BM: Birleşmiş Milletler

BND: Alman Gizli Servisi

CCJ: Merkezi Yahudi Konseyi/Central Council of Jews

CDU: Hristiyan Demokrat Parti/Christian Democratic Union

ECSC:European Coal and Steel Community

VIII

ENP: European Neighborhood Policy

EVZ: Remembrance, Responsibility and Future Foundation

FDR: Federal Alman Cumhuriyeti

GDR: Alman Demokratik Cumhuriyeti

GIF: German-Israeli Foundation for Scientific Research and Development

HDB: Hristiyan Demokratik Birliği

HSB: Hristiyan Sosyal Birliği

IDF: Israel Defense Force

IAEA: Uluslararası Atom Enerji Kurumuna

JCPOA: Joint Comprehensive Plan of Action

NATO: Kuzey Atlantik Paktı

OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

SPD: Sosyal Demokrat Partiden

SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute

SS: Schutzstaffel/Koruma Timi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Diğer temel Uluslararası İlişkiler teorilerinin Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında dünyada olan politik ve sosyal değişiklikleri açıklamasında eksik kalması, sosyal konstrüktivizm¹ yaklaşımının Uluslararası İlişkiler disiplinine girmesinde etkili olmuştur. Zira güç, çıkar, devlet gibi maddesel faktörler yaşanan politik ve sosyal dünyanın anlaşılması için tek başına yeterli değildir. Devletlerin tarihleri, bu tarihlerin kimlikler, normlar ve kurallar üzerindeki kolektif etkisi göz ardı edilmemesi gereken önemli bir faktördür. Alexander Wendt konstrüktivizm anlayışını kimlik oluşumu üzerinden kurarken, Nicholas Onuf ve Friedrich Kratochwil konstrüktivizm anlayışlarını normlar ve kuralların hayattaki önemi, sosyal pratikler yoluyla normların ve kuralların topluma ve politik hayata nüfuz etmesi, dil kullanımının ve söylemlerin devletler arasındaki ilişkilerdeki önemi gibi temel söylemler üzerinde kurgulamışlardır.

Almanya'nın yeniden birleşmesinden günümüze İsrail-Almanya ilişkilerinin konstrüktivizm yaklaşımı çerçevesinden incelenmesi, Almanya'nın tarihsel değerler üzerinden kurduğu Alman dış politikasını anlamak ve bugünkü ilişkilerin kritiğini yapmak için oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Almanya-İsrail arasındaki ilişkilerin temelini neye dayanmakta olduğunu konstrüktivizmin temel söylemleri çerçevesinde incelemektir. Çalışmanın temel amacı Almanya'nın birleşmesinden sonra İsrail-Almanya ilişkilerini konstrüktivizm yaklaşımı çerçevesinde incelemek yoluyla literatürde olan eksikliğe katkı yapmaktır. Bu çalışmanın siyasi tarihin anlatıldığı ikinci bölümde Doğu Almanya'nın İsrail'le olan bağı Batı Almanya kadar derin olmadığı için Doğu Almanya'dan bahsedilmeyecektir. Ve çalışmanın daha iyi

¹ Sosyal konstrüktivizm ve sosyal inşacılık aynı kavramlar olup bundan sonra, çalışmada bütünlüğün sağlanması için konstrüktivizm olarak ifade edilecektir.

anlaşılması ve incelenmesinin daha kolay olması için, çalışmanın 1989 ile 2021 yılları arasında sınırlandırılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde çalışmanın dayandırıldığı konstrüktivizm yaklaşımının temel öğretileri üzerinde durulacaktır. Konstrüktivizmin genel söylemleri, diğer Uluslararası İlişkiler kuramlarından farkları açıklanarak, konstrüktivizmin seçilmesindeki temel nedenler ortaya konulacaktır. Konstrüktivizm yaklaşımının önemli düşünürlerinden Alexander Wendt, Nicholas Onuf ve Friedrich Kratochwil'in konstrüktivizm anlayışları incelenerek, bu düşünürlerin genel argümanları incelenecektir.

İkinci bölümde, Almanya-İsrail arasındaki ilişkilere değinmeden önce ikilinin paylaştığı tarihi geçmiş incelenecektir. İkinci Dünya Savaşı öncesi Nazi Almanya'sının ve Alman toplumunun Yahudilere bakışı, Hitler'in liderliğini yaptığı Nazi propagandası çerçevesinde incelenecek ve Yahudilerin toplama kamplarına gitme serüvenlerine değinilecek ve Holokost gerçekliği tartışılacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ortaya çıkan, İsrail, Doğu ve Batı Almanya devletleri gerçekliğine değinilecek ve özellikle de Batı Almanya-İsrail ilişkileri üstünde durulacaktır. Hem İsrail'in hem de Batı Alman hükümetlerinin kapalı kapılar ardında yakınlaşma çabaları, kolektif belleklerin oluşturduğu ön yargılar ve çeşitli kilit olaylar üzerinde durmak yoluyla üçüncü bölümü açıklamak için temel bilgiler verilecektir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, öncelikler hem Almanya'nın hem de İsrail'in politik kimliklerinin oluşma süreci üstünde durulacak ve bu kimliklerin dış politikaya olan direkt etkileri incelenecektir. Konstrüktivizmin temel söylemlerinden olan kimliklerin, kolektif belleğin, normaların ve kuralların devletlerarası ilişkilere etkisinin incelenmesi yoluyla, ilişkiler düşünsel ve maddesel faktörler etkisinde mercek altına alınacaktır. Birleşmeden sonra başa gelen üç Alman şansölyesi üstünden İsrail-Alman devletleri arasındaki politik ilişkilere

değınilecektir. İsrail ve Almanya arasındaki güvenlik ve askeri işbirlikleri Onuf'un ve Kratochwil'in normlar, kurallar ve sosyal pratikler bütünü üstünden incelenerek, dış politikada yapılan pratiklerin hem kuralları ve normları hem de kimlikleri ve çıkarları nasıl etkilediğı üzerinde durularak konstrüktivist yaklaşım ve Almanya-İsrail ilişkileri incelenecektir. Alman devlet kimliğine, normlarına ve pratiğine ters olan bazı sosyal ve politik çevrelerin İsrail-Almanya ilişkilerine bakışları üzerinde durularak, devletlerarası ilişkilerin durağan bir şekilde ilerlemediğı, bireylerin farklı düşünceler barındırdığı gerçeğı üzerinden ikili ilişkiler incelenecektir. Sonuç kısmında ise çalışmadan çıkarılan sonuçlar ve öngörüler tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KONSTRÜKTİVİZMİN TEMELLERİ

Dünya siyaseti ve Uluslararası İlişkiler tarihi boyunca, dünyada olan belli başlı olayları tanımlamak için düşünürler çeşitli kuramsal yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Bu teoriler ve yaklaşımların temel amacı, düşünürlerin zihinlerinde oluşan sorulara bir cevap bulmak ve böylelikle meraklarını giderebilmektir. Düşünürler bu kuramlar ve yaklaşımlar yardımıyla dünya siyasetindeki değişimleri anlamaya çalışmaktadırlar. Uluslararası İlişkiler disiplinde uygulanan bir kuram olarak konstrüktivizm, diğer kuramlar gibi dünyadaki olayları analiz etmeye yardımcı olmak için geliştirilmiştir. Konstrüktivizm bir uluslararası politika kuramı değildir, gerçeklerin sosyal olarak inşa edildiğini ifade eden bir sosyal bir kuramdır.² Konstrüktivizm aktörlerin kendi inanışlarını temel alarak diğer aktörlere ve olaylara karşı yaklaşımını inceleyen sosyal bir teoridir.³ Bu yorumlar çerçevesinde Uluslararası İlişkiler disiplininin kendisinin de sosyal olarak inşa edildiği çıkarımı yanlış bir çıkarım olmayacaktır.⁴

1980'lerin sonlarına doğru disipline yeni eklemeler yapılarak, konstrüktivizmin dünya siyasetine başka bir gözle bakılıp, yorumlanmasını sağlamıştır. Uluslararası İlişkilerde konstrüktivizmin, iki dünya savaşı arasındaki dönemde etkin olmuş ve Soğuk Savaş döneminde de gelişimi ivme kazanmıştır. Soğuk Savaş süresince olan politik ve sosyal olayların diğer Uluslararası İlişkiler teorileriyle tam olarak açıklanamaması, konstrüktivizmin Uluslararası İlişkiler

² Peter Ludwig Berger, Thomas Luckmann, **The Social Construction of Reality**, New York, Anchor Books, 1966.

³ Alexander Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", **International Organization**, Volume:46, No:2, 1992, s. 396.

⁴ Alexander Wendt, **Social Theory of International Politics**, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 1999, s. 1

disiplininde, kendi yerini sağlamlaştırmasına sebep olmuştur.⁵ Diğer bir deyişle Soğuk Savaş olaylara ve gelişmelere farklı bakış açılarıyla bakmanın gerekliliğini ortaya koymuştur.

Diğer Uluslararası İlişkiler kuramlarından farklı olarak konstrüktivizm, dünyadaki olan değişiklikleri anlamak için olayların temeline inilmesini gerektiğini belirterek ve nasıl sorusuna bir cevap bulmayı amaçlayarak farklılığını ortaya koymuş ve düşünörlere yeni ufuklar açmıştır. Rasyonalistler ‘neden oldu’ sorusuna odaklanırken, konstrüktivistler olayın özüne inerek olayın nasıl olduğunu araştırırlar.⁶ Diğer bir deyişle konstrüktivizm yaklaşımı kimliklerin, normların, çıkarların, kültür gibi düşünsel faktörlerin etkilerini göz ardı etmez⁷ ve sosyal ilişkilerin de Uluslararası İlişkilerin bir parçası olduğunu kabul eder. Konstrüktivizmin bu özelliğı onu liberalizm, realizm ve diğer pozitivist kuramlar gibi diğer Uluslararası İlişkiler kuramlarından farklı yapar. Konstrüktivizmin bu farklılığı olumsuz bir farklılık değildir aksine, dünya siyasetindeki politik olaylara maddi faktörlere ek olarak düşünsel faktörlerinde etki ettiğı düsturuyla, olaylara toplumun gözünden bakılmasını sağlar. Olayların topluma indirgenmesi, aktörlerin karar alma mekanizmalarının, kimliklerinin anlaşılmasında yardımcı olur. Bu çalışmada Almanya ve İsrail ilişkilerini anlamak için konstrüktivist yaklaşım kullanılmıştır, zira iki devlet arasındaki ilişkilerin bugüne kadar olan sürecini açıklamak için, düşünsel faktörlere yeterince önem verilmediğı için, realizm ya da liberalizm gibi teoriler oldukça eksik kalacaktır. Bu bölümde konstrüktivizm yaklaşımının tarihsel süreci, önemli ve ayırıcı özellikleri ve konstrüktivizm bağlamında öne çıkan düşünörlere incelenecektir.

⁵ a.g.e., s. 4.

⁶ Kübra Deren Ekici, “Sosyal Konstrüktivizme Göre Turgut Özal Türk Dış Politikası (1983-1993)”, Kocaeli Üniversitesi , Doktora Tezi, 2018, s. 10.

⁷ Christine Aigus, **Social Constructivism**, 5th edition, s. 87

1.1. ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE KONSTRÜKTİVİZM

Konstrüktivizm Uluslararası İlişkiler disiplininin bir parçası olmadan önce sosyolojinin bir parçasıdır. Odağının insan etkileşimleri ve bu etkileşimlerden ortaya çıkan gerçeklik olduğu göz önüne alındığında, konstrüktivizm sosyolojinin bir parçası olduğu gerçeği şaşırtıcı değildir. Yani konstrüktivizm sosyal bir teori olarak sosyal aktörler, yapı ve kültürle doğrudan etkileşim halindedir. Konstrüktivizmin kurucularından olan Nicholas Onuf, kendisi konstrüktivizmin kurucularından biri olup⁸ konstrüktivizmi Uluslararası İlişkiler disiplinine ilk tanıştıran kişidir.⁹ Onuf'a göre insanlar "bilmediği bir dünyada bildikleri yapıları inşa ederler."¹⁰ Diğer bir ifadeyle, insanların yaptıkları ve gerçekleştirdikleri eylemler intersübjektif temelli olup, daha önce tecrübe edilmiştir. Sonuç olarak bugünkü konstrüktivizm çıkarımlarından biri "insan bilinci ve bu bilincin uluslararası hayattaki rolü" olması sebebiyle, konstrüktivizm Uluslararası İlişkiler disiplinine uygulamak zor bir süreç değildir.¹¹ Konstrüktivizmin ne olduğunun daha kolay anlaşılması için Alexander Wendt "birinci sıra" ve "ikinci sıra" olmak üzere iki çeşit soru sorar. "Birinci sıra" soruları kesin ve somut meselelerle ilgiliyken "ikinci sıra" soruları "sosyal teori hakkındaki sorulardır."¹²

⁸ Hannes Peltonen, "A tale of two cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations." **Revista Brasileira de Política Internacional**; Hoyoon Jung, "The Evolution of Social Constructivism in Political Science: Past to Present." (2019).

⁹ a.g.e., s. 7.

¹⁰ STEFANO GUZZINI, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations" , **European Journal of International Relations**, Volume:6, No:2, 2000, s.159; Nicholas Greenwood Onuf, **World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations**, Routledge, 1989, s. 38.

¹¹ John Gerard Ruggie, "What Makes the World Hang Together? Neo-utilitarianism and the Social Constructivist Challenge" , **International Organization**, Volume:52, No:4, 1998, s. 856.

¹² Wendt, **Social Theory of International Politics**, s. 5.

Wendt'e göre düşünsel faktörler konstruktivizm için oldukça önemli bir araçtır. Wendt bunu iki şekilde açıklamaktadır: İlk olarak, insani ilişkiler “maddesel güçlerden ziyade ortak düşünceler” tarafından şekillenir; ikinci olarak ise, kimlikler ve çıkarlar doğal olarak orada değildir tam tersine bunlar, kimlik ve çıkar, bu ortak düşünceler sayesinde inşa edilir.¹³ Hem Nicholas Onuf hem de Friedrich Kratochwill, Wendt'in bu düşüncesini destekler, fikirlerin ve kimliklerin insanların hizmetine sunulmak için doğada beklemediğini, bunlara ulaşmak için insanların bunları yaratması gerektiği düşüncesini desteklerler.¹⁴

Yukarıda da bahsedildiği gibi konstruktivizmin en önemli özelliği gerçekliği nasıl gördüğüyle ilgilidir.¹⁵ Gerçekliğin yorumlanması konstruktivizmi diğer Uluslararası İlişkiler teorilerinden ayıran en önemli özelliktir. Daha anlaşılır bir şekilde ifade etmek gerekirse, realist ve neo-liberalistlere (diğer bir adıyla rasyonalistlere) göre, devletler yaradılış itibarıyla egoistlerdir. Bu egoizm fikrinin temelinde devletin kendisinden başkasının iyiliğini ve refahını düşünmemesi düsturu yatmaktadır. Rasyonalist düşünceye göre, dünyaya benlik bakış açısıyla bakmak, etkileşim, iletişim ya da kurumların etkisiyle değişmez. Rousseau rasyonalist teoriyi açıklamak için geyik avı (stag hunt) örneğini kullanır.¹⁶ Avcılar ava katıldıklarıandaki egoist kişilikleri av boyunca bu egoist yapısını korur ve sonuç olarak diğer avcılarla olan iletişim bir ortak değerler silsilesi oluşturmaz.

¹³ a.g.e., s. 1.

¹⁴ Onuf, **World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations**; Friedrich V. Kratochwil, **Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs**, Cambridge University Press; Peltonen, **A tale of two cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations**, s. 3.

¹⁵ Hünkar Özgür Alıcı, **"A Critical Overview of the European Union's Involvement in the Israeli-Palestinian Conflict Resolution Process as a Normative Power"**, Hacettepe Üniversitesi, Master Tezi, 2017, s. 12.

¹⁶ Brian Skyrms, "The Stag Hunt", **American Philosophical Association**, Volume:75, No:2, 2001, s. 31.

Konstrüktivizme göre de uluslararası siyaset bu geyik avına benzemektedir zira geyik avına gitme fikri sosyal olarak ortaya çıkmakta olup, avcılar arasındaki ilişkinin egoist kalıp kalmayacağı insana bağlı olduğunu savunur. Realist geleneğe göre dünya siyaseti ve devletler arasındaki ilişkiler tamamıyla çıkarlar (self-interest) ilkesi üzerine kurulmaktayken, devletlerin düşündükleri ilk şey kendi çıkarlarıdır. Realist düşünür Hans Morgenthau'ya göre nal sesi duyulduğunda ilk akla gelmesi gereken attır, zebra değil. Bu örnekten yola çıkarak Morgenthau şunu ifade eder, devlet ilk önce çıkarını düşünür zira devletler temelinde “memnuniyetsiz, kaypak, düzenbaz ve açgözlüdür”¹⁷ ve çıkarları o kadar göz önündedir ki zebraı aramak gereksizdir. Realist geleneğin aksine konstrüktivizm devletlerin ulusal çıkarlarını korumaktan ziyade başka amaçlarını olduğunu ve aktörlerin bulundukları ortamın ihtiyaçlarına göre bilinçli bir şekilde hareket ettiğini savunmaktadır.

1.2. KONSTRÜKTİVİZMİN AYIRICI ÖZELLİKLERİ

Konstrüktivizme göre devletler “sosyal varlıklardır” ve devletler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkardığı, Uluslararası İlişkilerde sosyal yapıların oluşturduğu “sosyal bir alandır.”¹⁸ Konstrüktivizmi tam anlamıyla anlamak için öncelikle konstrüktivizm ve neoliberal, neo-realist teorilerin arasındaki farka dikkat çekmek gereklidir. Bu yolla konstrüktivizmin ne olup ne olmadığı ile ilgili kesin bir sonuca varılabilir. Rasyonalist teorilerin üç temel özelliği vardır ki bu özellikler konstrüktivizmin rasyonalist teorilerden kolaylıkla ayrılmasını sağlar. İlk olarak, rasyonel teoriler (neo-liberalizm ve neo-realizm) devletler arasında iş birliği konusunda farklı düşünceleri savunurlar fakat devletin iç ve dış politikada temel aktör olduğu konusunda birleşirler. İkinci olarak bu teorilere göre devletin temel amacı kendi gücünü ve etkisini maksimuma çıkarmaktır. Son olarak ise anarşinin

¹⁷ Charles Kegley, Shannon Blanton, **World Politics: Trend and Transformation, 2010 - 2011** Wadsworth Publishing Company, Boston, 2010, s. 37.

¹⁸ Helin Sarı Ertem, "Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: “Kimliğin Güvenliği” ve “Güvenliğin Kimliği”", **Güvenlik Stratejileri**, No:16, 2012, s.184.

devletlerin temelinde yer aldığını savunurlar.¹⁹ Realizm iyi niyete, ikna etmeye, eylemler yoluyla dünyayı iyileştirme fikrine inanmayarak, istemsiz bir şekilde, konstrüktivizm için çalışma alanı oluşturur.²⁰

Konstrüktivizm bu düşüncelere tezat oluşturur ve devletin kendine ve başkalarına ait düşünceleri ve mefhumu olduğunu savunur. Wendt'in bir savına göre siyasi kimlikler ve çıkarlar birdenbire ortaya çıkmaz yani bunlar, rasyonalist teorilerin savunduğu gibi dış kaynaklı (exogeneous)²¹ değildir. Konstrüktivizme göre kimlikler, fikirler ve normlar aktörler arası öznelarası bilgi (intersubjective knowledge)²² sayesinde ortaya çıkar.

Realist düşünce anarşinin ve göreceli güç dağılımının dünya siyasetinde olanların temel nedeni olduğunu savunurken, konstrüktivizm realistlerin, aktörlerin davranışlarında direkt etkinin öznel arası paylaşılan bilgi olduğu gerçeğini kaçırdığını savunur.²³ Wendt'in realizm hakkındaki görüşü; realizmin sosyal teoriden ziyade bir bilim felsefesi olduğu görüşü doğrudur.²⁴

Realizmin tersine liberalizm ve konstrüktivizm arasında önemli benzerlikler mevcuttur fakat liberalizmin realizmle olan benzerliği -özellikle insan doğası, devletin önemi ve sonuçların çıkarlar üzerinden açıklama çabası- liberalizmin konstrüktivizmle olan ortak noktalarından daha ağır basmaktadır. Diğer yandan

¹⁹ David Chandler, **Constructing Global Civil Society: Morality and Power in International Relations**, Palgrave Macmillan, Hampshire 2004, s. 26.

²⁰ Chris Brown, **"In the Beginning Was the Deed": Nicholas Onuf and the News Realism.** In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, s. 47

²¹ Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics" s. 402.

²² Chandler, **Constructing Global Civil Society: Morality and Power in International Relations**, s. 27.

²³ Dale C. Copeland, "The Constructivist Challenge to Structural Realism: A Review Essay", **International Security**, Volume:25, No:2, 2000, s. 187.

²⁴ Wendt, **Social Theory of International Politics**, s. 51.

konstrüktivizm sürecin sonucu etkilediğini savunur. Konstrüktivizm ve liberalizm arasındaki benzerlikleri sıralamak gerekirse: Liberalizm gibi konstrüktivizm de devletin üniter ve rasyonel bir aktörden ziyade karmaşık ve çok yüzlü olduğu noktasında hemfikirdir. Bu yüzden iki görüş de, devletin dünya siyasetindeki tek önemli aktör olmadığını, devlet içindeki kültürel faktörlerin ve politik olmayan grupların da dikkate değer olduğunu savunurlar. Son olarak ise konstrüktivizm, liberalizm ve realizm gibi, gücün maddi bir tarafı olduğunu da kabul eder fakat gücün düşünsel (ideational) tarafının altını da çizmektedir. Sonuç olarak Uluslararası İlişkiler de konstrüktivist yaklaşım, düşünürlere dünya siyasetinin çalışılmayan taraflarını göstermiş, konstrüktivizmin eşsiz ve ortak taraflarını ortaya çıkarmıştır. Konstrüktivizm konusunda düşünürlerin çalıştığı alanlara göre farklı düşünceleri bulunmakta ve bu da literatüre yeni yaklaşımlar katmaktadır.

Ontoloji ve epistemoloji, konstrüktivizmin özünü anlamaya yardımcıdır. Wendt, ontoloji ve epistemoloji arasındaki farkı “devlet sistemleri gerçek ve akla dayalıdır...”²⁵ diye ifade etmiştir. Wendt’in bu çıkarımından yola çıkarak konstrüktivizmin Uluslararası İlişkiler içinde bir epistemoloji uygulaması olduğu söylenebilir.²⁶ Konstrüktivist yaklaşım argümanını, bireylerin kimliklerini ait olduğu toplum içinde nasıl geliştirdikleri üzerine kurmaktadır. Diğer siyasi kuramlardan farklı olarak konstrüktivizm dil ve söylemlerin, pratikler ve kimlik oluşturma süresinde oldukça etkili olduğunu söyler. Nicholas Onuf konuşmanın ve dil kullanımının önemini “konuşmak dünyaya nasıl anlam verdiğimizi anlatan en önemli yoldur”²⁷ diyerek “dil bizi biz yaptığı”²⁸ gerçeğine vurgu yapmıştır.

²⁵ a.g.e., s. 48.

²⁶ Mehdi ANSARI JOVini, “The Role of Iran in Construction of Hezbollah’s as a Non-state Actor in the Middle East After the 1979 Islamic Revolution”, Hacettepe Üniversitesi, Master Tezi, 2019. s. 7.

²⁷ Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, s. 59.

²⁸ a.g.e., s. 27.

1.3. KONSTRÜKTİVİZMİN TEMELLERİ

Konstrüktivizm düşünsel faktörlere verdiği önem sebebiyle oldukça geniş bir sosyal teoridir ve bu yüzden de bireyler arasındaki öznelarası etkileşimi ve düşünsel faktörlerin önemini ortaya çıkartır.

1.3.1. Kimlik

Her teori bilim insanına çalıştığı konuya göre çeşitli hikayeler anlatmakta ve çalışmanın argümanlarını oluşturmakta yardımcı olmaktadır. Realizm düşünüldüğünde ilk akla gelen unsurlar devlet, anarşi, ulusal çıkardır. Konstrüktivizm içinde kimlik, sosyal faktörler ve tarih temeldir. Özellikle Soğuk Savaştan sonra dünya siyasetinde olan değişimleri temel Uluslararası İlişkiler teorileri açıklamakta yetersiz kalmıştır. Zira Soğuk Savaşı ve etkilerini sadece maddesel faktörlere dayandırarak açıklamaya çalışmak bütünsel anlamda eksikliklere sebep olmuştur. Bu eksikliği tamamlayacak düşünsel faktörlerin önemini ortaya çıkarmıştır. Konstrüktivizm geleneği devleti değerli görmekle birlikte, devleti devlet yapan, liderlerin karar verme mekanizmalarını etkileyen kimliğin önemini ortaya çıkarmıştır. Devlet realizm için neyse kimlik de konstrüktivizm için öyledir.

Kimlik keşfedilecek bir faktör olmanın aksine sürekli inşa edilen ve geliştirilen bir sosyal faktördür. Sosyal bir gerçeklik olan ortak bilgi kimlik sayesinde açıklığa kavuşur.²⁹ Jeffrey Olick ve Joyce Robbins “Kimlikler yalnızca bir ürün değil ayrıca sonuca götüren projeler ve icraatları da içermektedir” demişlerdir.³⁰ Rogers Brubaker ve Cooper Frederick’e göre ise kimliğin iki önemli özelliği kimliği konstrüktivizm geleneği içinde önemli kılar.³¹ Birincisi sosyal ve politik olayların

²⁹ Mustafa Gürbüz, “‘Identity’ Problematique in Internatiaonal Relations Theory”, Bilkent Üniversitesi, Master Tezi, 2004, s. 17.

³⁰ Jeffrey K. Olick, Joyce Robbins, "Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices", **Annual Review of Sociology**, Volume:24, No:1, 1998, s. 122.

³¹ Rogers Brubaker, Frederick Cooper, "Beyond "Identity"", **Theory and Society**, Volume:29, No:1, Şubat 2000, ss. 6-7.

anlaşılmasında ve gerçekleşmesinde kimliğin önemi; ikincisi, kimliğin gelecekteki sosyal ve politik eylemler için kılavuz görevi görmesidir. Kimlik, insanların kim olduklarını ve nasıl düşünecekleri hakkında önemli ipuçları veren önemli bir faktördür. Kimlikler ırk, etnisite, cinsiyet, cinsel yönelim gibi birçok temele bağlı olabilir. Görüldüğü gibi yukarıdaki sıralamaların temelinde sosyal ve düşünsel öğretiler yatmakta olup, bu düşünsel faktörler konstrüktivizmin temel argümanını oluşturur. Her sosyal süreç gibi kimlik kavramı da aktörler ve aktörlerin çevreleriyle olan ilişkilerinin nedeni ve sonucudur. Kimlik kavramı özellikle uluslararası ilişkilerde oldukça önemlidir zira aktörün kimliği, onun hareketleri hakkında büyük ipuçları verir ve bu da uluslararası politikada öngörülebilirlik unsurunu oluşturur. Bunun aksi bir durumda ise aktörler birbirinden şüphe duyar ve bu da dünyada bir kaos ortamı oluşmasına sebep olur³² ki kimlik bu yüzden konstrüktivizmin önemli unsurudur.

Alexander Wendt kimliği öz (self) ve öteki (other) bağlamı üzerinden açıklayarak kimliklerin oluşmasında farklılıkların da etkisi olduğunu savunmaktadır. Diğer bir deyişle A bireyinin kimliği B kimliğinin olmadığı şeylerdir. Wendt'e göre "kimlikler çıkarların temelidir."³³ Zira devletlerin kimliklerine bakarak çıkarları hakkında önemli ipuçlarına ulaşılabilir. Sorunların barış yoluyla çözülmesini isteyen barışçıl bir Alman devlet kimliğinin çıkarı da kimliğini destekleyecek şekilde barışçıl bir özellik gösterir. Bu yüzden ki kimlik ve çıkar arasında güçlü bir bağ ve etkileşim vardır.

Kimliğin bir anlam verme süreci sonunda ortaya çıkmasını Kratochwill şu sözlerle ifade etmiştir: "eşyaların kendi içinde bir anlamları yoktur...Eşyaların

³² Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Volume:23, No:1, 1998, ss. 174-175.

³³ Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", s. 398.

anlamları kendi içlerinde inşa edilir.”³⁴ Çeki bankada bozdurma eylemi eşyanın anlam bulmasına bir örnektir. Bu eylemi gerçekleştirmek için ilk olarak bankanın ve müşterinin çekin varlığını kabul etmeleri gerekir ki müşteri başarılı bir şekilde çekini bankada bozdurabilsin. Çekin varlığını kabul etme safhasının temelinde ortak bilgi (shared knowledge) ve banka kurumu vardır.³⁵ Kratochwill gibi Wendt de bilgi dağılımının önemi üstünde durmuş fakat bunu öz ve öteki algısı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Biz ve öteki algısı, yeni gerçekler, bu gerçekler yeni çıkarlar, kimlikler vesaire oluşturmaya devam eder. Öz ve öteki arasındaki ilişki Soğuk Savaş sonrasında Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasında görülmektedir, iki aktörde birbiri hakkındaki düşüncelerini değiştirmiş bu da dünyada farklı bir politik ortamın oluşmasına sebep olmuştur.³⁶

1.3.2. Konstrüktivizmde Tarih Mefhumunun Önemi

Tarihin de bir sosyal gerçeklik olduğu göz önüne alındığında, tarih konstrüktivizm için oldukça önemli bir etkidir. Aktörlerin ve kimliklerinin etkisi tarihi gerçekliği oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmiştir. Lider sayesinde beşeri özellik kazanan devletin politikaları, devletin ve toplumun tarihi gerçekliğinin oluşmasında doğrudan etkilidir. İkinci Dünya Savaşı süresinde olan olaylar bugünkü İsrail-Almanya ilişkilerinde doğrudan etki eder. Zira tarihsel süreç bireylerden ve devletlerden bağımsız bir süreç değildir, aksine aktörlerin geçmişte yaptığı olumlu ya da olumsuz eylemler, bugünün sosyal ve politik gerçekliğinde değişmelere neden olur.

Gerçek dünyada devletlerin ve liderlerin birbirleri hakkında halihazırda oluşmuş bilgileri mevcuttur ve bu bilgiler kitap, gazete ve medya sayesinde elde

³⁴ Peltonen, "A tale of two cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations" s. 3.

³⁵ Wendt, *Social Theory of International Politics*, s. 172.

³⁶ Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", s. 397.

edilmiştir. Bunun üzerine yirminci yüzyılın teknolojik gelişmeleri de eklendiğinde, aktörlerin birbirleri hakkında bilgi elde etme süreci son derece hızlı ve akıcı bir hal almıştır. Yirminci yüzyıla birlikte A devleti B devleti ile ilişkiye başlarken bu ilişki hiçbir zaman sıfırdan başlamaz.³⁷ Çünkü iki aktörün birbiri hakkında tarihi bilgisi mevcuttur. Almanya ve İsrail ikili ilişkilerine gelindiğinde, bu iki aktörün ilişkilerine sıfır bir bilgiyle başlaması düşünülemez zira iki tarafı birbirine bağlayan tarihsel bir süreç mevcuttur. Devletler arası ilişkilerin sıfırdan başlamadığı düsturu göz önüne alındığında, liderlerin karar verme mekanizmalarında devletler arası tarih oldukça önemlidir çünkü uluslararası aktörler, George Orwell'in dediği gibi, "geleceği kontrol etmenin yolunun tarihi kontrol etmekten geçtiğini, bu günü kontrol edenin de geçmişi kontrol ettiğinin farkındadırlar."³⁸

Tarihsel süreç ve tarihsel gerçeklik ayrıca kimlik oluşum sürecinde oldukça etkilidir. Devlet ulusal kimliğinin inşasında devletin tarihsel tecrübelerinin tartışılmaz bir etkisi vardır.³⁹ Tarihsel sürecin olumlu-olumsuz olayları, devletin kimliğini, normlarını, çıkarlarını, sosyal ve politik yapılarını etkiler ve değiştirir. Kahramanlıklar, zaferler gibi olumlu tarihi olaylar pozitif bir ulusal kimlik yaratırken, etnik temizlik, insan haklarının çiğnenmesi gibi olaylar ise negatif bir ulusal kimlik yaratır. Negatif kimliklerin devletlerin dünya politikasındaki statüsünü zedeleme endişesi, bazen devletleri tarihsel süreçlerini yeniden inşa sürecine iter ki olumlu bir ulusal kimlik ortaya çıksın.⁴⁰Yukarıdaki bilgiler ışığında tarihin kimlik oluşumu üzerindeki güçlü bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Tarihi gerçeklik

³⁷ Helga Brigitta Hambrock, "A Comparative Analysis of the Perspective of Three German Educational Theorists on Constructivism and Instructional Design", Pretoria University, Master Tezi, 2006. s. 26.

³⁸ George Orwell, 1984, s. 44.

³⁹ Daha ayrıntılı bilgi için bakınız Stephen Reicher, Nick Hopkins, **Self and Nation**, SAGE, London 2001, s. 23.

⁴⁰ Emma Dresler-Hawke, James H. Liu, "Collective Shame and The Positioning of German National Identity", **Psicología Política**, 2006, s. 133.

aktörlerin gelecek hareketleri için kılavuzluk yapar. Bu kılavuzluktur ki aktörler arası ilişkilerin sıfırdan başlamasını engeller ve aktörlere birbirleri hakkında bir özet sunar.

İlk zamanlarda uluslararası politika düşünürleri ve akademisyenleri tarihin tarihçinin işi olduğunu savunarak devletlerarası ilişkileri incelerken tarihi göz ardı etmişlerdir. Fakat daha sonra tarihin devletler ve diğer aktörler hakkında verdiği büyük ipuçları, onların kimliği ve çıkarları hakkında birçok bilgi ortaya koyunca tarih artık sadece tarihçinin işi olmaktan çıkmıştır. Thomas Berger'e göre tarih ve tarihi belleğin eksikliği durumunda,⁴¹ siyasetçinin tam resmi görmesinin imkansız olacağını ifade ederek, tarihi inceleme işinin sadece tarihçinin görevi olmadığını altını çizmiştir. Tarihin bir bilim olduğu göz önüne alındığında kolektif bellek de bu bilimin yan ürünüdür.

1.3.2.1.Kolektif Bellek

Tarih mefhumunun konstrüktivizm geleneği için önemli bir faktör olduğu göz önüne alındığında, tarihsel hafızanın oluşturduğu kolektif bellek de konstrüktivizm için oldukça önemlidir. Kolektif bellek bireylerin, toplumların, devletlerin yarattığı bir sosyal gerçeklik olup tarihin bir yan ürünüdür.

Hatırlama eylemi bireysel bir süreç olduğundan, her insanın, toplumun ve devletin tarihi hatırlama serüvenleri aynı hızda gelişmez. Anılar, hatıralar insanın özel mülküdür. Yirminci yüzyıl bellek konusunda yeni düşüncelere ve çalışmalara şahitlik etmiştir. Kolektif bellek, ya da diğer bir adıyla toplumsal hafıza, konusunda tam ve tek bir tanım bulunmamaktadır. Maurice Halbwachs bellek çalışması konusunda ismi ilk akla gelen düşünürlerden biridir. Halbwachs belleğin bireyselden ziyade sosyal ve kolektif olduğunu savunur. Kolektif bellek ise bir hatırlama veya bir

⁴¹ Thomas U. Berger, **War, Guilt, And World Politics After World War II**, Cambridge University Press, s. 5.

unutma eylemidir.⁴² İsminden de anlaşıldığı üzere kolektif bellek bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan bellektir.⁴³ Grup üyelerinin bellek oluşturulurken orda olup olmadıkları ya da bu sürece ne kadar dahil oldukları konusu önemsizdir, önemli olan grup üyelerinin toplumsal hafızayı olduğu gibi kabul etmeleri eylemidir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'nın üzerinden yıllar geçmesine rağmen olayın izleri hala hafızalarda yaşamaktadır. Bu savaşı devletlerin, liderlerin ve toplumun nasıl hatırladığı veya hatırlayacağı aktörlerin kendi iradelerine kalmıştır. Diğer bir deyişle toplumsal hafıza toplumların ve ulusların tarihlerini nasıl düşündükleri ve temsil ettikleriyle ilgilidir.⁴⁴

Geçmişin hikayesi (narrative of the past)⁴⁵ ya da aktif geçmiş⁴⁶ kimliği oluşturur ve etkiler zira geçmiş dimağlarda hala yaşamaktadır. Bu yüzdendir ki aktif geçmiş olarak nitelendirilmiştir. Kimlik oluşturulurken geçmişin olumlu ya da olumsuz bölümleri alınabilir ve bu geçmiş küçük bir grup ya da bir devlet tarafından hatırlanabilir.⁴⁷ Konstrüktivizm yaklaşımına göre bireyler önemlidir zira bireyler düşünsel, anlam, yapı, kültür, kimlik, çıkar, bellek ve maddesel faktörleri yaratır ve yaşanılan dünyaya anlam verirler. Bireyler önemi olduğu için bireylerin anıları da

⁴² Marja Kuzmanić, "Collective memory and social identity: A social psychological exploration of the memories of the disintegration of former Yugoslavia", **Psihološka Obzorja / Horizons of Psychology**, Volume: 17, No:2, 2008, s. 7.

⁴³ James V. Wertsch, "Collective Memory and Narrative Templates", **Social Research: An International Quarterly**, Volume:75, No:1, 2008, s. 139.

⁴⁴ Dalia Gavriely-Nuri, "Collective memory as a metaphor: The case of speeches by Israeli prime ministers 2001–2009", **Memory Studies**, Volume:7, No:1, 2013, s. 46.

⁴⁵ Jeffrey K. Olick, **The Sins Of The Fathers: Germany, Memory, Method**, University of Chicago Press, , p. 13.

⁴⁶ Armen Hovhannisyan, "Interaction between Collective Memory and Foreign policy Making process: A Social Constructivist Approach", **Monitor Strategic**, Volume:16, No:3/4, 2014, s. 36.

⁴⁷ Mehmet Fatih Bükün, **The Role of Social Identity And Collective Memory In Predicting In-group Bias And Collective Action In Turkey's Alevis**, ODTÜ, Mater Tezi, 2014, s. 14.

önemlidir ki bu da zincirleme bir etkiyle kolektif belleğin de konstrüktivizm için önemli olmasına sebep olmuştur.

Antropomorfik (beşeri) bir biçim alan devlet, kollektif belleğin sayesinde kendine ait resmi hikayesini oluşturur.⁴⁸ Olick'in de ifade ettiği gibi devlet belleğe hükmedeceği gibi bellek de devlete hükmeder⁴⁹ ve birbirlerini karşılıklı bir şekilde etkilerler. Kolektif belleğin devlet hafızasına olan direkt etkisi göz önüne alındığında, Berger uzun vadede kolektif bellek ulusların politik ilişkilerinde etki sahibi olduğunu savunur.⁵⁰

Moral verici, iyi olayları hatırlamak bireyler için kolaydır zira olumlu olaylar bireyin öz güvenini, benlik ve bağlılık duygusunu artırır ve bu çerçevede pozitif bir kolektif bellek yaratılır. İş olumsuz olayların hatırlanmasına geldiğindeyse olaylar değişir zira birey kendi özgüvenine ve kimliğine hakaret olarak saydığı olayları unutmaya oldukça meyillidir. Madem olumsuz anıları zihnin derinliklerine gömmek kolay ve iyiyken, neden insan, toplum ya da devlet bunları hatırlama ve kolektif bellek yaratma ihtiyacı duyar? Berger'e göre bunu temel sebebi Uluslararası İlişkilerdeki yeni trendin bu olmasıdır⁵¹ zira devletler geçmişteki kötü olayların kolektif bellek içinde yer alması ve anılmasının kendilerine olumlu yönden etki ettiğini görmüştür. Aksi halde, devletler uluslararası arenada kendilerini yalnız bırakılma tehdidiyle karşı karşıya bulur.⁵²

1.3.3. Devlet Kimliğinin İnşası

⁴⁸ Jelena Subotic, "Stories States Tell: Identity, Narrative, and Human Rights in the Balkans" , **Slavic Review**, Volume:72, No:2, 2013, s. 306.

⁴⁹ Olick, **The Sins Of The Fathers: Germany, Memory, Method**, s. 27.

⁵⁰ Berger, **War, Guilt, And World Politics After World War II**, s. 1.

⁵¹ **a.g.e.**, s. 8.

⁵² Paul Alexander Hayman, **Constructivism and Human Rights**, Durham University, Master Tezi, 2009, s. 207.

Devlet, değerler, normlar ve davranışlar sayesinde oluşturulan, iç ve dış politikada “yaşayan bir organizma gibi hareket eden”⁵³ sosyal bir aktördür. Antropomorfik nitelik taşıyan bu eylem, devletin ait olduğu uluslararası arenada, kimlik elde etmesine yardımcı olur. İnsanlar gibi devletlerinde farklı farklı kimlikleri olabilir; bir devlet aynı zamanda hem bağımsız hem de emperyalist olabilir.⁵⁴ Devlet kimliğinin oluşması sürecinde devletlerarası ilişkiler, kültür, norm, toplumsal hafıza ve tarih en büyük etkidir.

Diğer Uluslararası İlişkiler teorilerinin aksine konstrüktivizm devletin bir öz ve öteki benliği olmadığını bunun olması için ilk önce devletlerin birbiri ile ilişkiye girmesi gerektiği ve nihayetinde kurulan bu ilişki sonucu devletlerin birbirleri hakkında görüşlerinin oluşacağını savunur. Çünkü aktörler arası kurulan bu sosyal etkileşim, aktörlerin birbirine anlam vermelerindeki en önemli etkidir. A devleti ve B devleti birbiriyle ilk defa etkileşimde bulunacaksa ve birbirleri hakkında daha önce bir bilgiye sahip olmadıkları gerçeği göz önüne alındığında, A ve B aktörü arasındaki ilk intiba onların gelecekteki ilişkileri için belirleyici olacaktır. İlk etkileşimden edinilen yeni bilgiler devletlerin gelecek zamandaki davranışları hakkında bir beklenti yaratacaktır.⁵⁵

Konstrüktivizmden elde edilen bilgiler ışığında, devletler antropomorfiktir çünkü uluslararası politikada devletler belli bir ulusun, toplumun temsilciliğini yapan aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Realist gelenek anarşinin devletin güvenliğini tehlikeye attığını savunur, ancak bunu aksine konstrüktivizm anarşik kimliğin devletin kaderi olduğu savına karşıdır, çünkü konstrüktivizme göre devletler kendi kaderlerini tayin eden yaşayan aktörlerdir. Wendt’in “Anarşi devletler ne anlıyorsa

⁵³ Ömer Özgör, “**Bourdieu and International Relations: A Structural Constructivist Analysis for Rethinking State Identity**”, Bielefeld University, Doktora Tezi, 2016, s. 5.

⁵⁴ Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", s. 398

⁵⁵ a.g.e., s. 405.

odur” adlı önemli makalesinde, devletin kaderini tayin etme yetkisi olduğunu savunur. Devlet kendi geleceğini diğer aktörlerle etkileşim ve ilişkiler yoluyla tayin edebilir zira devletlerin geleceği taşa yazılmamıştır⁵⁶ ve sosyal etkileşimle değişir. Bu nedenledir ki devletler kendileri birer ajan,⁵⁷ yani aktördür.

Kimi zaman hareketler, eylemler tek başına bir şey ifade etmezler. Eylemlerin arkasındaki manayı anlamak için aktörün kimliğine göz atmak gerekir. Diğer bir deyişle, kimlikler devletlerin ve aktörlerin birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu, onların asıl amacını ve çıkarını anlamakta büyük yardımcıdır. İsrail, ABD için bir müttefikken İran için tehlikeli bir düşmandır. Yani İsrail’in ABD’yle ve İran’la etkileşimi ve ilişkisi tezatlık içerir. Bu tezatlığın temel sebebi İsrail’in, ABD ve İran’a karşı inşa ettiği kimliklerin farklılıklarından mütevellittir. Konstrüktivizme göre bunun temel nedeni, İsrail’in ulusal çıkarını korumak ve sürdürmek için belli bir kimliğe sahip olması ihtiyacından geçer.⁵⁸ Devletler kimliklerini inşa ettikten sonra kendi gerçekliklerini, ortak bilgi ve inşa edilen kimlikler aracılığıyla yaratabilirler.⁵⁹ Lakin akılda tutulması gereken husus, bu kimliklerin sosyal etkileşim ve iletişim sayesinde değişebilir olabilmesidir. Özetlemek gerekirse geçmişin düşmanları yarının dostları, bugünün dostları da yarının düşmanları olabilir. Dostları bir arada tutan işbirliği ve barış nasıl birer sosyal uygulamaysa, savaş, soykırım ve isyan da bu sosyal uygulamanın başka bir yönüdür.

Konstrüktivist gelenekte gerçekler hiç yoktan var edilmemiştir. Gerçekler yaratılmak için insani tecrübeye ihtiyaç duyar.⁶⁰ Bu durum devlet gerçekliğinin

⁵⁶ a.g.e., s. 21.

⁵⁷ Wendt, *Social Theory of International Politics*, s. 10.

⁵⁸ Aigus, *Social Constructivism*, s. 90.

⁵⁹ Charisse E. Marshall, “**Making the Connection: Using Social Constructivist Theory to Examine Dialysis Social Workers**”, University of Pennsylvania, Doktora Tezi, 2017, s. 15.

⁶⁰ Peltonen, A tale of two cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations, s. 3.

ortaya çıkmasında da aynı mantığı izler. Diğer bir deyişle devletlerin antropomorfik özellik almasındaki en büyük etken liderde yatmaktadır. Liderin eylem ve kararları, uluslararası arenada devlete insani bir özellik katar. Misal olarak, Nasyonal Sosyalist Almanya lideri Adolf Hitler, Alman halkına hitap ederken kimliğini açık bir şekilde ifşa etmiştir. Hitler konuşmalarında bir Yahudi sorununun gerçekliğini savunmuş ve Yahudileri “kalpsiz, utanmaz ve hesapçı”⁶¹ olarak nitelendirmiştir. Hitler’e göre eğer birey bir amacı başarmak istiyorsa ilk yapması gerekenin, yığınların nefretini odaklayacağı bir mecra bulması gerektiğini savunmuştur.⁶² Hitler, kendisi bu yolu uygulayarak, başa gelmiş bir lider örneğidir. Hitler’in kimliğini inşa süreci kendi düşmanını belirlenmesi ve Almanlarında liderlerinin fikirlerini paylaşmasıyla sonuçlanmıştır. Hitler’in Yahudileri ortak düşman olarak ortaya çıkartmasından sonraki kararları Yahudi sorunu çerçevesinde şekillenmiştir.

Sonuç olarak öznelararası bilgi paylaşımı yoluyla devlet kimliğini inşa eder. Kimliğin inşası sonrasında, Uluslararası İlişkilerde sanki bir birey gibi hareket etme olanağı vererek devlete beşeri bir nitelik atfeder. Ayrıca yukarıda da görüldüğü üzere liderlerin devletin antropomorfik özellik almasında büyük payları vardır. Nihayetinde devletler de, liderler de birer aktördür. Aktörse, James Fearon ve Alexander Wendt tarafından “homo sociologicus”⁶³ şeklinde tanımlanmıştır.

1.3.4. Yapan ve Yapı Sorunu (Agent-Structure)

Yapan (fail)-yapı faktörü konstrüktivizmin diğer önemli sacayağıdır. Bir örnekle açıklanacak olursa Kuzey Kore ve ABD örneği ele alınabilir. Bu iki devlet arasındaki ilişkiler, yani yapılar arası ilişkiler husumet üstüne kurulmuştur, yapanın

⁶¹ Adolf Hitler, **Mein Kampf**, Houghton Mifflin Harcourt, Boston 2001, s. 59.

⁶² Ronald J. Berger, "The "Banality of Evil" Reframed: The Social Construction of the "Final Solution" to the "Jewish Problem"." **The Sociological Quarterly**, 1993; Paul Lawrence Rose, **Revolutionary Antisemitism in Germany from Kant to Wagner**, Princeton University Press, Princeton 1990, s. 379.

⁶³ James Fearon, Alexander Wendt, "Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View", **Handbook of International Relations**, s. 79.

yapı üstündeki direkt etkisi göz önüne alındığında iki devlet birbirine düşmandır. Fakat bu düşmanlığın bir dostluğa dönüşüp dönüşmeyeceği yine bu iki aktöre bağlıdır. Sonuç itibariyle, daha önce de defalarca tekrar edildiği gibi, sosyal etkileşimler değişir ve bu da farklı sosyal gerçeklikler ortaya çıkartır. Sosyal değişimlerin temelinde insan faktörü yatmakta olup, bu bağlamda insanlar yapıdır, insanların direkt olarak yapıyı değiştirme gücü mevcuttur. Siyasi düşünür Emanuel Adler, yapı-yapan kavramının temel amacının sosyal yapı ve değişimleri anlamaya yardımcı olduğunu savunur.⁶⁴

Konstrüktivizmin aksine, neo-liberalizm ve neo-realizm, yapı-yapan arasındaki ilişkiyi maddesel bağlamdan incelemiştir. Kenneth Waltz, Uluslararası Politika Teorisi başlıklı kitabında, devletlerin birbirleriyle etkileşimlerinin yapıda değişimlere yol açtığını iddia eder. Realist bir düşünür olarak Waltz'ın odağı da devlet ve güçtür. Konstrüktivizm de devletin ve maddesel faktörlerin önemine inanmakla birlikte özneler arası yapının, bilginin, beklenti ve sosyal gerçeklerin yapı da önemli etkisi olduğunu savunur.⁶⁵ Konstrüktivizm, yapan-yapı ilişkisini açıklamak için hem maddesel elementleri hem de normatif elementleri kullanır.⁶⁶ Ayrıca konstrüktivizm yapan-yapı arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğunu, yapanların yapıyı, yapının da yapanları etkilediğini ve değiştirdiğini savunur. Bu savın temelinde yapının, normlar, kurallar ve inançlar tarafından tanımlanması yatar. Bu yüzdendir ki yapı, yapanın kimliğini ve çıkarını değiştirir. Soğuk Savaş gerçeğini, Wendt'in yapan-yapı denklemi yerinde açıklamıştır. Wendt'e göre Soğuk Savaş'ın kendisi bir

⁶⁴ Emanuel Adler, "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics", **European Journal of International Relations**, Volume:3, No:3, 1997, s. 325.

⁶⁵ Alexander Wendt, "Collective Identity Formation and the International State", **American Political Science Review**, Volume:88, No:2, 1994, s. 389.

⁶⁶ Emine Alpay, "Sosyal İnşacılık Kuramı Çerçevesinde Türk ve Bulgar Kimliği: Hak ve Özgürlükler Hareketi", Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018, s. 24.

yapı'dır ve taraflar ise, Sovyetler Birliği ve ABD birer yapan'dır.⁶⁷ Kimliğin ve çıkarın yapan-yapı denkleminin yaratılma sürecinde büyük etkisi vardır.

1.3.5. Dil Kullanımının Önemi

Bireyler yaşadıkları dünyaya dil yoluyla anlam verirler. Konuşma yoluyla insanlar anlamları, yapıları, kuralları ve normları oluştururlar. Bu da özellikle Nicholas Onuf'un konstrüktivizm anlayışı için oldukça önemlidir. Onuf konstrüktivizmin mottosunun "konuşmak yapmak demektir"⁶⁸ olduğunu söyler. Friedrich Kratochwil de konuşma yoluyla karmaşık olan dünyanın anlamlandırılmasının, bireylerin geleceği anlamlandırabileceğini ifade ederek, dil kullanımının konstrüktivizmin önemli bir parçası olduğunu savunur.⁶⁹

Yapıcı gücü olan dil sayesinde, düşünceler bir süre sonra teori halini alır ve bu da dünya siyasetini etkiler. Yığınları etkilemenin yolunun dil kullanımından ve söylemlerden geçtiği gerçekliğini kavrayan aktörler amaçlarına ulaşmak için dilin nimetlerinde faydalanırlar. Böylelikle söylemeler ve hitap yığınları etkilemek için bir silah gibi kullanılır. Dil kullanımının önemini Onuf "dil bizi biz yapar"⁷⁰ şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca "Konuşma sosyal dünyadaki olan olayların anlaşılmasında ve aktörlerin bu dünyayla olan ilişkilerinin anlamlı bir zemine oturtulmasını sağlar." diye ifade eder Onuf.⁷¹ Dilin kullanımı ve söylem analizi yeni kimlikler oluşturmaya ve toplumun odağının başka yere çevrilmesine neden olur. Dilin bizi biz yaptığı düz

⁶⁷ Wendt, "Collective Identity Formation and the International State", s. 386.

⁶⁸ Nicholas Onuf, **Making Sense, Making Worlds: Constructivism in Social Theory and International Relations**, Routledge, London 2013, s. 4

⁶⁹ Rodney Bruce Hall, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf Oliver Kessler, **On Rules, Politics and Knowledge**, Palgrave Macmillan, s. 9

⁷⁰ Onuf, **World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations**, s. 27.

⁷¹ Patrick Thaddeus Jackson, "Onufian World-Making." In *The Art of World Making*: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics, edited by Harry D. Gould, s. 20.

turu dünya politikasında çıkar ve kimlik değişme ve gelişmelerinde oldukça etkilidir. Nihayetinde dil de insan sayesinde ortaya çıkan sosyal bir gerçekliğe örnektir.

1.4. KONSTRÜKTİVİZME TEMEL BAKIŞ AÇILARI

Konstrüktivist düşünürlerin birçoğu konstrüktivizmin temeli- kültür, tarih, kimlik, normlar, düşünsel ve sosyal faktörler - konusunda fikir birliğinde olmalarına rağmen her düşüncede olduğu gibi, hangi değer en önemli olduğu konusunda hemfikir değildirler. Alexander Wendt ve Nicholas Onuf konstrüktivizmin temsil etmekle birlikte hangi faktörün daha önemli olduğu hususunda ayrışmaktadırlar. Maja Zehfuss “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm” başlıklı kitabında konstrüktivizmi Wendt, Onuf ve Kratochwill konstrüktivizmi olarak üçe ayırmıştır. Araştırmacıda bu ayrımı kullanmayı uygun bulmuştur.

1.4.1. Alexander Wendt

Uluslararası İlişkiler disiplinde konstrüktivizm denince akla gelen ilk düşünürlerden birisi Alexander Wendt’tir. Wendt düşünsel faktörlerin konstrüktivizm için oldukça önemli olduğunu, kimliğin ve çıkarın doğal bir şekilde oluşmadığını bunların öznel arası pratiklerle ortaya çıktığını savunmaktadır.⁷²

Wendt, ayrıca, uluslararası politikanın devlet temelli⁷³ olduğunu iddia etmektedir. Wendt’in böyle düşünmesinin temelinde yapan-yapı arasındaki ilişki yatmaktadır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, bir yapı olan devlet, başka devletler ve aktörlerle iletişim ve ilişki kurmak suretiyle kendini yapılandırır. Bu yönüyle de denilebilir ki, Wendt devlete bir antropomorfik özellik yüklemekte ve devletlerin uluslararası sistemi değiştirebilen⁷⁴ birer yapı olduğu düşüncesini

⁷² Maja Zehfuss, *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, Cambridge University Press, Cambridge, UK 2002, s. 12.

⁷³ Wendt, *Social Theory of International Politics*, s. 9.

⁷⁴ a.g.e., s. 9.

savunmaktadır.⁷⁵ Bu yönüyle, devletin önemine yapılan vurgu sebebiyle, Wendt realizmle benzer özellik taşımaktadır. Wendt'in konstrüktivizminde üç farklı devlet yapısı bulunmaktadır; Weberci, Çoğulcu ve Marksist devlet sistemi. Weberci düşünceye göre devlet egemenliği, güç kullanma hakkı ve ulusal sınırları olan bir örgüttür. Çoğulcu düşünce devleti toplumdaki çıkar grupları ve kişiler üzerinden tanımlanırken,⁷⁶ Marksist yaklaşıma göre ise devlet sınıflar arası çıkar çatışmalarını önleyerek toplumdaki dengeyi sağlar⁷⁷, bunları da siyasi irade sayesinde gerçekleştirir.⁷⁸

Wendt'in konstrüktivizmle ilgili diğer bir savı ise kültür ve anarşi kavramı üzerinedir. Kültür, kerameti kendinden menkul bir kehanettir,⁷⁹ diğer bir deyişle kültür devletlerin anarşi hakkındaki görüşlerini anlatan bir hikayedir. Wendt devleti üçe ayırdığı gibi, anarşiyi de konstrüktivizm geleneği içinde üçe ayırır; Hobbesçu, Lockeçu ve Kantçı. Hobbesçu anarşi kültüründe devletler birbirlerinin amaçları hakkında en kötüsünü düşünerek, Uluslararası İlişkilerin bir "açlık oyunları" gibi öldür ya da öl düsturu üzerine kurulduğunu savunur.⁸⁰ Lockeçu anarşi, Hobbesçuların aksine, kendisinin ve başkasının yaşaması mantığı üzerinden işler. Bir şiddet durumunda, A aktörü, B aktöründen, olağan şiddeti ortadan kaldırmak için, şiddet uygulamasını bekler ki nihayetinde iki aktöründe varlıkları devam edebilsin.⁸¹ Son olarak, Kantçı düşünceye göre anarşi arkadaşlık bağı üzerine kuruludur. A aktörü B aktörü ile bugün için arkadaş olabilir fakat bu arkadaşlığın sonsuza kadar

⁷⁵ a.g.e., s. 10

⁷⁶ a.g.e., s. 200

⁷⁷ Graeme Duncan, "The Marxist Theory of the State", **Royal Institute of Philosophy Lecture Series**, Volume:14, 1982, s 129.

⁷⁸ Wendt, **Social Theory of International Politics**, s. 200.

⁷⁹ a.g.e., s.188.

⁸⁰ a.g.e., s. 265.

⁸¹ a.g.e., s. 279.

süreceğinin garantisi yoktur. Kantçı düşünceye göre anlaşmazlıkların çözümünde, savaş tek çözüm yolu değildir, diğer barışçıl yollar da kullanılabilir. Nihayetinde sosyal gerçeklikler ve aktörlerin birbirlerine verdiği kimlikler ve anlamlar zaman içinde değişecektir. Bugünün dostları yarının düşmanları olabilir.

Görüldüğü üzere Wendt devlet, kimlik ve anarşi üzerinde oldukça derin incelemelerde bulunmuş ve bunu konstrüktivizmle sentezlemiştir. Sosyal gerçekliğin taş üzerine yazılmadığını aksine öznelararası etkileşim ve iletişim sayesinde, sosyal gerçekliklerin, kimlik, norm, çıkar, kültür vs. değişeceğini savunmuştur.

1.4.2. Nicholas Onuf

Nicholas Onuf konstrüktivizmin beş temel gücünü tanımlar. Birincisi, toplumu ve devleti anlamak için onların eylemlerine bakmaktır. İkincisi, insanlar, aktörler çıkarlarını gerçekleştirmek için ve anlamlandırmak için dile muhtaçtır zira dil de, sosyal etkileşim yoluyla ortaya çıkan sosyal bir gerçeklik olup bunu konstrüktivizmden ayrı düşünmek imkansızdır. Üçüncüsü, maddesel faktörler önemlidir fakat tek başlarına değil, düşünsel faktörlerin de bu denkleme eklenmesi şarttır.⁸² Dördüncü olarak ise kurallar sosyal hayatı anlamlandırmanın vazgeçilmez bir parçasıdır çünkü dünya siyasetinin değişmezi anarşi değil kurallardır.⁸³ Konstrüktivizmin beşinci önemli gücü ise, herşeyi anlamaya yarayan tek bir teori ya da yaklaşım yoktur zira kurallar ve dil sayesinde farklı farklı dünyalar oluşturulmuştur.⁸⁴

Onuf, konstrüktivizmi kurallar, dil ve anlam üzerinden incelemiştir. Onuf'a göre bireyler, toplumlar ve devletler birbirlerini ve bulundukları dünyayı anlamlandırma çabası, isteği içindedir. Onuf konuşmanın "dünyayı yaşadığımız

⁸² Onuf, **Making Sense, Making Worlds**, s. 34.

⁸³ "Interview – Nicholas Onuf", <https://www.e-ir.info/2014/05/09/interview-nicholas-onuf/>, Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2021

⁸⁴ Onuf, **a.g.e.**, s. 27.

dünya haline”⁸⁵ ve insanları bugünkü haline dönüştürdüğünü savunur.⁸⁶ Onuf, yaşanılan dünyanın dilsel pratikler sayesinde inşa edildiğini ve kuralların kuralları yaptığı bir dünyada yaşanıldığını ifade etmiştir.⁸⁷ Onuf konstrüktivizmini kurallar üzerine inşa etmiştir. Onuf’a göre kurallar dünyanın her alanını kaplar ve etkiler.⁸⁸ Kurallar dil yoluyla oluşturulup, pratikler yoluyla pekiştirilir ve yaşanılan dünyaya düzen ve önceden bilinebilirlik getirerek, kaosun önlenmesine yardımcı olur. İnsanların kuralları, kuralların yapanları, yapanların da yapıları etkilediği bir düzen mevcut olur.⁸⁹ Ayrıca kurallar, yapanların akılcı bir seçim yapması için işlerini kolaylaştırır ve yapanlar kuralların sunduğu seçenekler sayesinde kendilerine faydası olan en iyi seçimi yaparlar.⁹⁰

Onuf dil sayesinde norm ve kuralların inşa edildiğini, bu normlar ve kuralların ise aile, toplum ve dünyanın bugünkü formunu almasında oldukça etkili olduğunu savunur. Nihayetinde kurallar insanın nasıl davranması gerektiği konusunda onu yönlendirir.⁹¹ Kurallar sayesinde bireyler birer yapan halini alarak yapının oluşmasında katkıda bulunur, böylelikle yapan-yapı arasında karşılıklı, devamlı bir etkileşim meydana gelir. Onuf kuralların yaşamı anlamlandırdığını ve sosyal iletişime katkı sağladığını ifade eder. Onuf’a göre kurallar her yerdedir ve kurallar yapan-yapı arasındaki karşılıklı etkileşimin anlaşılmasında oldukça etkilidir.

⁸⁵ Onuf, **World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations**, s. 59.

⁸⁶ Hoyoon. "The Evolution of Social Constructivism in Political Science: Past to Present."

⁸⁷ Thaddeus. **Onufian World-Making**, s. 27.

⁸⁸ Nicholas Onuf, **"Empirical Products: Response to Gavan Duffy."** In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, s. 40.

⁸⁹ Laura Sjoberg, **"Queering IR Constructivism ."** In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, s. 70.

⁹⁰ Nicholas Onuf, **"Constructivism: A User's Manual."** In *International Relations in a Constructed World*, edited by Vendulka Kubálová, Paul Kowert, Nicholas Onuf, s. 65.

⁹¹ Zehfuss, **Constructivism in International Relations: The Politics of Reality**, s. 20.

Onuf, her aktörün yapan olmadığını, aktörlerin yapan olmalarının sosyal ilişkilerdeki pozisyonlarına bağlı olduğunu ifade eder. Başka bir deyişle, Onuf aktörlerin yapan olması için, belli kurallar çerçevesinde, karar verme yoluyla çıkarlarının peşine düşmesi gerektiğini diye ifade eder.⁹² Onuf, Wendt gibi, kimlik üzerine odaklanmamıştır. Onuf'a göre aktörün kimliği, aktörün hangi kuralı seçeceği üzerine şekillenir.⁹³

1.4.3. Friedrich Kratochwil

Friedrich Kratochwil ve Nicholas Onuf konstrüktivizmi, her ikisi de, sosyal ve Uluslararası İlişkilere, örgütlere ve uluslararası hukukun önemine inandıkları için, oldukça benzerlik gösterir. Onuf, konstrüktivizmi kurallar üzerine kurarken, Kratochwil normlar üzerine kurar. Farklı terimler kullanmalarına rağmen iki düşünürde aynı şeyi ifade eder. Kratochwil, kuralların ve normların aktörelere akılcı seçenekler sunduğu için karar verme sürecini basitleştirdiğini ifade eder.⁹⁴

Kratochwil, normlar sayesinde dünyada bir düzen kurulacağını ifade eder ve “bu düzen de bireyleri, toplumları ve devletleri ütöpik düşüncelerden uzak tutarak, onların gerçekle haşır neşir olmasını sağlar.” diyerek kuralların düzenleyici etkisi üzerinde durmuştur. Bir konstrüktivist olarak Kratochwil, epistemolojide insanın etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini savunur. Nihayetinde insanların deneyimlerinin epistemolojinin oluşmasında büyük bir etkisi mevcuttur. Kratochwil ayrıca, realizm ve liberalizm gibi teorilerin dogmatik taraflarını eleştirmiş ve dünyanın güç, silah, petrol gibi faktörler üzerinden dönmediğini, düşünsel faktörlerin etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Sonuç olarak kullanılan alet

⁹² Jamie Frueh, "Acts and Effects." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, s. 103.

⁹³ Nicholas Onuf, "Identity Labels: Response to Jamieh Frueh." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, s. 111.

⁹⁴ Kratochwil, **Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs**, s. 10.

çekiç ise dünyadaki herşeyin çivi olarak gözükmesi gayet tabidir. Bu yüzdendir ki konstrüktivist düşünürler bu şekildeki bir düşünceye karşı çıkmışlardır.

Kratochwil'e göre bireysel pratiklerin, sosyal pratiklere, sosyal pratiklerinde politik ve sosyal gerçekliklerin oluşmasındaki öneminden bahsetmiştir. Kratochwil'e göre herşeyin başlangıcı bireysel pratiklerin oluşturduğu sosyal ontolojidir.⁹⁵ Buna göre, sosyal pratikler normları, normlar ise uluslararası hukuku yaratmaya yardımcı olur. Böylece dünyada düzen temelli bir ilişkiler bütünü oluşur.

Kratochwil de Onuf gibi, dilin ve anlamın önemi üzerinde durmuştur. Dil mefhumunun olmadığı bir dünya demek, normların ve kuralların olmadığı, sadece alışkanlıkların olduğu bir sosyal gerçeklik demektir.⁹⁶

Kratochwill'in konstrüktivist yaklaşımı, içsel faktörlerin dünyadaki sosyal ve politik değişimlerin açıklanması aşamasında göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade eder. Zira Soğuk Savaş sırasında olan olayları analiz etmek için yerel faktörlerin yeri oldukça önemlidir. Sovyetler Birliği ve ABD'de olan olaylar, ikisi arasındaki düşmanlığı ve rekabeti açıklamak için oldukça önemlidir. Bilgilerin doğruluğunun sorgulanması gerektiğinin altını çizmiştir.⁹⁷

1.5. KONSTRÜKTİVİZME GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

Hiçbir teori mükemmel değildir bu nedenle ki düşünürler teorilere ve yaklaşımların kritiklerini yaparlar. Konstrüktivizm de bu eleştirilerden nasibini almıştır. Uluslararası İlişkilerin köklü teorileri, realizm, liberalizm vs. konstrüktivizmin herşeyi fazlaca basitleştirdiği iddiası üzerinden eleştirmiştir. Bu

⁹⁵ Stefano Guzzini, "De gustibus (valoribus) est disputandum: Friedrich Kratochwil contra Realpolitik without Politics, Theory without Reflexivity, Science without Judgment." In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Halt, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, s. 25.

⁹⁶ Hall, Lynch, Onuf, Kessler, *On Rules, Politics and Knowledge*, s. 9.

⁹⁷ Ekici, "Sosyal Konstrüktivizme Göre Turgut Özal Türk Dış Politikası (1983-1993)" , Kocaeli Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018, s. 28.

aşırı basitleştirmenin temelinde konstrüktivizmin düşünsel fikirler ve öznel arası anlamlara büyük önem verdiğini, bunu yaparken de maddesel yapıların önemini göz ardı ettiğini iddia ederler. Diğer bir deyişle konstrüktivizme getirilen eleştirilerin temelinde, konstrüktivizmin politik gerçeklikleri inceleyeceğim diye asırlardır var olan devlet, anarşi, güç, devlet sistemi gibi uluslararası güçlerin⁹⁸ önemini gözden kaçırdığı iddiası yatmaktadır.

Neo-realistçi gelenek konstrüktivizmin normlar ve normların devletlerarası ilişkilerdeki önemine odaklanırken, devlet çıkarı gibi önemli bir faktörü ihmal ettiğini düşünür.⁹⁹ Bu neo-realistçi eleştirinin temelinde, devletin normları kendi çıkarlarına uygun olduğu için yarattığını, eğer bir norm artık devletin çıkarına yarar sağlamıyorsa bu normun ortadan kaldırılacağı iddiası yatmaktadır.

Konstrüktivizme getirilen eleştirilerin çoğu rasyonel teoriler tarafından getirilmiştir, nihayetinde konstrüktivizm bu teorilerin temel argümanlarına yeteri kadar değer vermemiştir. Fakat uzun vadede konstrüktivizm bu teorilere alışılmışın dışında düşünme özelliğiyle oldukça yardımcı olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Nihayetinde konstrüktivizm sayesinde köklü teorilerle anlaşılması zor olan politik konuların anlaşılması kolaylaşmıştır.

⁹⁸ Christian Reus-Smit, **The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations**, Princeton University Press, Princeton 1999, s. 14.

⁹⁹ "A Critical Analysis Of The Constructivism Method Politics Essay" <https://www.ukessays.com/essays/politics/a-critical-analysis-of-the-constructivism-method-politics-essay.php>, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2020.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ALMANYA'NIN NAZİ GEÇMİŞİ VE BİRLEŞME ÖNCESİ ALMANYA-İSRAİL İLİŞKİLERİ

Bugünkü Almanya-İsrail ilişkilerine bakmadan önce ilk olarak yapılması gereken şey bu iki devleti birbirine bağlayan tarihe doğru bir yolculuğa çıkmaktır. İkinci bölümde iki aktör arasındaki tarihsel gerçekliğe ışık tutulacak ve bu sayede bugünkü olayların anlaşılması ve konstrüktivizm yaklaşımının bu tezin konusu için önemi daha ayrıntılı olarak ortaya çıkacaktır. Nazi Almanya'sında olan olayların bugünkü nesil üzerinde tartışılmaz bir etkisi vardır. Tarihsel hafıza ve hatıralar devletlerarası ikili ilişkilerde ve liderlerin karar verme mekanizmaları üzerinde direkt bir etkisi mevcuttur. Nihayetinde bugüne anlam vermek için geçmişe göz atmak gereklidir.

Her hareketin, kararın bir sonucu vardır. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'da olan olayların Holokosta sebep olduğu, Holokost gerçeğinin bugünkü İsrail'in kurulmasında doğrudan bir etkisi olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bir durumu araştırmadan kabul etmek bilimin savına ters bir eylemdir, bu yüzdendir ki gerekli araştırmalar ve okumalar yapılmalı ve araştırmacı kendi yorumunu ortaya koymalıdır. Ve yine bu yüzdendir ki, konstrüktivizmin argümanları bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

İnsan fırsat verildiğinde başka bir insanı öldürür mü? Bu soru insanlığın başlangıcından beri var olan ölüm ve öldürme gerçekliğinin temelinde yatmaktadır. Dost kim, düşman kim? Bir devlet ya da toplum kimi, neyi, nasıl düşman olarak görür?

2.1. NAZİ ALMANYA'SINDA HEDEFİN İNŞASI

İnsanlığın teknoloji, bilim ve ekonomide gelişmesi ve ilerlemesi insanlık tarihinin önemli gelişmeleridir. Özellikle de, yirminci yüzyıldaki teknolojik

gelişmelerin iç ve dış politikaya doğrudan etkisi söz konusudur. Temelinde olumlu nitelikler barındıran ve insanlığı pozitif yollara sevk etmesi gereken bu gelişmeler nasıl olurda bir grup insanı yok etmek için kullanılabilir? Bu durum aniden ortaya çıkmamıştır aksine temelinde uzun bir süreç yatmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde konstrüktivizm yaklaşımı açıklanmış ve bu teorinin birey, toplum, devlet ve Uluslararası İlişkiler üstündeki etkisinden bahsedilmiştir. Bu bölümde Adolf Hitler Almanya'sındaki Nasyonal Sosyalizm düşüncesinin Yahudileri ve diğer başka grupları nasıl hedef haline getirdiği incelenecektir.

Hitler'in belli bir grup insanı yok etme arzusu ve isteği Nasyonal Sosyalizm anlayışının belirleyici özelliklerinde biridir. Hitabet ve propaganda sanatının incelikleri sayesinde Hitler kitleleri etkilemiş ve kısa zamanda birçok destekçi kazanmıştır. Almanlar'ın çoğunun Hitler'e destek vermesindeki temel sebep, bireylerin bir gruba bağlı olmalarını arzulamalarındaki sebeple aynıdır. İnsanlar bir kabileye ya da gruba bağlı olmanın onların kimliklerini güçlendireceğini ve onları birbirine daha çok kenetleyeceği inancıyla gruplara katılırlar.¹⁰⁰

Hitler nasıl ve niçin başarılı olmuştur sorusu 1930'ların Almanya'sını anlamak için sorulması gereken anahtar sorudur. Tarih boyunca gruplar ve devletler arası sosyal ve siyasi çatışmalar olağandır. Çoğu zaman gruplar arasındaki çekememezlik fiziksel bir çatışmaya neden olmazken, bazen de gruplar kendilerini kanlı bir çatışmanın içinde bulabilirler. Hitler Almanya'sında görülen ise çatışmadır. Hitler ve yakın destekçileri Nasyonal Sosyalizm Almanya'sının düşmanını Yahudiler olarak başarılı bir şekilde inşa etmiştir. Bu inşa süreci kendi içinde başarısızlıklar barındırmakla beraber genel olarak oldukça başarılı olmuştur.

¹⁰⁰ Amy Chua, "Tribal World", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:4, Temmuz/Ağustos 2018, s. 25.

Hitler'in eylemleri ve propagandasına göz atılarak Hitler'in kötü biri olduğunu söylemek doğru bir ifadedir. Çünkü Hitler ve Hitler'in aşırı destekçileri bireylerin ağır acılar çekip ölecekleri gerçeğinin farkındadırlar. Klinik psikiyatrist Michael H. Stone'nun ifadesiyle bu farkındalık insanı kötü ve canavar yapar.¹⁰¹ Madem Hitler kötü bir bireydi peki Alman toplumu Hitler'i ve Hitler'in aşırı politikalarını nasıl desteklediler? Bu sorunun çeşitli cevapları mevcuttur. Bazı düşünürler Hitler'in yığınların desteğini sağlamasındaki temel sebebin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya ile imzalanan Versay Anlaşması olduğunu söylerler. İtilaf devletleri bu antlaşma sayesinde Almanya'yı Birinci Dünya Savaşını çıkardığı için cezalandırmışlardır.¹⁰² Barış anlaşmalarının temel amacı dünyada bir barış ortamı tahsis etmek felsefesi üzerine kurulurken, Versay Antlaşması ikinci bir dünya savaşına neden olmuştur. Versay Anlaşması Almanya'ya hem ekonomik hem duygusal büyük hasarlar vermiştir. Bunun üzerine bir de dünya 1929 yılında Büyük Buhran gerçekliğiyle çalkalanmıştır. Bu iki olay Almanya'yı çaresiz bırakarak faşizm gibi aşırı düşüncelerin halka çekici gelmesine sebep olmuş ve Almanya'da faşizm dramatik bir şekilde popülerlik kazanmıştır.¹⁰³ Bu politik atmosfer içerisinde Adolf Hitler krizi fırsata çevirerek halkın desteğini toplamış ve uzun bir zaman yığınların nabzını elinde tutmuştur.¹⁰⁴

Konstrüktivizme göre toplumsal gerçekler öznel arası iletişim ve etkileşim sayesinde ortaya çıktığı düşünüldüğünde, Yahudilerin düşman olarak ifade edilmesi

¹⁰¹ Michael H. Stone, **The Anatomy of Evil**, Prometheus Books, 2017, s. 19.

¹⁰² Tanisha M. Fazal, **Wars of Law: Unintended Consequences in the Regulation of Armed Conflict**, Cornell University Press, 2018, s.138.

¹⁰³ Sheri Berman, "Populism Is Not Fascism ", **Foreign Affairs**, Volume:95, No:6, Kasım/Aralık 2016, s. 42.

¹⁰⁴ Daniel Jonah Goldhagen, **The Devil That Never Dies: The Rise and Threat of Global Antisemitism**, Little, Brown, s. 107; Peter Hayes, **Why?: Explaining the Holocaust**, W. W. Norton, 2017, s. 167; Raul Hilberg, **The Destruction Of The European Jews**, Yale University Press, 2003, s. 119; Peter Fritzsche, **Life And Death In The Third Reich**, Harvard University Press, 2008, s. 38.

toplumsal olarak inşa edilmiştir savı, gayet yerinde bir iddia olacaktır. Zira Yahudileri, yok edilmesi gereken bir unsur olarak ortaya çıkaran da belli bir gruptur. Fakat Yahudi düşmanlığı, antisemitizm, Hitler'in ya da Nasyonal Sosyalizm'in ortaya çıkardığı yeni birşey değildir. Antisemitizm Almanya'da doğmamıştır, "antisemitik duygulara dünyanın herhangi biryerinde rastlanabilir" diye ifade etmiştir tarihçi Thomas Berger.¹⁰⁵ Berger'in antisemitizm tanımı geniş olmakla birlikte ilerde üzerinde ayrıntısıyla durulacaktır.

2.1.1. Yahudi Sorunu

Düşünceler, kimlikler ve düşünsel faktörler insani deneyimler sayesinde ortaya çıkmıştır zira insanlar arasındaki etkileşim olmasa bunların varlığından söz etmek mümkün olmaz. Bir sorunun sorun olabilmesi için insani deneyime ihtiyacı vardır, nihayetinde Yahudi sorunu da sosyal bir gerçekliktir ve "sosyal gerçeklikler insan mefhumu olmadan var olamaz" diye ifade etmiştir konstrüktivizm. Hitler Almanya'sında Yahudilerin Almanya'nın talihsizliği¹⁰⁶ olduğu iddiası ortaya atılmış ve Yahudiler düşmanlaştırılmıştır. Düşmanı inşa etme süreci, düşmanın insani niteliklerinden sıyırmakla başlar¹⁰⁷ böylece düşman yok edildiğinde fiili olarak gerçekleştiren cinayetleri insani vasıflarından ayırmış olur ve suçluluk hissetmez.

2.1.2. Nazi Propagandası

Naziler özel düşmanlarını¹⁰⁸ belirlendikten sonra ikinci aşama başarılı bir propaganda oluşturmaktır. Propaganda oluşturma sürecinin yapan-yapı arasındaki ilişkiyle doğrudan bağlantısı vardır, nihayetinde bu süreç başka bir sosyal gerçeklik

¹⁰⁵ Berger, "The "Banality of Evil" Reframed: The Social Construction of the "Final Solution" to the "Jewish Problem"".

¹⁰⁶ a.g.e., s. 601.

¹⁰⁷ a.g.e., s. 611.

¹⁰⁸ Hitler Almanya'sında sadece Yahudiler hedef alınmamıştır. Yehova Şahitleri, Romanlar, fiziksel ve zihinsel sorunlu insanlar da hedef alınmıştır. Bu tezin temel konusu İsrail ve Yahudiler olduğu için bu ayrıntıların üstünde durulmamıştır.

oluşturur, oluşturulan bu sosyal gerçekliklerin dünya politikası üzerinde doğrudan etkisi mevcuttur.¹⁰⁹ Nazilerin amacı ırk kavramını propagandalarında bir basamak olarak kullanmak suretiyle, Alman halkının ilgisini ve desteğini toplamaktır.¹¹⁰ Hitler de Kavgam (Mein Kampf) adlı kitabında propagandayı “bir topluluğa bir doktrini empoze etmek”¹¹¹ şeklinde ifade ederek propagandanın temel amacın açıklamıştır. Böylelikle Nazi propagandası, her propaganda da olduğu gibi, duygusal ve etkili konuşmalar yaparak yığınların duygularına hitap etmiştir.

İç ve dış politikada söz sahibi olmak isteyen aktörler için propagandanın etkin kullanımı oldukça önemlidir. Nihayetinde propaganda aracılığıyla aktörler halkın nabzını ölçerek yığınların zihinsel sürecini ve sosyal düzenini anlar.¹¹² Nazi propagandası bu ölçekler üzerinden yürütülmüştür. Tarihçi Daniel Goldhagen propagandanın başarılı bir propaganda olarak değerlendirebilmesi için üç faktörü barındırması gerektiğini savunmuştur; fikir, amaç ve politika.¹¹³ Bu üç adım lider ve toplum arasında tam anlamıyla bir sosyal etkileşim ve sosyal süreç gerektirmektedir. Nazi propagandası söz konusu olduğu için lider olarak Hitler ve toplum olarak da Alman halkıdır, bu ikisi arasında karşılıklı bir etkileşim ve iletişim yoluyla propaganda amacına ulaşmıştır. Goldhagen’ın üç aşamalı formülü Nazi propagandasında oldukça nettir; ilk olarak Hitler’in fikri Yahudisiz bir Almanya hayaline dayanmaktadır. Hitler bu hayalini gerçekleştiremediği sürece bu Yahudisiz bir Almanya sadece bir fikir olarak kalacaktır. Fikri niyete dönüştürmek için Hitler’in

¹⁰⁹ Antje Wiener, "Constructivist Approaches in International Relations Theory: Puzzles and Promises", *Web Con*, 2006

¹¹⁰ Peter Fritzsche, *Life And Death İn The Third Reich*, s. 17.

¹¹¹ Adolf Hitler, *Mein Kampf*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston 2001.

¹¹² Edward Bernays, *Propaganda*, Ig Publishing, Brooklyn, N.Y 2005, s. 10.

¹¹³ Daniel Johan Goldhagen, *Worse Than War: Genocide, Eliminationism, and the Ongoing Assault on Humanity*, PublicAffairs, New York 2009, ss. 537-538.

yığınların desteğini toplaması gerekmektedir, nihayetinde fikir ve niyet harmanlandıktan sonra etkili bir politika yaratılacaktır.¹¹⁴

2.1.3. Antisemitizm

Goldhagen, “antisemitizmin Alman kültürünün bir parçası olduğunu”¹¹⁵ iddia eder. Tarihçi Peter Hayes’a göre antisemitizm kavramı “Yahudiler hakkında gaddar şaka yapmaktan tut da onları öldürme arzusunu içine alan” geniş bir kavramdır.¹¹⁶ Diğer bir deyişle antisemitizm kendi içinde çok çeşitlidir. Kavram çok çeşitli olduğu için farklı farklı başlıklar altında incelenmiştir. Hristiyan antisemitizmi Yahudileri Hz. İsa’nın ölümünden mesul tutarak, Yahudilerin bu yüzden dünya üzerinde sürekli gezdiklerini (wandering Jews) ve bir vatanları olmadığını savunurken,¹¹⁷ başka bir antisemitizm de Yahudilerin insanlığa zarar vermek istediğini savunur.¹¹⁸

Nazi yönetimi zamanında Nasyonal Sosyalizm düşüncesi antisemitizmden beslenmiş olmakla birlikte Hristiyan antisemitizmiyle Nazi antisemitizm arasında büyük bir fark mevcuttur; ilki dinsel temelliysen ikincisi ırkın teknolojik ve teknik yönüne odaklanarak ırksal temizlik düşüncesi üzerinden savlarını destekler.¹¹⁹ Teknolojik ve teknik yönden kasıt, Yahudiliğin ırk olarak bir genetik kodu olduğu üzerinde yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların amacı, Almanya’da Aryan ve Aryan

¹¹⁴ Julius Yourman, "Propaganda Techniques Within Nazi Germany", **Journal of Educational Sociology**, Volume:13, No:3, 1939, ss.148-163.

¹¹⁵ Christopher R. Browning, Leon Wieseltier Daniel J. Goldhagen, **The “Willing Executioners”/“Ordinary Men” Debate**: United States Holocaust Memorial Museum, Center for Advanced Holocaust Studies.

¹¹⁶ Peter Hayes, **Why?: Explaining the Holocaust**, W. W. Norton, 2017, s. 16.

¹¹⁷ Tarih boyunca Yahudiler sürekli gezen insanlar olarak betimlendirilmiştir. Bu benzetmenin temelinde, Yahudiler, İsa’yı çarmıha gerdiklerinde, İsa’nın dinlenmesine izin vermedikleri için Yahudiler de dünyada dinlenecek onlara ait bir yeri olmayacaktır. Bakınız; David Welch, **The Third Reich: Politics and Propaganda**, Psychology Press, 2002, s. 100.

¹¹⁸ Antisemitizmin diğer tanımları için bakınız; Eldad Beck, **Germany, at Odds**, , 2015, ss. 107-108.

¹¹⁹ Victor Klemperer, **The Language Of The Third Reich: LTI Lingua Tertii Imperii : A Philologist's Notebook**, s. 137.

olmayanları ayırmaktır.¹²⁰ Nihayetinde Nazi antisemitizmi ırksal temizlik taktikleri yoluyla, Almanya'yı "ırksal bir intihardan" kurtarmayı amaçlamaktadır.¹²¹

Mamafih yeni bilimsel çalışmalar ırkın toplumsal olarak inşa edildiğini ve biyolojik bir öz içermediğini savunur.¹²² Yani insanlığın temeli homos sapiens ile atılmış ve her insan aynı özden gelmiştir. Bu da demektir ki Nazilerin yaptığı çalışmalar özünde faydasız ve beyhudedir. Bu bilgiler ışığında Hitler Almanya'sında "Yahudiler inandıkları değerler için değil, kendileri ve aileleri Yahudi oldukları için hedef alınmış"¹²³ ve yok edilmesi gereken birer eşya gibi görülmüşlerdir.¹²⁴ Naziler Yahudiler ile engelliler ve Çingeneler gibi diğer grupları hedef alan agresif politikalarında halkın desteğini toplamak için bu grupları dış gruplaştırarak, toplumdan dışlamak yoluyla, Yahudileri Almanlar'dan ayıştırmıştır.¹²⁵ Nihayetindeyse Yahudiler, Aryan ırkının güzelliklerini taşıyan gruptan olmadıkları için öldürülmüştür.¹²⁶

2.2. NİHAİ ÇÖZÜME GİDEN KAÇINILMAZ YOL

Adolf Hitler Almanya'da başa gelmesinin ilk altı gününde, Hitler ve Nazi destekçileri "Yahudi görünen kişilere" toplu saldırılar düzenledirler.¹²⁷ 1 Nisan 1933 sabahı, Hitler bir bildiri yayınlayarak, sahibi Yahudiler olan işyerlerine boykot

¹²⁰ Hilberg, **The Destruction Of The European Jews**, s. 118.

¹²¹ Reiner Grundmann, Nico Stehr, **The Power of Scientific Knowledge: From Research to Public Policy**, Cambridge University Press, s. 115.

¹²² Yehuda Bauer, "On the Holocaust and Other Genocides", 2007, s. 3; ayrıca bakınız Vivian Chou, "How Science and Genetics are Reshaping the Race Debate of the 21st Century", <http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2017/science-genetics-reshaping-race-debate-21st-century>, Erişim Tarihi: 16 Ekim 2020

¹²³ Hilberg, **The Destruction Of The European Jews**, s., 119.

¹²⁴ Paul Johnson, **A History of the Jews**, Harper Perennial, s. 448.

¹²⁵ Everett C. Hughes, "Good People and Dirty Work", **Social Problems**, Volume:10, No:1, 1962, s. 7.

¹²⁶ David Norman Smith, "The Social Construction of Enemies: Jews and the Representation of Evil", **Sociological Theory**, Volume:14, No:3, Kasım 1996, s. 209.

¹²⁷ Hilberg, **The Destruction Of The European Jews**, s. 115.

düzenlenmesi kararı aldı. Koruma Timi (Schutzstaffel), bilinen adıyla SS'ler, halkı bu gibi işyerlerinden alışveriş yapmanın yasak olduğu konusunda uyarmış ve halkın bu gibi iş yerlerini tanıması için buraların kapı, pencere ve duvarlarına Davut yıldızı sembolünü çizmişlerdir.¹²⁸ Bergen-Belsen Nazi toplama kampında öldürülen Anna Frank, ünlü günlüğünde, Yahudilerin sinema ve tiyatroya gitmelerinin, toplu taşıma ve bisiklet kullanmalarının -ayaklarının onlara için yeterli bir araç olduğu gerekçesiyle- yasaklandığı ve Yahudilerin yakalarında sarı yıldız taşımalarının zorunlu olduğunu ifade ederek o zamanki toplumsal ortama ışık tutmuştur.¹²⁹

Hitler, Yahudileri kısıtlayan ve onların hayatlarını zorlaştıran birçok kanun çıkarmıştır. Buna örnek olarak 1935 yılında yayınlanan Nuremberg Irk Kanunu verilebilir. Buna göre eğer kişi Almanlığını ispat edemiyor ise, bu kişi Alman vatandaşlığından çıkarılacaktır.¹³⁰ Buna ek olarak akademisyenlerin, doktorların, öğretmenlerin unvanları elinden alınacak ve bunlar işlerinden kovulacaktır.¹³¹ Bu olaylara tanık olmuş akademisyen Victor Klemperer, Yahudi olduğu için işinden kovulmuş, kovulmasına sebep olarak da “eğer bir Yahudi Almanca birşey yazıyorsa yalan söylüyordur”¹³² gerekçesi ortaya sürülmüştür. Hitler'in bu kısıtlamaları ve kanunları çıkartmasının temelinde Yahudilerin Almanya'da kalmasına sebep olacak muhtemel kapıları kapatarak, Yahudilerin Almanya'yı terk etmesini sağlayarak Almanya'yı “Judenfrei” yani Yahudisiz yapmaktır.

2.2.1. Nihai Çözüm

¹²⁸ a.g.e., s. 115.

¹²⁹ Anne Frank, *Anne Frank: The Diary of a Young Girl*, Bantam, 1993, s. 12.

¹³⁰ Gertjan Broek, "The (im)possibilities of escaping", <https://www.annefrank.org/en/anne-frank/go-in-depth/impossibilities-escaping-1933-1942>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2020

¹³¹ Chris McGreal, "Nuremberg laws that General Patton stole given to US National Archives." *The Guardian*, 2010, <https://www.theguardian.com/world/2010/aug/25/nuremberg-laws-patton-national-archives>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2020

¹³² Klemperer, *The Language of the Third Reich: LTI, Lingua Tertii Imperii : A Philologist's Notebook*, s. 29.

“Yahudiler dışarı!”¹³³ söylemi Nazi Almanya’sında gayet yaygın bir söylemdir. Yahudilerin Alman topraklarından gitmesi demek, gerçek Almanların geniş bir yaşam alanı (lebensraum)¹³⁴ elde etmesi demektir.

Final, son kelimesi birşeyi bitirmeyi, nihayetlendirmeyi ifade eder. Bu kelimeye çözüm eklendiğinde aslında cümle kendini gayet yerinde ifade etmektedir. Son çözüm, nihai çözüm Nazi propagandasının genelini özetlemektedir. Tarihçiler, ve akademisyenler Hitler’in SS’lere, Yahudileri ve diğer istenmeyen grupları öldürün emrini ne zaman verdiği konusunda emin değildirler. Yazılı bir emir olmamakla birlikte, SS takımı gettolardaki mahkumları öldürmeye başlamışlardı. Nihai çözümün tam tarihi muallakta olmakla birlikte düşünürlerin anlaştığı bir fikir vardır ki, bu da Evian Konferansı’nın Avrupa’daki Yahudilerin kaderi için oldukça belirleyici bir olay olduğudur. Evian Konferansında, Amerika, Kanada, İngiltere ve diğer Avrupa devletleri Yahudileri kendi ülkelerine kabul etmedeki isteksizlikleri konferansın olumsuz şekilde sonuçlanmasına sebep olmuştur. Konferansın başarısızlığı Nazilere Yahudilere karşı agresif politikalarını artırmaları konusunda büyük bir koz vermiştir.¹³⁵ Yahudiler zorunlu göç ve acımasız saldırılarla karşı karşıya kalmıştır.¹³⁶

Tarihçilerin ayrıştığı diğer bir konu ise; maksatçılara (intentionalists) göre Hitler başından itibaren Yahudileri öldürmeyi amaçlamıştır, işlevselcilere (functionalists) göreyse zaman içerisinde gelişen olaylar Hitler’i Yahudilerin öldürülmesi kararına götürmüştür.¹³⁷ Diğer bir deyişle işlevselcilere göre Holokosta

¹³³ Goldhagen, **Worse Than War: Genocide, Eliminationism, and the Ongoing Assault on Humanity**, s. 36.

¹³⁴ Charles Kruszewski, "Germany's Lebensraum", **The American Political Science Review**, Volume: 34, No:5, 1940, s. 964.

¹³⁵ Hilberg, **The Destruction Of The European Jews**, s. 126.

¹³⁶ Ervin Birnbaum, "Evian: The Most Fateful Conference of All Times in Jewish History ." **A Journal of Politics and the Arts**, <http://www.acpr.org.il/nativ/0902-birnbaum-E2.pdf>, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2020

¹³⁷ Mark Mraz, "Adolf Hitler and the National Socialists: A Case Study in Political Constructivism", **SSRN Electronic Journal**, 2008, s. 6.

uzanan yol bir doğru üzerinde ya da basit bir fikir üzerinden gitmemiştir.¹³⁸ Tam tersine Naziler kendilerini değişen gerçekliklere göre koordine etmişlerdir.¹³⁹ Bu konuda düşünürlerin kafasının karışmasının temelinde Hitler'in bürokrasiye uygun olmayan çalışma şekli ve SS'lerin önemli belgeleri yok etmeleri etkili olmuştur.¹⁴⁰ Yahudilerin yok edilmesi kararını destekleyen resmi bir belgenin olamaması yukarıdaki ayrışmanın temel sebebidir. Tarihçilere göre, Hitler Yahudilere yönelik emri yazılı bir şekilde değil de, 20 Ocak 1922'de Wannsee Konferansında sözlü olarak dile getirmiştir.¹⁴¹ Bu yüzdendir ki Wannsee Konferansı Yahudilerin kaderine vurulan son darbedir.¹⁴²

1941 sonbaharından ve 1944 sonbaharına kadar olan süre zarfında, Aryan ırkının genetik hijyenine tehdit oluşturan grupların yok edilmesi bürokratik yollarla organize edilmiş ve endüstriyel bir şekilde uygulanmıştır.¹⁴³ Bunun sonucunda altı milyondan fazla Yahudi kadın, erkek, yaşlı, çocuk kamplarda öldürülmüştür.¹⁴⁴ Fakat

¹³⁸ Zygmunt Bauman, **Modernity And The Holocaust**, Cornell University Press, Ithaca N.Y., 2000, s. 15.

¹³⁹ Peter Longerich, Christopher R. Browning, Leon Wieseltier, **Policy of Destruction : Nazi anti-Jewish Policy and the Genesis of the "Final Solution"**, Washington United States Holocaust Memorial Museum, 2005, s. 7.

¹⁴⁰ Christopher R. Browning, **Initiating the Final Solution : the fateful months of September-October 1941**, United States Holocaust Memorial Museum, Center for Advanced Holocaust Studies, 2003, s. 4.

¹⁴¹ Welch, **The Third Reich: Politics and Propaganda**, s. 106.

¹⁴² "The Wannsee Conference" , **Yad Vashem**, https://www.yadvashem.org/holocaust/about/final-solution-beginning/wannsee-conference.html?gclid=Cj0KCQjw8rT8BRCbARIsALWiOvQodNFXQK-GIBCBqnHF_LEA7E51PX2a9efFwPmgJdX699cYi-ywyiwaAgWvEALw_wcB, Erişim Tarihi: 19 Ekim 2020

¹⁴³ Konrad H. Jarausch, **After Hitler: Recivilizing Germans, 1945-1995**, Oxford University Press, Oxford 2006, s. 12.

¹⁴⁴ 2,800,000 Polonya Yahudisi, 800,000 Sovyet Yahudisi, 450,000 Macaristan Yahudisi, 350,000 Romanya Yahudisi, 180,000 Alman Yahudisi, 60,000 Avusturya Yahudisi, 243,000 Çekoslovakya Yahudisi, 110,000 Hollanda Yahudisi, 25,000 Belçika Yahudisi, 50,000 Yugoslavya Yahudisi, 80,000 Yunanistan Yahudisi, 65,000 Fransız Yahudisi, 10,000 İtalyan Yahudisi. Bakınız Howard Morley Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, Alfred a Knopf Incorporated, New York 2007, s. 249.

Naziler yine de Avrupa'daki Yahudi varlığını sona erdirmekte başarısız olmuşlardır.¹⁴⁵

İkinci Dünya Savaşı'nın Almanya aleyhine sonuçlanacağını fark eden Adolf Hitler, 30 Ocak 1945 tarihinde intihar etmiş cesedi de yakılıp yok edilmiştir.¹⁴⁶ Müttefik devletleri Almanya'ya girerek, Auschwitz-Birkenau, Buchenwald, Bergen-Belsen, Sachsenhausen, Ravensbrück adlı toplama kamplarını, burada tutulan esirleri serbest bırakmak yoluyla, yok etmiş, Nazi Almanya'sının başkenti Berlin'i ikiye bölmüş, Batı Berlin'i ABD, İngiltere ve Fransa, Doğu Berlin'i de Sovyetler Birliği kontrol altına almıştır ve neticede büyük can ve mal kayıplarına yol açan İkinci Dünya Savaşı, 8 Mayıs 1945'te sona ermiştir.

2.3. NAZİ ALMANYA'SI SONRASI VE SOĞUK SAVAŞ GERÇEĞİ

Savaş bitmiş olmasına rağmen, Avrupa'nın, özellikle Almanya'nın durumu içler acısıdır. Alman halkı, kadın, erkek, çocuk, yaşlı savaştan yorgun düşmüştür; toplama kamplarındaki insanlar ise sadece hayatta kalmaya çalışmışlardır. Şehirler yerle bir olmuş ve yakılmış, insanlar açlık ve hastalıkla karşı karşıya kalmıştır. Durum bu iken Almanlar'ın suçlarını kabul etmesi ve mağdurlardan özür dilemesi ilk öncelikleri değildir, zira akla gelen ilk soru nasıl hayatta kalınacağıdır.

Müttefiklerin ilk önceliğiye, Almanya'yı yeniden eğitmek suretiyle, onları Nazilerden ve Nazilere ait düşünce biçimlerinden arındırmaktır (denazification). Diğer bir deyişle Alman halkını demokrasi, özgürlük gibi fikirler hakkında eğiterek, onların zihinlerini Nazi fikirlerinden ve etkisinden temizlemektir. Ancak bu sürecin, Alman halkının, Naziler zamanında ne çektikleri hakkında bir fikri olmayan

¹⁴⁵ Frank Stern, Christopher R. Browning, Leon Wieseltier, **Facing the Past Representations of the Holocaust in German Cinema Since 1945**, Washington United States Holocaust Memorial Museum, 2001, s. 3.

¹⁴⁶ Antony Beevor, Berlin: The Downfall 1945, Penguin UK, s. 359.

müttefikler tarafından yürütülmesi, adaletsiz olarak ifade edilmiştir.¹⁴⁷ Nazilerin çöküşünden sonra üst düzey SS askerleri başka ülkelere iltica etmiş ve Nuremberg mahkemelerinde savaş suçundan yargılanmaktan kurtulmuşlardır. Kaçanlardan geriye kalanlar ise kendilerini “sadece bize verilen emri yerine getiriyorduk” şeklinde savunmuşlardır.¹⁴⁸ Bu savunma şekli Almanya’da suçlular ve görgü tanıkları arasında oldukça popüler olup sıkça kullanılmıştır.

Almanya’nın ikiye ayrılmasından sonra, müttefikler kendi taraflarında kendi hükümetlerini kurmuş olup, sosyalist Sovyetler Birliği yönetiminde olan Doğu Almanya Alman Demokratik Cumhuriyeti (GDR) adını alırken, Batılı müttefiklerin elinde tuttuğu Batı Almanya ise Federal Alman Cumhuriyeti (FDR) adını almış ve başkenti Bonn olmuştur. Bonn hükümetinin İsrail devletiyle olan ilişkileri sebebiyle bu çalışmanın bundan sonraki kısmında FDR’nin İsrail ile olan ilişkileri incelenecektir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ABD, Sovyetler Birliği’nin Avrupa ve Ortadoğuda’ki amaçlarını tehlikeli bulmuş ve bu da dünyada yeni bir politik gerçekliği ortaya çıkarmıştır: Soğuk Savaş. Hitler tehdidi, tarihsel düşmanlıkları olan iki gücü kısa süreliğine bir ittifak içine itmiş ve Hitler döneminde ABD ve Rusya ortak düşmanlarını kontrol altında tutmak için birlikte çalışmıştır.¹⁴⁹ Hitler ve Nazi Almanyası tehdidi sayesinde, Sovyet Birliği lideri Joseph Stalin asıl niyetini ABD ve müttefiklerinden saklamayı başarmıştır. Fakat ortak tehdit yok edildikten sonra,

¹⁴⁷ David A. Messenger, Katrin Paehler, **A Nazi Past: Recasting German Identity in Postwar Europe**, University Press of Kentucky, s. 3.

¹⁴⁸ Damien Lewis, **The Nazi Hunters**, Quercus, 2015, s. 262.

¹⁴⁹ David M. Edelstein, **Over the Horizon: Time, Uncertainty, and the Rise of Great Powers**, Cornell University Press, 2017, s. 126.

Stalin'in bir zamanlar belirsizliğini koruyan amaçları ABD ve dünya için bir risk oluşturmuş¹⁵⁰ ve ABD düşmanın karşısında yerini almıştır.

Soğuk Savaş'ın Almanya-İsrail ilişkilerindeki rolü ise; Batı Almanya ve İsrail, Soğuk Savaş sürecinde ABD'nin lideri olduğu batı kampında yer almıştır. Dolayısıyla ABD destekçileriyle, Sovyetler Birliği ortak düşmanları olmuştur.¹⁵¹ Soğuk Savaş gerçekliğinin ışığında, yeni kurulmuş Bonn hükümetinin politikasını bu temeller üzerine kurmuştur. Bonn hükümetinin ABD tarafından desteklendiği gerçeği göz önüne alındığında, Bonn hükümetinin ABD'nin politikalarına paralel politikalar izlemesi şaşırtıcı değildir. Bonn bir gün Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin hayalini kurmaktadır ve bu hayal çerçevesinde bir Güç Politikası (Politik der Stärke) uygulamıştır. Bu politikaya göre Bonn doğu bloğundan uzak duracak¹⁵², yazar Lily Gardner Feldman'nın ifadesiyle, "batıyla bir bütünleşme sürecine girecektir."¹⁵³

2.4. BATI ALMANYA VE İSRAİL

Batı Almanya ile İsrail ilişkilerinin bugünkü Almanya-İsrail ilişkileriyle doğrudan bağlantısı mevcuttur. Bu sebeptendir ki Almanya'nın birleşmesinden önceki ikili ilişkilerin incelenmesi halihazırda olan ilişkilerin dinamiği, iki devletin kimlikleri ve birbirlerine karşı fikirleri açısından son derece değerlidir. Bu bölümde Bonn Hükümetinin ilk şansölyesi olan Konrad Adenauer'ın İsrail ile ilişkisi incelenecek ve daha sonra iki devlet arasındaki ilişkileri yakından ilgilendiren çeşitli mihenk taşları üzerinde durulacaktır.

¹⁵⁰ a.g.e., s. 122. Edelstein zaman anlayışının devletlerin çıkarlarındaki öneminden bahseder. Uzun ve kısa vadede devletlerin çıkarlarının devletlerarası ilişkilere etkisi üzerinden açıklamalarda bulunur.

¹⁵¹ Carole Fink, **West Germany and Israel: Foreign Relations, Domestic Politics, and the Cold War, 1965-1974**, Cambridge University Press, s. 26.

¹⁵² Joost Kleuters, "Between Continuity and Change: Ostpolitik and the Constructivist Approach Revisited", **German Politics**, Volume:18, No:4, 2009, s. 522.

¹⁵³ Lily Gardner Feldman, **Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity**, Rowman & Littlefield Pub Incorporated, 2012, s. 26.

2.4.1. Batı Almanya Politikasının Temelleri

İkinci Dünya Savaşı'nın trajik olaylarından sonra kurulmuş Bonn Hükümeti, politikasını oluştururken bunu bulunduğu batı kampının gerçeklerini göz önüne alarak yapmıştır.¹⁵⁴ Batı Almanya'nın düsturu "bir daha savaşa asla" (never again war) iken, İsrail'inki ise "bir daha asla Auschwitz" (never again Auschwitz)'dir. Bu iki düstur bugünün Almanya ve İsrail dış politikaları için hala geçerli bir modus operandidir (işleyiş usulüdür). Bir daha savaşa asla düsturundaki ana fikir, Almanya'nın antimilitarist bir yaklaşım benimseyerek, sorunlarını barışçıl yollarla çözmeye çalışmasıdır. Bunun temelinde ise Holokost etkisiyle gerçekleşen kolektif bellek yatmaktadır.¹⁵⁵ Geçmişini analitik bir şekilde inceleyen yeni Almanya, gelecekteki adımlarını sağlam ve emin bir şekilde atmayı uygun bulmuştur.

İsrail'in bir Ortadoğu devleti olması nedeniyle, Almanya Ortadoğu politikasını tekrardan gözden geçirmiş ve yenilemiştir. Alman tarihçi Rolf Steininger'e göre Batı Almanya'nın Ortadoğu politikası dört önemli noktadan oluşmaktaydı:

1. Batı Almanya, Holokost gerçeği sebebiyle İsrail'e karşı tarihsel bir sorumluluk duymaktadır.
2. Batı bloğuna dahil olan Batı Almanya, Avrupa'nın ve ABD'nin çıkarlarını gözetmek zorundadır.
3. Avrupa, ve ABD dışında, Batı Almanya, Arap devletlerinin çıkarlarını da göz önünde bulundurmak zorundadır.

¹⁵⁴ Rolf Steininger, **Germany And The Middle East: From Kaiser Wilhelm II to Angela Merkel**, s. 59.

¹⁵⁵ Ruth Wittlinger, Martin Larose, "No Future for Germany's Past? Collective Memory and German Foreign Policy", **German Politics**, Volume: 16, No:4, 2007, s. 481.

4. Federal Alman Cumhuriyeti, Almanya'nın tek temsilcisidir.¹⁵⁶

Birinci ve üçüncü noktalar Bonn Hükümeti için bir ikilem yaratmıştır. Bu ikilemin temelinde yatan husus ise, Batı Alman sanayisinin Arap Devletleri'nden gelen petrole olan muhtaçlığıdır. Buna ek olarak, Araplar Almanya'nın en büyük ihraç marketidir. Fakat aynı zamanda Batı Almanya, İsrail ile ilişkilerini de normal bir zemine oturtmak için, İsrail ile yakın ve olumlu ilişkiler kurmak zorundadır. Bu durum da yukarıda bahsedilen ikilemi ortaya çıkarmıştır. Almanya Ortadoğu politikasını tek başına gerçekleştiren bir aktör olarak, Uluslararası İlişkilere giriş yapmıştır.¹⁵⁷ Dördüncü madde ise Hallstein Doktrininin ortaya çıkma sebebidir. Bu doktrine göre Bonn Hükümeti, Doğu Almanya'yı tanıyan ve onunla ilişki kuran aktörlerle ilişkisini kesecektir.¹⁵⁸ Batı Almanya'nın böyle bir ültimatoma vermesindeki temel sebep, dünyaya Almanlar'ın temsilciliğini yapan tek aktörün Batı Almanya olduğunu kanıtlama isteğidir.

2.4.2. 1949-1966: Adenauer Dönemi

Batı Almanya'yı temsil eden Bonn Hükümeti Ekim 1949'da, batılı müttefiklerin Almanya'nın yeterince demokratik olduklarına kanaat getirdiklerinden sonra kurulmuştur. Konrad Adenauer'ın savaş sonrası Almanya'nın ilk şansölyesi olarak devletin başına geçmiştir. Avrupa bu gelişmelere ev sahipliği yaparken, Ortadoğu'da yeni bir devletin sancıları baş göstermiştir: İsrail. İsrail devleti 14 Mayıs 1948 tarihinde Arap-Müslüman bir çoğunluğun mevcut olduğu Filistin bölgesinde İngiltere'nin manda yönetimini feshedip bölgeden gitmesinin hemen ardından kurulmuştur.

¹⁵⁶ a.g.m, s. 459.

¹⁵⁷ Haim Goren, Konrad-Adenauer-Stiftung (Jerusalem), **Germany and the Middle East: Past, Present, and Future**, Hebrew University Magnes Press, Jerusalem 2003, s. 116.

¹⁵⁸ Kenneth M. Lewan, "How West Germany Helped to Build Israel", **Journal of Palestine Studies**, Volume:4, No:4, 1975, s. 59.

Batı Almanya ve İsrail devletleri yeni kurulmalarına rağmen iki devletin toplumları birbirlerini İkinci Dünya Savaşı ve öncesinden tecrübe etmiş olup birbirlerine aşinalıkları mevcuttur. Özellikle Nazi Almanya'sında gerçekleşen olaylar, her iki tarafta da çok ağır yaralar açmış ve bu yaralar halen tazeliğini korumaktadır. İsrail Anayasası'nın İsrail Devleti'ni bir "Yahudi devleti" olarak tanımlası ve kurulan devletin nüfusunun çoğunun Yahudi olduğu göz önüne alınırsa, Batı Almanya ve İsrail arasında olan ilişkinin eşsizliği ortadadır. Bu iki devletin ilişkileri bir mucize olarak tanımlanır ki, bunun temelinde ikilinin paylaştığı acı tarihtir.

Adenauer Batı Almanya'nın başına geçtikten sonra ilk yaptığı iş, Nazi Almanya'sının hatalarını ve Holokost gerçeğini kabul etmektir. Zira Adenauer geçmişini görmezden gelmenin Batı Almanya'nın geleceği için mantıklı bir karar olmadığına farkındadır. Adenauer, Batı Almanya ve halkının, Nazi Almanya'sından çok farklı olduğunu ve Nazilerin geçmişteki eylemlerinin Alman karakterini yansıtmadığını savunmuştur. Bunun yanı sıra Adenauer Federal Alman devletinin Naziler zamanında Yahudilere karşı yapılan acımasız eylemlere tazminat olarak İsrail'e 10 milyon Alman Markı ödeyeceğini duyurmuştur.¹⁵⁹ 1950'lerde Batı Alman yetkilileri İsrail ile yapıcı ve pozitif ilişkiler kurmaya çalışmış fakat Holokost'un yaraları hala taze olduğu için, İsrail Almanya'nın bu yaklaşımlarına ve tazminat ödeme fikrine olumsuz cevap vermiştir.¹⁶⁰ Kapalı kapılar ardında ise iki devletin yetkilileri tazminat anlaşmasıyla ilgili görüşmelerini sürdürmüştür. Sonuç olarak 1950'li yıllar iki tarafın birbirine kaynaşması dönemi olup, her ne kadar devlet bazında İsrail'e yaklaşımlar olsa da, halk zeminine inildiğinde Alman halkının geçmişiyile başarılı şekilde yüzleşemediği ortaya çıkmıştır.¹⁶¹

¹⁵⁹ Tal Rimon, "From Bitter Enemies to Close Friends." *Handelsblatt*, <https://www.handelsblatt.com/english/politics/german-israeli-ties-from-bitter-enemies-to-close-friends/23502938.html>, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2020

¹⁶⁰ Jeffret K. Olick- Daniel Levy, "Collective Memory and Cultural Constraint: Holocaust Myth and Rationality in German Politics", *American Sociological Review*, Volume:62, No:6, 1997, s. 926.

¹⁶¹ a.g.m., s. 928.

2.4.2.1. Tazminat Anlaşması

1952 yılında dönemin İsrail Başbakanı David Ben-Gurion ve Alman Şansölyesi Konrad Adenauer, Yahudilere verilecek tazminat anlaşmasını tartışmak için buluşmuşlardır.¹⁶² Bu buluşma iki devletin uzlaşma yolunda attıkları ilk resmi adım olması nedeniyle, oldukça mühimdir ve hükümet dışı aktörlerin bu anlaşmanın tamamlanmasındaki rolü de oldukça büyüktür.¹⁶³ Adenauer'e göre uzlaşmanın başarılı olabilmesi için yapılacak ilk şey, Almanya'nın Nazi zamanındaki suçlarını kabul etmesidir.¹⁶⁴ Her ne kadar Almanya geçmişiyle yüzleşeceğinin, İsrail'e ve dünyadaki Yahudi cemaatine tazminat vereceğinin sözlerini verse de, bu vaatler toplu bir Alman kolektif belleğini kapsamadığı için, zira 1950'lerde Alman toplumu Nazi geçmişiyle yüzleşmeye hazır değildi, İsrail toplumu tarafından inandırıcı bulunmamıştır.¹⁶⁵ Bütün bu olumsuz gelişmelerin aksine, iki ülkenin temsilcileri, Adenauer ve Ben-Gurion, 10 Eylül 1952 tarihinde Luxemburg'ta Tazminat Anlaşmasını, diğer bir adıyla Luxemburg Anlaşmasını, imzalamışlardır.

Bu anlaşmayla Nazi iktidarı döneminde öldürülen kişilerin akrabalarına tazminat ödenmek yoluyla, iki toplumu birbirine yakınlaştırmak için ilk adım atılmıştır. Tazminat anlaşmasını anlatmak için kullanılan "Wiedergutmachung" fiili, anlam itibariyle "bir şeyi iyi yapmak"¹⁶⁶ anlamına geldiği için Yahudiler tarafından oldukça eleştirilmiştir. Eleştirenlerden birisi de İsrailli gazeteci Eldad Beck'tir. Beck bu ifadeyi eleştirmiştir zira çekilen acıların para verme yoluyla unutulmayacağını altını çizmiştir.

¹⁶² Jefferson Chase, "German-Israeli relations: What you need to know" **DW**, 17 Nisan 2018, <https://www.dw.com/en/german-israeli-relations-what-you-need-to-know/a-41800745>, Erişim Tarihi: 24 Ekim 2020.

¹⁶³ Feldman, **Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity**, s. 16.

¹⁶⁴ **a.g.e.**, s. 11.

¹⁶⁵ **a.g.e.**, s. 135.

¹⁶⁶ Beck, **Germany, at Odds**, s. 185.

Eleştiriler dışında, Luxemburg Anlaşması iki taraf için de faydalı olmuştur. Bu anlaşmayla, Almanya geçmişini kabul ederek eski mağduru İsrail ile yapıcı ilişkiler kurmuştur. İsrail ise yeni kurulan bir devlet olduğu için, bu anlaşmayla gelen sıcak para devletin ekonomisine büyük katkı sağlamış, paranın bir kısmı yeni gelen Yahudilerin barınma ihtiyacını sağlamak için kullanılmıştır.¹⁶⁷ Her ne kadar geçmiş iki devlet arasında bir engel olsa da, iki aktör pragmatik davranmayı seçerek gerçekliklerini ihtiyaçları çerçevesinde inşa etmişlerdir. Luxemburg Anlaşması'nın bir diğer önemli özelliği ise, birbirleriyle diplomatik ilişkiye girmeyen iki devlet arasında imzalanmasıdır,¹⁶⁸ zira kapalı kapılar ardında ikili görüşse de resmi diplomatik ilişkilerin başlaması zaman almıştır. Bu kararın temelinde ise İsrail'de yaşayan ve sayıları oldukça yüksek olan Holokost felaketzedeleri vardır. Acılarının daha taze olması nedeniyle, İsrail Almanya ile diplomatik ilişki başlatarak toplumsal bir patlamaya neden olmak istememiştir.¹⁶⁹

2.4.2.2. Adolf Eichmann Duruşması

İsrail ve Batı Almanya'nın ilişkilerini sınavan başka bir olay ise eski SS kumandanı Adolf Eichmann'ın yargılanmasıdır. Mossad 1960'ta, Operation Final adlı gizli bir operasyon düzenleyerek, Eichmann'ı Nazi suçlarından yargılamak için Arjantin'den kaçırarak İsrail'e getirmiştir.¹⁷⁰ Bu operasyonun ardından Ben-Gurion duygularını şöyle ifade etmiştir: "...bir süre önce İsrail Gizli Servisi zamanın en

¹⁶⁷ a.g.e., s. 136.

¹⁶⁸ Frederick Honig, "The Reparations Agreement between Israel and the Federal Republic of German", *The American Journal of International Law*, Volume:48, No:4, 1954, s. 564.

¹⁶⁹ Fink, *West Germany and Israel: Foreign Relations, Domestic Politics, and the Cold War, 1965-1974*, s.4; Steininger, *Germany And The Middle East: From Kaiser Wilhelm II to Angela Merkel*, s. 65.

¹⁷⁰ "The Eichmann Trial", *The Knesset*, https://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/aichman_eng.htm, Erişim Tarihi: 24 Ekim 2020

büyük Nazi suçlusu Adolf Eichmann'ı ele geçirmiştir...An itibariyle İsrail'de göz altında bulunan Eichmann yakında Nazi Ceza Kanununa göre yargılanacaktır.”¹⁷¹

Duruşmada Eichmann aleyhine, birçok Holokost mağduru tanıklık etmiş ve yaşadıklarını paylaşmıştır. Bu ifadeler İsrail toplumunda Almanya'ya karşı olumsuz duyguları alevlendirmiş, İsrail Alman sanatçılarına ve Alman kültür kuruluşlarına kısıtlama getirmiş, bu da iki devlet arasındaki sosyal ilişkilerin inşa sürecini zedelemiştir.¹⁷²

İsrail'in odaklandığı ilk şey başarılı bir devlet inşası sürecini başarılı bir şekilde tamamlamak ve kurulan bu devleti dış tehditlere karşı korumaktır. Bu öncelikler nedeniyle Holokost'a öncelik verilmemiştir. Fakat Eichmann duruşması, İsrail toplumunu yakın geçmişe götürmüş ve genç İsraillilere geçmişlerini öğrenme fırsatı sunmuştur.¹⁷³ Ayrıca, bu duruşma sayesinde bir Alman basın heyeti duruşmayı izlemek için İsrail'e gelmiş ve İsrail devletinin yürütme kapasitesini kendi gözleriyle görmüşlerdir.¹⁷⁴

2.4.2.3. Diplomatik ilişkiler

1960 yılında Batı Almanya birçok anlamda değişmiştir; sanayisini geliştirmiş, ABD'ye ve Avrupa'daki komşularına demokrasiye ve insan haklarına ne kadar değer verdiğini göstermiş bu da, ABD dışında müttefiki olmayan İsrail gözünde, Batı Almanya'yı cazip ve hoş bir hale getirmiştir. İki devlet pragmatik düşünmenin ikisine de fayda sağlayacağını farkına varmış ve ilişkilerini zamanın gereklerine göre düzenlemiştir. Nihayetinde, İsrail'in kuruluşundan 19 yıl sonra, 12 Mayıs

¹⁷¹ Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, s. 552.

¹⁷² Fink, **West Germany and Israel: Foreign Relations, Domestic Politics, and the Cold War, 1965-1974**, s. 11.

¹⁷³ Matthew Lippman, "Genocide: The Trial of Adolf Eichmann and the Quest for Global Justice " , **Buffalo Human Rights Law Review**, Volume:8, 2002, s. 64.

¹⁷⁴ Olick, **The Sins Of The Fathers: Germany, Memory, Method**, s. 198.

1965'te Batı Almanya ve İsrail arasında ilk kez diplomatik ilişki kurulmuştur. Almanya'nın İsrail büyükelçisi Rolf Friedemann Pauls olurken, İsrail'in Almanya büyükelçiliğine Asher Ben-Natan atanmıştır. İkili arasındaki diplomatik ilişkilerin başlaması Almanya için bazı olumsuzluklara yol açmış ve bazı Arap Devletleri Batı Almanya ile ilişkilerini kesmiştir.¹⁷⁵

2.4.3. 1966-1974: Brandt Dönemi

Batı Almanya'nın ilk Şansölyesi Konrad Adenauer Holokost anısına, Almanya'nın İsrail'e karşı sorumluluğunun altını sıklıkla çizmiş ve yeni Alman Şansölyesi Willy Brandt, Adenauer'in bu düşüncesini paylaşarak, "hiçkimsenin tarihten muaf olmadığı" gerçeğinin altını çizmiştir.¹⁷⁶ Buna ek olarak Brandt hafızalara kazınan bir fotoğrafın da baş kahramanı olmuştur; 1970'te bir Alman Şansölyesi olarak Polonya'ya gerçekleştirdiği bir gezide, Varşova'da Holokost'ta ölen insanların anısına yapılan anıtın önünde diz çökmüş ve dünyaya, Batı Almanya'nın geçmişini kabul ettiğini göstermiştir. Brandt ülkesinin tarihini kabul ederken, Hitler'in kararlarının ve eylemlerinin Almanya'yı temsil etmediği gerçeğinin de altını çizmiştir, Brandt'e göre "Hitler Almanya değildir."¹⁷⁷ Brandt, ilk Batı Alman Şansölyesi olarak İsrail'e gitmiş ve zamanın İsrail Başbakanı Golda Meir ile İsrail'de buluşmuş ve Meir'e iki devlet arasındaki ilişkinin ayrıcalıklı olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁸ Brandt Nazi geçmişini kabul etmekle birlikte geçmişin mahkumu

¹⁷⁵ "Israel and Germany mark 50 years of diplomatic relations", The Jerusalem Post, 8 Mayıs 2015, Access 9 November 2020. <https://www.jpost.com/israel-news/israel-and-germany-mark-golden-anniversary-as-friends-402475>, Erişim Tarihi: 9 Kasım 2020.

¹⁷⁶ Bill Niven, **Facing the Nazi Past: United Germany and the Legacy of the Third Reich**, Routledge, s. 103.

¹⁷⁷ "Hitler ist nicht Deutschland." Willy Brandt, **Berliner Ausgabe**, J.H.W. Dietz Nachfolger, Bonn 2000.

¹⁷⁸ Terence Smith, "Brandt Arrives for Israeli Visit, Noting 'We Cannot Undo' Past." **The New York Times**, 8 Haziran 1963, <https://www.nytimes.com/1973/06/08/archives/brandt-arrives-for-israeli-visit-noting-we-cannot-undo-past.html>, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2020

olmayı da reddetmiştir.¹⁷⁹ Nazi Almanyası'nın ve Hitler'in eylemlerine mahkum olmak, Batı Almanya'yı uzun vadede olumsuz şekilde etkileyecektir.

İsrail ile ilişkiler kurmanın dışında Brandt, Doğu Avrupa'daki komşularıyla da yakın ilişkiler kurmaya çalışmış ve bu doğrultuda "Ostpolitik" düşüncesini yaratmıştır. Ostpolitik fikrinin temelinde, Batı Almanya'nın Doğu komşularıyla ilişkilerini sıcak tutmak yoluyla, bu sıcak ilişkilerin ilerdeki olası bir Alman birleşmesine büyük katkı sağlayacağı fikri yatmaktadır.¹⁸⁰ Brandt ayrıca İsrail ve Arap Devletleri arasında, Batı Almanya'nın çıkarlarını korumak için bir *Ausgewonhenheit* (tarafsız olma) politikası uygulamıştır. Almanya ve İsrail arasında diplomatik ilişkiler başladıktan sonra Arap devletlerinin Batı Almanya ile ilişkilerine mesafe koyması böyle bir politikanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. *Ausgewonhenheit* politikasının iki amacı vardır: birincisi, Araplarla ilişkileri yeniden kurmak, ikincisi ise, İsrail ile ilişkilerin, geçmiş odağı üzerine değilde normallik üzerine kurulmasını sağlamaktır.¹⁸¹ Geçmişin etkisi altında kalan bir dış politika, devletler arası ilişkileri geliştirmenin aksine, geçmişin sürekli hatırlatılması nedeniyle, arada ayrılıklara ve kopmalara neden olacaktır.

2.4.3.1. Altı Gün savaşı (1967)

21 Mayıs günü, Mısır lideri Cemal Abdul Nasır, Mısır ordusunun Akabe Körfezi'ni işgal ettiğini duyurmuş ve bu da İsrail ve Mısır arasında savaşın çıkmasına neden olmuştur. Mısır'ın iddialarına göre, Akabe Körfezi Mısır'ın kara sularına ait olduğu için Mısır, karasularından İsrail gemilerinin geçmesini yasaklamıştır. Akabe Körfezi İsrail'in ekonomisi ve petrolün İsrail'e ulaşmasının

¹⁷⁹ Carole Fink, "“The Most Difficult Journey of All”: Willy Brandt's Trip to Israel in June 1973", *The International History Review*, Volume:37, No:3, 2014, s. 1.

¹⁸⁰ "Securing peace and overcoming walls – Ostpolitik and policy on Germany 1955–1989", <https://www.willy-brandt-biography.com/politics/ostpolitik/>, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2020

¹⁸¹ Fink, "“The Most Difficult Journey of All”: Willy Brandt's Trip to Israel in June 1973", s. 2.

sağlayan anahtar bir su yoludur¹⁸², dolayısıyla Mısır'ın Akabe Körfezini işgali İsrail tarafından casus belli sayılmış (savaş nedeni)¹⁸³ ve İsrail Mısır'a savaş açmıştır.

Savaşın Batı ve Doğu Almanya'daki etkileri oldukça farklıdır. Doğu Almanya doğu bloğuna dahil olması nedeniyle, İsrail'in savaşta uyguladığı politikalara karşıdır ve silah desteği vermek suretiyle Arapları desteklemiştir.¹⁸⁴ Batı Almanya'ya gelindiğinde, Willy Brandt yönetimindeki Almanya, bir daha savaşa asla mottosu nedeniyle, tarafsızlığını ilan etmiştir. Fakat kapalı kapılar ardında, Batı Almanya İsrail'i desteklemiş, Alman ordusu İsrail ordusunu (IDF) eğitmek ve ekipman desteği sağlamak suretiyle, IDF ile işbirliği yapmıştır.¹⁸⁵ Batı Almanya'nın bu davranışının arkasındaki temel sebep, Nazi kolektif belleğinin Almanya'nın İsrail ile ilişkilerindeki doğrudan etkisidir. Brandt bunu şu sözlerle ifade etmiştir: "Bizim için gönlümüze ve vicdanımıza gelindiğinde (İsrail'e karşı) tarafsızlıktan söz edilemez."¹⁸⁶ demiştir.

2.4.3.2. Yom Kippur savaşı (1973)

1967 savaşından altı yıl sonra, İsrail-Mısır-Suriye arasında başka bir savaş gerçekleşmiştir. Mısır ve Suriye güçleri, Golan ve Sina Tepesini İsrail'den geri almak için ortaklaşa bir saldırı düzenlemişlerdir. İsrail gizli servisi Mossad, Mısır ve Suriye güçlerinin İsrail'e bir saldırı düzenlediğini görmekte başarısız olmuş¹⁸⁷ ve bu Mossad'ın tarihine büyük bir istihbarat hatası olarak yazılmıştır. Batı Almanya,

¹⁸² Sachar, A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time, s. 626.

¹⁸³ Dana Regev, "Opinion: 1967 - The war that never ended", **DW**, 2017, <https://www.dw.com/en/opinion-1967-the-war-that-never-ended/a-39038535>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁸⁴ Jeffrey Herf, "1967 | The Global Left and the Six-Day War", **Fathom Journal**, 2017, Access 12 December 2020. <https://fathomjournal.org/1967-and-the-global-left-the-case-of-the-east-german-regime-and-the-west-german-radicals/>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁸⁵ Stefan Meining, "Brezhnev's Secret Six-Day War Speech", **Wilson Center**, 2017, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/brezhnevs-secret-six-day-war-speech>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁸⁶ Feldman, **Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity**, s. 34.

¹⁸⁷ Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, s. 753.

tekrardan tarafsızlığını duyurmuş, fakat ABD'nin İsrail'e silah yardımı yapması için Bremerhaven Limanı'nı kullanmasına izin vermiştir.¹⁸⁸ Alman halkının bu durumdan haberdar olmasından sonra, Bonn Hükümeti bir bildiri yayınlarak Almanya'nın savaşı taraflara silah yardımı yapmayacağını ve ABD'nin Bremerhaven Limanı'nı artık kullanmayacağını duyurmuştur.¹⁸⁹ Buradan da görüldüğü üzere Alman toplumunda savaş kavramı dimağlarda kötü anılar bırakması sebebiyle Alman halkı savaşı destekleme fikrine oldukça karşıdır. Bonn Hükümeti, Batı Almanya ve İsrail arasındaki ilişkilerin ayrıcalıklı ve özel olduğunun altını çizmiştir. Bunun yanı sıra, Avrupa Komisyonun'da Almanya ve İngiltere tarafsızlıklarını ilan ederken, Fransa, İtalya ve İspanya Arapları desteklemiştir.¹⁹⁰ Ayrıca Yom Kippur Savaşı sırasında, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) petrol üretimini yüzde beş¹⁹¹ düşürerek İsrail'i destekleyen güçlere petrol ihracatını azaltma kararı almıştır.¹⁹²

2.4.3.3. Münih Olimpiyatları

1972 yılında Batı Almanya ve İsrail kendilerini başka bir krizin içinde bulmuştur ve bunun sonucunda Almanya itibarını bir kez daha kurtarma durumunda kalmıştır. 4 Eylül sabahı Kara Eylül Örgütüne bağlı sekiz Filistinli, Münih'e olimpiyatlar için gelen 11 İsrailli atleti, kaldıkları yurtlardan esir almış ve ikisini

¹⁸⁸ Josef Joffe, "Germany, the Unlikely Friend", **The New York Times**, 1998, <https://www.nytimes.com/1998/04/29/news/germany-the-unlikely-friend.html>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁸⁹ "The October War and U.S. Policy: Document 81: Department of State Cable 212618 to U.S. Embassy West Germany, "Secretary's Meeting with FRG Ambassador Von Staden, October 26," 27 October 1973", **The National Security Archive**, 2003, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB98/>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁹⁰ Sanam Noor, "European Union and the Middle East: A Historical Analysis", **Pakistan Horizon**, Volume:57, No:1, 2004, s. 23.

¹⁹¹ "The October Arab-Israeli War of 1973: What happened?", **Al Jazeera**, 2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/10/8/the-october-arab-israeli-war-of-1973-what-happened>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

¹⁹² "The Yom Kippur War: Background & Overview", **Jewish Virtual Library**, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-yom-kippur-war>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

öldürmüştür.¹⁹³ Bonn Hükümeti ve Brandt, İsrail Özel Kuvvetinin olaya dahil olmasına izin vermedikleri gerekçesiyle eleştirilmişlerdir.¹⁹⁴ Böylece Almanya kendini bir kez daha, “elinde Yahudi kanıyla”¹⁹⁵ kalakalmış bulmuştur.

2.4.4. 1974-1989: Schmitt ve Kohl Dönemi

Bu dönem denge politikası dönemi olarak bilinir. Willy Brandt’ın Alman Şansölyeliğinden ayrılmasından sonra yerine, yine aynı Alman Sosyal Demokrat Partisinden (SPD), Helmut Schmitt gelmiştir. İsrail’de ise yönetim muhafazakar Likud Partisinden Menachim Begin’dedir. Diğer dönemlerin aksine bu dönem İsrail-Batı Almanya ilişkileri gergindir bunun temel sebebi ise Begin’in Almanya ile ilişki kurulmasına sıcak bakmamasıdır. Begin, Schmitt’i, zamanında Alman ordusunda görev aldığı için, suçlamış, iki devlet arasında yapılan Tazminat Anlaşmasını da “kanlı para” olarak ifade etmiş, buna karşılık Schmitt de İsrail’i dünya barışına büyük bir tehlike olarak tanımlamıştır.¹⁹⁶ Nazi geçmişi ve Holokost, iki lider arasında aşılmaz bir dağ gibi durmuştur. Bu bilgiler ışığında Schmitt ve Begin döneminin iki devlet arasındaki en sıkıntılı dönem olduğunu söylemek mümkündür.¹⁹⁷

Muhafazakar Hristiyan Demokrat Partisi’ne bağlı olan Helmut Kohl, Batı Almanya’nın dördüncü şansölyesidir. Kohl döneminde İsrail-Almanya ilişkileri,

¹⁹³ "Munich 1972: A Black September", **DW**, 2008, <https://www.dw.com/en/munich-1972-a-black-september/a-3524778>, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2020.

¹⁹⁴ Beck, **Germany, at Odds**, s. 18.

¹⁹⁵ Simon Burton, "50 stunning Olympic moments No 26: The terrorist outrage in Munich in 1972", **The Guardian**, 2 Mayıs 2012, <https://www.theguardian.com/sport/blog/2012/may/02/50-stunning-olympic-moments-munich-72>, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2020.

¹⁹⁶ Chase, <https://www.dw.com/en/german-israeli-relations-what-you-need-to-know/a-41800745>.

¹⁹⁷ Hubert Leber, "Chancellor Helmut Schmidt, His Policy toward Israel, and the German Responsibility for the Jewish People", **American Institute for Contemporary German Studies**, 14 Aralık 2015, <https://www.aicgs.org/publication/chancellor-helmut-schmidt-his-policy-toward-israel-and-the-german-responsibility-for-the-jewish-people/>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020.

Schmitt döneminin aksine, oldukça olumlu ve barışçıldır.¹⁹⁸ Kohl'a göre, kendisi ve Schmitt karakter olarak zıt olmasına rağmen dış politika açısından benzer politikalar uygulamışlardır.¹⁹⁹ Liderlerin birbirleri hakkındaki görüşleri, devletlerin dış politikalarında tartışılmaz bir etkiye sahiptir. Bu yüzden ki Schmitt ve Kohl'un İsrail'le ilgili kişisel düşünceleri iki liderin dış politikasında oldukça etkilidir. Kohl'un modus operandisi Batı Almanya'nın NATO'ya olan taahhütlerine dayanmakta olup²⁰⁰ Kohl dış politikada tek başına hareketten ziyade uluslararası sistem şemsiyeleri altında diğer ülkelerle hareket etmeyi uygun bulmuştur.

Kohl, ayrıca, İsrail ve Almanya arasındaki ortak geçmiş sebebiyle, iki aktör arasındaki ilişkilerin özel ve ayrıcalıklı olduğu gerçeğinin bir kez daha altını çizmiştir.²⁰¹ İki aktör arasındaki bu özel ilişki, Kohl'un liderliği döneminde birçok defa test edilmiştir. Örnek olarak, zamanın Amerikan Başkanı Ronald Reagan'ın Batı Almanya ziyareti sırasında, Bergen-Belsen toplama kampını ve 2000 Alman askerinin ve 49 SS askerinin bulunduğu Bitburg Mezarlarını ziyaret etmiştir.²⁰² İki liderin yaptığı bu Bitburg ziyareti, Alman ve SS askerlerinin anılması sebebiyle, İsrail ve ABD Yahudileri tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler karşısında Reagan, savaş zamanında ölen Alman askerlerinin anılmasında bir sakınca olmadığını zira bu askerlerin acımasız bir ideolojinin etkisi altında öldürüldüğünü ifade ederek

¹⁹⁸ Rimon, <https://www.handelsblatt.com/english/politics/german-israeli-ties-from-bitter-enemies-to-close-friends/23502938.html>.

¹⁹⁹ Feldman, **Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity**, s. 36.

²⁰⁰ "Helmut Kohl", **Britannica**, <https://www.britannica.com/biography/Helmut-Kohl>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

²⁰¹ William Tuohy, "Kohl Says Germans Have Special Responsibility to Israel", **Los Angeles Times**, 8 Nisan 1987, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1987-04-08-mn-227-story.html>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

²⁰² Bernard Weinraub, "Reagan Joins Kohl in Brief Memorial at Bitburg Graves", **The New York Times**, 6 Mayıs 1985, <https://www.nytimes.com/1985/05/06/world/reagan-joins-kohl-in-brief-memorial-at-bitburg-graves.html>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

eleştirilere cevap vermiştir.²⁰³ Yahudi cemaatlerinin eleştirileri karşısında, İsrail'in Batı Almanya elçisi Yitzhak Ben-Ari, yeni Almanya'ya güvendiğini ifade ederek,²⁰⁴ İsrail'in Almanya'ya olan olumlu tavrını ortaya koymuştur. İki ülke arasındaki politik gelişmeler dışında, iki ülke toplumunu birbirlerine yakınlaştırmak ve yeni ilişkilerin kapısını aralamak için 1986'da Helmut Kohl ve İsrailli mevkidaşı Shimon Peres İsrail Bilim ve Teknoloji: Alman-İsrail Bilimsel Araştırma ve Gelişme Vakfı'nı (GIF) kurmuşlardır. GIF'in amacı iki devlet arasındaki bilimsel gelişmeleri ve çalışmaları destekleyerek yeni Alman ve İsrail bilim insanlarının ortaya çıkmasına destek olmaktır.²⁰⁵

2.5. BİRLEŞMEYE SON BİR ADIM

Helmut Kohl şansölyeliği zamanında Soğuk Savaş sona ermiştir. Zamanın Sovyetler Birliği lideri, Mikhail Gorbachev, daha az tehditkar bir politika izleyerek adım adım Soğuk Savaş gerçekliğinin nihayete kavuşmasına ortam hazırlamıştır. Bu dönemde Doğu Almanya ve Batı Almanya yavaş yavaş birbirlerine yaklaşmaya başlamış ve en sonunda 9 Kasım 1989'da Almanya'yı ikiye ayıran Demir Perde yıkılmıştır. 1989-1991 yılları Soğuk Savaş sonrası (post-Cold War era) yıllar olarak literatüre geçmiştir.²⁰⁶

Pragmatik bir lider olarak Kohl, dünya politikasındaki bu çalkalanmadan yararlanmış ve krizi fırsata çevirmek suretiyle Almanya'nın birleşmesinin hazırlıklarına başlamıştır. Alman birleşmesi iç ve dış politikada yakalanan fırsatlar

²⁰³ a.g.e.

²⁰⁴ a.g.e.

²⁰⁵ "Israel Science & Technology: German-Israel Foundation for Scientific Research & Development (GIF)", **Jewish Virtual Library**, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/german-israel-foundation-for-scientific-research-and-development-gif>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

²⁰⁶ Frédéric Bozo, "Mitterrand's France, the End of the Cold War, and German Unification: A Reappraisal", **Cold War History**, Volume:7, No:4, 2007, s. 460.

sonucunda gerçekleşmiştir.²⁰⁷ Doğu Almanya'nın 40 yıldan fazla Sovyet yönetimi altında kaldığı gerçeğinden yola çıkan Kohl, Sovyet lideri Gorbachev'le görüşmelerde bulunmuş, Sovyetlerin rızasını almış²⁰⁸ ve Almanya'nın birleşmesinin önündeki engelleri teker teker ortadan kaldırmıştır. Gorbachev, Alman birleşmesine NATO gözetimi altında izin vererek, Almanya Hususunda Nihai Yerleşim Anlaşması'nı imzalamıştır.²⁰⁹ Kohl ve Gorbachev yeni Almanya'nın NATO'nun bir parçası olması hususunda anlaşmış fakat Almanya'nın bazı askeri kısıtlamalara uyması gerektiğinin de altını çizmişlerdir. Buna göre "hiçbir NATO birliği eski Doğu Almanya bölgesinde bulunmayacaktır."²¹⁰ Nihayet, 50 yıllık bir ayrılıktan sonra, 3 Ekim 1990'da Doğu Almanya Batı Almanya'yla başarılı bir şekilde birleşmiştir.²¹¹ 2 Aralık 1990'da Almanya, yeni şansölyesini seçerek, Helmut Kohl'u birleşmiş Almanya'nın ilk şansölyesi olmuştur. Birleşik Almanya ve İsrail ilişkileri bu çerçevede yeniden gözden geçirilmiş ve gelişmiştir.

²⁰⁷ Elżbieta Czarny, Jerzy Menkes, "European Union and European Germany ", **Quarterly Journal**, Volume:6, No:4, 2015, s. 24.

²⁰⁸ Simon Tisdall, "Helmut Kohl: leader who united Europe as well as Germany", The Guardian, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/17/helmut-kohl-leader-who-united-europe-as-well-as-germany>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

²⁰⁹ Thomas Risse, "The Cold War's Endgame and German Unification: (A Review Essay)", **International Security** , Volume:21, No:4, 1997, s. 159.

²¹⁰ Matthias von Hein, "No unity 30 years after the end of the Cold War", **DW**, 2020, <https://www.dw.com/en/no-unity-30-years-after-the-end-of-the-cold-war/a-55104747>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

²¹¹ Matthew Qvortrup, **Angela Merkel: Europe's Most Influential Leader: Revised Edition**, Abrams, s. 90.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BİRLEŞME SONRASI ALMANYA-İSRAİL İLİŞKİLERİ'NİN SOSYAL KONSTRÜKTİVİZM ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında Uluslararası İlişkiler Konstrüktivizminin temel özelliklerinden, Nazi Almanyası'nda Yahudilere karşı yapılan eylemlerin sonuçları ve bu eylemlerin Almanya'nın sosyal ve politik gerçekliğine nasıl etki ettiği üzerinde durulmuştur. Zira konstrüktivizm yaklaşımı temelinde, sosyal gerçekliği insanların ortaya çıkardığı ve herşeyin temelini insan olduğu fikrini benimsemektedir.

Araştırmacının bu bölümdeki amacı konstrüktivizmin temel söylemleri çerçevesinde, Wendt'in kimlik kavramı, Onuf'un ve Kratochwil'in norm, kurallar, dil kullanımı ve sosyal pratikler bütünü üzerinden, birleşmeden sonraki Almanya-İsrail ilişkilerini incelemektir. Konstrüktivizm yaklaşımına göre, aktörlerin geçmiş eylemleri ve tarihleri bugünün sosyal gerçekliklerini ve bu sosyal gerçeklikler de politikayı yaratmaktadır. Zira Uluslararası İlişkiler disiplini, aktörlerin görevlerini yerine getirdiği sosyal bir alandır. Bu sebeple araştırmacı birinci ve ikinci bölümlerdeki bilgilerden yararlanmak suretiyle bugünkü İsrail-Almanya ilişkilerini inceleyecektir.

Tarihi olayların, olumlu ya da olumsuz olsun, bugünün modern devletine ve toplumuna doğrudan bir etkisi mevcuttur. Bu olayların ortaya çıkmasının temelinde insan vardır. İnsanın kararları, eylemleri tarihsel gerçekliği yaratır ve yine insan bu tarihi hatırları ve anıları yaşatır. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, insan hakları, düşünürler, devletler, toplumlar ve diğer aktörler tarafından tartışılmış ve bu da tarihsel olayların insan, toplum ve Uluslararası İlişkiler üzerindeki etkisine ışık tutmuştur. Bundan yola çıkarak, uluslararası politika, devletlerin geçmişleri adına

mesuliyet alması, geçmiş günahlarını kabul etmesi ve bunları bir daha yapmayacağına dünyayı ikna etmesini ister. 60 yıldan fazladır Almanya, uluslararası politikanın bu gereklerini takip etmiş ve takip etmeye de devam etmektedir. Almanya-İsrail ilişkileri dönemin Alman şansöyeleri başlığında incelenecektir (Kohl dönemi 1989-1998, Schröder-Fischer dönemi 1998-2005, ve Merkel dönemi), fakat bundan önce yeni Alman ve İsrail kimlikleri ve bu kimliklerin iki aktörün dış politikasına olan etkisinden bahsedilecektir.

3.1.ALMAN YA VE İSRİL'DEKİ ULUSAL KİMLİKLENME SÜREÇLERİNİN BU DEVLETLERİN BİRBİRLERİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARINA OLAN YANSIMALARI

İsrail-Almanya ikili ilişkilerine anlamak için, öncelikle iki devletin kimliklerini anlamak ve bu kimliklerin etkisinde oluşan dış politikalarına göz atmak zaruridir. Wendt'in konstrüktivizm anlayışına göre, bir politikanın yapılması, o devletin kimliğiyle doğrudan bağlantılıdır çünkü uluslararası alanda devleti devlet yapan bu kimlikleridir. Fakat kimliklerin taş üzerine yazılmadığı da aşikardır, bunlar değişebilir, gelişebilir ya da ortadan tamamen yok olabilir. Wendt'in de dediği gibi "Kimlikler çıkarlara esastır. Aktörlerin, sosyal durumlardan bağımsız, yanlarında taşıdıkları bir çıkar portföyü yoktur. Tam tersine, aktörler, çıkarlarını bulundukları sosyal gerçekliğe göre tanımlarlar."²¹² Başka bir deyişle, aktörler kimliklerini diyalog ve etkileşim yoluyla değiştirir ya da geliştirir ve kimlikteki bu değişimler çıkarları doğrudan etkiler. Almanya ve İsrail de kimliklerini ve çıkarlarını bu yolla geliştirmiş ve gerektiğinde ise değiştirmiştir. Wendt'in kimlikleri, Onuf ve Kratochwil'in sosyal ve politik pratikleriyle desteklenerek kimliğin uygulanabilirliği test edilmiş olur. Test edilen bu kimlik, devletin oluşturduğu normlar ve kurallar çerçevesinde faaliyet gösterir.

²¹² Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", s.. 398.

Helmut Kohl'un şansölyeliği döneminde, iki ayrı Almanya ortadan kalkmış ve Almanya bir kez daha birleşmiştir. Almanya'nın birleşmesinden sonra, Almanların gerçeklikleri ve normallik tanımı da ayrıca değişmiştir. Bazılarına göre yeni Almanya, Nazi Almanya'sının olmadığı herşeydir,²¹³ yani demokratik, liberal, barışçıl ve insan haklarına saygılıdır. Tezatlıkların kimlik oluşumu sürecindeki etkisi göz önüne alındığında ise, demokratik olmayan, bireysel hak ve özgürlüklere saygı duymayan ve özgürlüğe karşı olan Nazi Alman kimliğine karşın, bugünün Alman kimliği demokratiktir, özgürdür, kişi hak ve özgürlüklerine saygı duyar, bunları geliştirir ve değiştirir. Yeni Alman politik kimliği normallikten yanadır yani, Almanya diğer devletler gibi kendi ulusal çıkarlarını korur ve takip eder.²¹⁴ Eskiden ikiye bölünmüş Almanya, Sovyetler Birliği'nin ve ABD'nin yardımına muhtaçken, birleşmiş bir Almanya ise gücünü kendinden alarak, uluslararası politikada daha aktif bir rol oynaması gerektiğinin farkındadır. Sesini yeniden elde eden Almanya, pasifliğinden kurtularak dünyadaki barışı ve istikrarı destekleyeceğini duyurmuştur.²¹⁵

Alman ulusal kimliği Alman dış politikasını doğrudan etkilemiştir. Özellikle de, Onuf'un ve Kratochwil'in uluslararası hukuka ve kaidelere verdiği önem, Alman dış politikasının temellerinin anlaşılması için oldukça önemlidir. Almanya, partnerleri arasında bir korkuya mahal vermeden, ulusal gücünü keşfederek, uluslararası arenada kendine bir isim yaratmaya başlamıştır.²¹⁶ Başka bir şekilde

²¹³ A. James Mcadams, "Germany after Unification: Normal at Last?", **World Politics**, Volume:49, No: 2, 1997, s. 297.

²¹⁴ Hans Kundnani, "The Concept of Normality in German Foreign Policy since Unification", **German Politics and Society**, Volume:30, No:2, 2012, s. 39.

²¹⁵ Patrick Müller, "The Europeanization of Germany's Foreign Policy toward the Israeli-Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", **Mediterranean Politics**, Volume:16, No:3, 2011, s. 394.

²¹⁶ Christiane Suchanek, **"Defining Germany's Military Engagement"**, University of Münstster, Lisans Tezi, 2015, s. 1.

ifade etmek gerekirse, Almanya yeni kimliğini barışçıl ve pasifist ölçüler üzerine kurarak, deyim yerindeyse süttten ağzı yandığı için yoğurdu üfleyerek yemeyi seçmiştir. Fakat Almanya'nın pasifist olması demek, yeni Alman kimliğinin tamamlanması demek değildir, tam tersine, "kimlik üretme süreci sabit bir süreç değil, aksine bireyin bulunduğu toplumun yerine göre, akışkan ve aktif bir süreçtir."²¹⁷ Kimlik oluşum süreci inişleri, çıkışlarıyla sürekli değişen ve gelişen bir yoldur.

Yeni Alman kimliğinin oluşum ve gelişim sürecinde inişleri ve çıkışları olmuş ve bu da dış politikasına ve karar verme sürecine etki etmiştir. Birleşmeden önce Batı Almanya bir çek defteri diplomasisi (checkbook diplomacy) uygulamıştır. Buna göre Almanya müttefiklerine maddi destek vermek suretiyle savaş ve çatışma alanlarından uzak durmuştur.²¹⁸ Fakat birleşen Almanya bu çek defteri diplomasisini eskisi gibi kullanamamıştır. Bunun temelinde Almanya'nın birleşme sürecinin, Almanya'ya pahalıya mal olması gerçeği yatmaktadır. Almanya'nın çatışmalara aktif olarak katılmaması müttefiklerini, ABD ve Avrupa'yı, rahatsız etmiş ve Almanya askeri açıdan daha aktif davranması hususunda ikaz edilmiştir. Alman birleşmesinden sonra Alman dış politikası yeni bir eğriye geçmiştir. Bu değişim Hanns Maull'un sivil güç konseptiyle açıklanabilir. Maull'a göre, Almanya Nazi zamanındaki hatalarından ders çıkarmış ve "içgüdüsel bir pasifizmle, politik çatışmaları güç kullanımı yoluyla çözmek düşüncesini reddetmiştir."²¹⁹ Maull'un düşünceleri bir daha savaşa asla düşüncesi şeklinde özetlenebilir. Bu düstura göre, Almanya dış politikasını pasifizm ile demokrasiye ve insan haklarına inanmak değerleri üstüne kurmuştur.²²⁰ Fakat bu

²¹⁷ Messenger, Paehler, **A Nazi Past: Recasting German Identity in Postwar Europe**, s. 75.

²¹⁸ James Sperling, "German foreign policy after unification: The end of cheque book diplomacy?", **West European Politics**, Volume:17, No:1, 1994, s. 73.

²¹⁹ Hanns Maull, "Germany and the Use of Force: Still a "Civilian Power"?", **Survival**, Volume:42, No: 2, 2000, s. 66.

²²⁰ a.g.m.

modus operandi Balkanlardaki karışıklıklarda teste tabi tutulmuştur. Balkanlar'da , Kosova'da, olan siyasi karışıklıklar Almanya'yı, müdahale etmeye zorlamış ve bu da barışçıl temellerde oluşan dış politikaya ve kimliğine ters düşmüştür.

Nazi geçmişinin ve Holokost kolektif belleğinin, Alman devletinin politikalarında oldukça etkin olduğu açıkça görülmektedir. Fakat Kosova'da gerçekleşen iç savaş büyük bir insani mağduriyete ve ihtiyaca sebep olmuş ve Almanya'nın seçeneklerini zorlamıştır.²²¹ En sonunda Alman Hükümeti insancıl bir amaçla bölgeye birlik gönderme kararı almıştır. Bu kararlar birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa, bir Alman birliği başka bir ülkenin toprağına ayak basmıştır.²²² İnsancıl yaklaşımın Almanya'ya üç şekilde yardımı dokunmuştur; ilk olarak Almanya siyasi amaçlarına ulaşmak için askeri gücünü kullanmış²²³ ve ikinci olarak, Almanya başka topraklardaki acılara ve kötülöklere göz yummanın onları da kötü yapacağı inancıyla,²²⁴ kötünün karşısında yer alarak dünyaya yeni, barışçıl ve yardımsever Almanya'yı tanıtmıştır. Son olarak ise, insancılık sayesinde, Almanya iç ve dış eleştirilerin hedefi olmadan, kendi askeri gücünü kullanmanın yolunu bulmuş ve bu sayede ulusal çıkarını korumuştur. Bütün bu bilgilerden yola çıkılarak şu söylenebilir ki, insancılık temelinde bir siyasi projedir²²⁵ ve yeni Almanya kimliği bu siyasi projeyi yeni Alman dış politikasına başarılı bir şekilde yedirmiştir. Alman Hükümeti'nin gerçekleştirdiğı bu askeri müdahaleler, Almanya için oldukça önemli gelişmelerdir. Almanya Dışışleri eski Bakanı Frank-Walter Steinmeier bu

²²¹ Beverly Crawford, **Power and German Foreign Policy: Embedded Hegemony in Europe**, Palgrave Macmillan.

²²² "The Balkan Dilemma: Germany returns to military action", **DW**, 2010, <https://www.dw.com/en/the-balkan-dilemma-germany-returns-to-military-action/a-6309598>, Erişim Tarihi: 18 Mart 2021.

²²³ Wittlinger, Larose, "No Future for Germany's Past? Collective Memory and German Foreign Policy", s. 485.

²²⁴ **a.g.m.**, s. 487.

²²⁵ Michael Walzer, "On Humanitarianism", **Foreign Affairs**, Volume:90, No:4, Temmuz/Ağustos 2011, s. 75.

müdahaleleri, sözlüğünden savaş kelimesini kullanmayı tamamen reddeden bir ülke için bu askeri hareketlerin tarihi bir adım olarak tanımlamıştır.²²⁶

Bu bilgiler ışığında şu rahatlıkla söylenebilir ki, konstrüktivizmin unsurları Almanya'ya son derece nüfuz etmiştir. Almanya'nın dış politikasını barışçıl normlar ve kurallar üzerine kurması, Almanya'nın ani kararlar almaktan ziyade tedbirli adımlar atmasını sağlamıştır. Wendt'in yapan-yapı söyleminin etkilerini Alman dış politikasında ve Alman kimliğinde görmek mümkündür. Wendt'in tezinden yola çıkılarak şu söylenebilir; eğer tarih ve kolektif bellek birer yapan olarak ifade edilirse dış politika da bu yapanların kurduğu bir yapıdır. Yapan-yapı arasında sürekli bir iletişim ve etkileşim mevcuttur ve bu da demektir ki sosyal ve politik gerçeklikler değişebilir, gelişebilir hatta yok olabilirler. Nazi geçmişinin etkisinde gelişen yeni Alman kimliği hem Almanya'nın sosyal gerçekliğini hem de politik gerçekliğini, iç ve dış politikayı, doğrudan etkiler. Bu sebeptendir ki Almanya askeri müdahaleye ve güç kullanımına karşıdır. Almanya'nın bu karşıtlığı geçmiş hatalarını telafi etmekten değil, gerçekten de siyasi karışıklıkların ve savaşların askeri müdahaleler dışında başka yollarla çözümleneceğine olan inancına dayanır. Fakat zamanın getirdiği sosyal gerçeklik Almanya'nın dış politikasında istisnalara neden olabilir, Kosova'ya ve Afganistan'a yapılan askeri müdahaleler gibi. Sonuç olarak geçmişin etkisinden doğan bu yeni Almanya ve Alman kimliği, çatışmaların diplomasi ve siyasetle çözümleneceğine, bunların yeterli olmadığı anlaşıldığı vakit, "bütün riskleri ve alternatifleri gözden geçirdikten sonra"²²⁷ Alman askeri gücünün kullanılmasına karar verilecektir, diye ifade etmiştir Steinmeier.

İsrail için yeni kurulan bir devlet olarak kimlik oluşturma süreci, Almanya kadar sancılı olmamıştır. Zira Almanya eski bir kimliği yok etmek suretiyle yeni bir

²²⁶ Frank-Walter Steinmeier, "Germany's New Global Role", *Foreign Affairs*, Vol:95, No:4, Temmuz/Ağustos 2016, s. 109.

²²⁷ a.g.m., s. 110.

politik kimlik oluşturmuşken, İsrail ilk baştan yeni bir kimlik oluşturmanın kolaylığını yaşamıştır. Yahudilerin asırlardır oradan oraya sũrũklenmesinin ũstũne bir de Holokost tecrũbesi eklenince, kendini bir Yahudi devleti olarak gũren İsrail için kimlik gũvenlik çerçevesinde oluşmuştur. İsrail için bir daha asla Auschwitz dũsturu politik kimliğinin en nemli ve değişmez faktrũdũr. Varlığını tehditlere karşı korumayı, kendine asıl amaç olarak edinen İsrail'in ulusal kimliği yumuşak etkenler ũzerine oturmaktan ziyade, sert bir zemin ũzerinde oturur. Kimliklerin çıkarları oluşturduğunu syleyen Wendt'e gre, İsrail dış politikası dost kazanmak ve dũřmanları yok etmek ũzerine kurulmuştur. Bu yũzdedir ki, kolektif bellek İsrail'in Almanya'ya olumsuz bir bakış açısı oluşturmasına rağmen, aynı kolektif bellek İsrail'in uluslararası arenada dost kazanmasını da teşvik eder. Bu da İsrail ve Almanya arasındaki sosyal ve siyasal ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunur.

3.2. KOLEKTİF BELLEĞİN ALMANYA-İSRAİL İLİşKİLERİNE ETKİSİ

Konstrũktivizm yaklaşımı altında incelenen kolektif bellek, kendisinin de bir sosyal sũre olması nedeniyle, kimlikler, normlar ve kuralların kurulmasına ve gelişmesine yardımcı olmuştur. Toplumun hatırladıkları ve anmak istedikleri, toplumun kolektif belleğini oluşturur ve bu belleğin devletin kimliğine, çıkarlarına, kurallarına, normlarına, pratiklerine ve yapılarına direkt etkisi vardır. Toplumların geçmişteki, hukuksal ve hukuksal olmayan bũtũn kuralları, sosyal pratikler sayesinde gerçeklik halini alır bu da, tarihsel gerçekliği oluşturur. Bu tarihsel gerçekliğin ortaklaşa hatırlanması eylemi de, ulusal kolektif belleğin oluşmasında etkili olur.

Kolektif bellek, aktrũn kimliğinin ve aktrũn uyması gereken kuralların oluşmasında bũyũk etkisi mevcuttur. Nazi tarihi etkisinde oluşan Alman kolektif belleği, Almanya'nın dış ve iç politika normlarını doğrudan etkileyerek, Almanya'nın barışçıl normlar ve kurallar bũtũnũ benimsemesinde etkili olmuştur.

Bu çerçevede, Nazi Almanyası, Nasyonal Sosyalizm ve Holokost, Almanya'da ortak bir kolektif belleğin oluşmasında etkili olmuş ve bu kolektif bellek, devletin resmi söylemleri ve eylemleriyle desteklenmiştir. Nazi ve Holokost hafızasının önemli bir şekilde etki ettiği Alman kolektif belleği, ortak bir devlet hikayesi oluşturarak bunu Alman dış politikasında kullanmıştır. Her Alman lideri farklı kişiliklere sahip olmakla birlikte, aynı kolektif belleğin oluşturduğu, aynı Alman ulusal pratiklerinin ve kimliğinin devamı için çalışmış ve bu çerçevede Almanya-İsrail ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Çalışmanın bu kısmında 1989'dan sonra Almanya'da başa gelen Alman liderleri çerçevesinde Almanya-İsrail ilişkileri incelenecektir.

3.2.1. 1989-1998: Kohl Dönemi

Liderleri lider yapan özelliklerinden biri kendine has karakterlerinin , sosyal pratikler yoluyla, politikalarına yansıtmasıdır. Kendine has bu özellikleri liderleri eşsiz yapar. Daha öncede bahsedildiği üzere, liderler, önlerine sunulan yasalar ve normlar yoluyla, yaşadıkları dünyayı değiştirme gücüne sahiptirler ve bu özellikleriyle liderler, devletlere beşeri özellikler vermektedirler. Kohl'un, Schröder'in ve Merkel'in yaptıkları icraatlar, Almanya'yı nesne konumundan çıkararak özne konumuna geçirmiş ve devlete beşeri bir özellik vermiştir. Bu üç liderin iki ortak özelliği vardır; üçü de birleşmiş bir Almanya'nın şansöyeliğini yapmış ve İsrail'le olan ilişkilerinde, Alman kolektif belleğinin oluşturduğu dış politika kurallarından yararlanmışlardır. Bu yüzden ki bu çalışmada, İsrail-Almanya ilişkilerini, önce lider perspektifinden incelenmiş daha sonra ayrıntılara girilmiştir.

Almanya'nın en eski partilerinden biri olan Hristiyan Demokrat Parti (Christian Democratic Union, CDU) üyesi Helmut Kohl, birleşik Almanya'nın ilk şansöyesidir. Kohl'un geçmişi, onun Nasyonal Sosyalizme ve Alman tarihine bakışını anlamak, Kohl'un şansöyeliği döneminde Almanya-İsrail ilişkilerini

anlamak için oldukça önemlidir. Almanya'nın birleşmesini, İsrail tedirgin gözlerle izlemiş zira birleşmiş Almanya, Yahudilerin ve İsrail'in dimağında hoş izlenimler bırakmamıştır. Kohl, birleşmeye karşı olan endişeleri, Avrupa'yı Almanya'nın bir parçası yapmanın aksine, Almanya'yı Avrupa'nın bir parçası yaparak bu endişeleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.²²⁸

Her ne kadar birleşme olumlu olarak gösterilmeye çalışılsa da, 1991 Irak Savaşı zamanında endişeler azalmak yerine artmış ve Almanya, İsrail tarafından bir tehdit olarak görülmüştür. Savaş sırasında bazı Alman şirketler kullanımı tehlikeli olan kimyasalları Irak'a ihraç etmiş ve Irak'ın İsrail'e olası bir gaz saldırısı riskini arttırmıştır.²²⁹ Kohl durumdan haberdar edildikten sonra, Alman Hükümeti, Alman şirketlerin bu hareketini "utanç kaynağı"²³⁰ olarak nitelendirmiş ve hükümet ihracat kontrollerini artıracaklarını duyurmuştur.²³¹ Kohl hükümetinin böyle bir karar almasındaki temel neden, Irak'ın elindeki Alman ihraç ürünlerinin kötü niyetli kullanımı ihtimalinde İsrail'in varlığını tehdit etmesidir ve bu olasılık Almanya'yı dehşete düşürmüştür.²³² Zira Alman kolektif belleği Holokost'a benzeyen başka bir olayın olma ihtimalini bile düşünmeye izin vermemiştir. Bu örnekten açıkça anlaşılacağı üzere, geçmişin hatalarını tekrar etmek gibi bir düşünce yeni Alman sosyal gerçekliğinin içinde yeri yoktur ve geçmiş, liderlerin politik uygulamalarında oldukça önemli bir faktördür.

²²⁸ Craig R. Whitney, "Europeans Congratulate Both Winner and Loser", **The New York Times**, 28 Eylül 1998, <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/092898germany-europe.html>, Erişim Tarihi: 29 Mart 2021.

²²⁹ "German-Israeli relations", **deutschland.de**, 2015, <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/german-israeli-relations>, Erişim Tarihi: 16 Mart 2021.

²³⁰ R. Jeffrey Smith & Marc Fisher, "German Firms Primed Iraq's War Machine ", **The Washington Post**, 23 July 1992, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/07/23/german-firms-primed-iraqs-war-machine/09371363-d003-4a78-88ef-476c183b21dc/>, Erişim Tarihi: 16 Mart 2021.

²³¹ a.g.e.

²³² a.g.e.

Almanya-İsrail ilişkilerini olumlu bir çizgiye çekmek, endişeleri ve tehdit unsurlarını ortadan kaldırmak için iki aktör, sosyal pratikler yoluyla, dış politikalarının temel kurallarını pekiştirmişlerdir. Yapanlar, Almanya ve İsrail devletleri, arasında oluşan bu sosyal etkileşim, yapıları etkilemek yoluyla, verimli ilişkilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin, iki lider İsrail ve Almanya arasındaki çevresel teknolojileri geliştirme amacıyla,²³³ Mart 1993'te Alman-İsrail İşbirliği Konseyi'ni kurmuşlardır. Yumuşak güce başka bir diğer örnek de Alman-İsrail Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Vakfıdır (German-Israeli Foundation for Scientific Research and Development, GIF). GIF, Almanya'nın birleşmesinden önce 1986'da kurulmuş olmasına rağmen, eylemleri o zamandan günümüze kadar devam etmektedir.²³⁴

Kohl'un şansölyeliği döneminde, Alman Hükümeti'nin desteğiyle, birçok büyük Alman şirketi, İsrail'in ekonomik potansiyelini artırmak için destekt ve çalışmalarda bulunmuştur: Benz Yatırım Kurumu İsrail'de bir ofis açmış, Siemens İsrail'de bulunan bir bilgisayar firmasını satın almış, Volkswagen Kızıl Deniz'de magnezyum çıkarmak için İsrail'e 350 milyon dolar aktarmış, Alman FG Bankası ve İsrail HaPoalim Bankası iki ülke arasındaki dış ticareti geliştirmek için Kudüs ve Hayfa'da şubeler açmıştır.²³⁵ Bunlara ilaveten 1996'da İsrail'e ziyareti sırasında Kohl kendisiyle birlikte 20 işadamını İsrail'e getirerek İsrail ekonomisine büyük katkı sağlamıştır.²³⁶ Ekonomik gelişmelerin yanı sıra, İsrail-Almanya arasında turizm trafiği artmış ve birçok Alman turist İsrail'i ziyaret etmiştir.

Kohl'un şansölyeliği döneminde, eskinin failleri ve mağdurları olduğu gerçeği göz önüne alındığında, İsrail-Almanya ilişkileri olumlu anlamda gelişmiş ve

²³³ Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, s. 1006.

²³⁴ "German-Israeli Foundation for Scientific Research and Development (GIF)", **GIF**, <http://www.gif.org.il/pages/about/about-us.aspx>, Erişim Tarihi: 17 Mart 2021.

²³⁵ Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, s. 1007.

²³⁶ a.g.e.

ilerlemiştir. Zamanın İsrail Başbakanı Shimon Peres, bu tarihsel gerçeklikten yola çıkarak, geçmişin düşmanlarının bugünün dostları olduğunu söyleyerek iki aktör arasındaki ilişkiyi bir mucize olarak nitelendirmiştir.²³⁷

3.2.2. 1998-2005: Schröder-Fischer Dönemi (Kırmızı-Yeşil Koalisyonu)

16 yıllık Kohl liderliğinden sonra, 1998'de Kohl hükümeti yerini Kırmızı-Yeşil koalisyonuna (Red-Green Coalition) bırakarak, Almanya'nın yeni şansölyesi, Sosyal Demokrat Parti'den (Social Democrats Party, SPD) Gerhard Schröder²³⁸ ve Yeşil Parti'den (Green Party) Dışişleri Bakanı Joschka Fischer olmuştur. Bu koalisyonun üyeleri savaş sonrası nesildendir²³⁹ ve bu da yeni Alman Hükümeti'nin Nazi geçmişi hakkındaki düşüncelerini ve sosyal gerçekliklerini etkilemiştir. Buradan kasıt, Adenauer, Brandt ve Kohl Nasyonal Sosyalizmin etkilerini doğrudan deneyimlemiş Alman liderleridir. Schröder-Fischer döneminin politikacıları da, bu geçmişin farkında olmakla birlikte uluslararası arenada olumlu bir ün kazanmış bir Almanya'nın liderliğini ele almışlardır, yani işleri sıfırdan devir almamış ve bu da onların liderlik anlayışına etki etmiştir. Yeni Alman Şansölyesi Schröder ve hükümeti, geçmişin korkusuyla yaşamadan, Almanya'nın ulusal çıkarını gözetmeye hazırdır.²⁴⁰ Fakat bu demek değil ki, Alman kolektif belleği ve bu belleğin oluşturduğu dış politika kuralları yok sayılmıştır. Konu, uzun bir süreç sonucunda oluşturulan Alman politika kurallarını ve normlarını görmezden gelmek ve yeni

²³⁷ "Remarks by Prime Minister Peres in honor of Chancellor Kohl- Munich", **Israeli Ministry of Foreign Affairs**, 25 Ocak 1996, <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook10/Pages/Remarks%20by%20Prime%20Minister%20Peres%20in%20honor%20of%20Chance.aspx>, Erişim Tarihi: 17 Mart 2021.

²³⁸ Andreas Tzortzis, "The Troubled Red-Green Legacy", **DW**, 01 Temmuz 2005, <https://www.dw.com/en/the-troubled-red-green-legacy/a-1635642>, Erişim Tarihi: 18 Mart 2021.

²³⁹ Başar Şirin, "On The Way To A Normal Foreign Policy: Germany In The Red- Green Years (1998-2005)", ODTÜ, Master Tezi, 2014, s. 25.

²⁴⁰ Whitney, <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/092898germany-europe.html>.

politik pratikler deneyimlemeye geldiğinde, liderlerin savaş sonrası nesilden olması pek birşey ifade etmemektedir.

Bu ahvalde, Schröder Hükümeti Kosova'ya bir Alman birliğinin gitmesi konusunda oldukça isteksiz davranmıştır. Bu isteksizliğin temelinde iki sebep vardır; Nazi zamanın anılarından kalan bir kolektif bellek ve koalisyon ortağı pasifist Yeşillerin “savaşa ve şiddet kullanımına karşı olması.”²⁴¹ Hükümeti sadece altı ay yönettikten sonra Schröder, Alman birliklerini Kosova'ya gönderme gibi çok önemli bir dış politika kararını almak zorunda kalmıştır.²⁴² Daha önce de bahsedildiği gibi, Almanya çatışmaların barışçıl yollarla çözüleceği ve “bir daha savaşa asla” kuralları çerçevesinde bir Alman kimliği ve dış politikası yaratmıştır. Bir Almanya şansölyesi için Almanya'nın başka bir devlette asker bulundurması oldukça önemli bir dış politika adımıdır. Almanya bir insani krizin önüne geçmek için elindeki insancılık kartını kullanmış ve Kosova'ya asker göndermeye karar vermiştir. Schröder'in de ifade ettiği üzere, Alman demokrasisinin narin bir bitki değil güçlü bir ağaç olduğunu bütün dünyaya gösterme fırsatı bulmuştur.²⁴³ Böylece Alman kimliğinin güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğü ispatlanmıştır.

Schröder Hükümeti döneminde, Almanya-İsrail ilişkilerinin önemine geldiğinde ise, iki devlet arasındaki ilişkiyi geliştirmek ve sürdürmek açısından, eski Almanya Şansölyesi Konrad Adenauer'ın yolunu takip ettiği söylenebilir.²⁴⁴ 1998'te, Kırmızı-Yeşil Koalisyonu kurulduğunda, koalisyonun dış politika ajandasına,

²⁴¹ Qvortrup, **Angela Merkel: Europe's Most Influential Leader**, s. 124.

²⁴² Wolfgang Ischinger Wolfgang, Uwe Friedrich, Rudolf Scharping, **The Legacy of Kosovo: German Politics and Policies in the Balkans**, American Institute for Contemporary German Studies, Johns Hopkins University, 2000.

²⁴³ Ruth Wittlinger, **German National Identity in the Twenty-First Century: A Different Republic After All?**, Springer, s. 8.

²⁴⁴ Helene Bartos, **"Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited"**, Oxford University, Master Tezi, 2007, s. 8.

Almanya'nın İsrail'e karşı özel yükümlülüğü olduğunu belirterek ve Almanya'nın İsrail'in güvenliğini koruyacağı yönünde bir kural eklemiştir.²⁴⁵ Kratochwil ve Onuf'un konstrüktivizmine göre ise, kurallar ve normlar, aktörün kimliğini tanımlamada ve pekiştirmede oldukça önemli bir etkidir. Özellikle de, bu kurallar ve normlar, sosyal pratiklerle icraata geçiriliyor ise.

Almanya'nın, İsrail'in varlığının ve güvenliğinin koruyucusu olacağını açıklaması, Alman kolektif belleğinin, Almanya'yı hem aktör olarak hem de yapan olarak ne kadar etkilediğinin göstergesidir. Konu, İsrail'in varlığı olduğunda Almanya, İsrail'e desteğini göstermekten kaçınmamıştır. Örneğin, 2002'de İsrail'in İkinci İntifaya Karşı Savunma Kalkanı Harekatını (Operation Defensive Shield) devreye sokmasıyla birlikte İsrail'in bu kararını Schröder Hükümeti desteklemiş ve İsrail'e ve dünyaya İsrail'in varlığının ve güvenliğinin Alman dış politikasının değişmez bir ilkesi olduğunu göstermiştir.²⁴⁶ 2003'te, Almanya'nın İsrail eski büyükelçisi Rudolf Dreßler, İsrail Yad Vashem'de yapılan Shoah (Holokost'un İbranice adı) anma servisine katılarak bir ilki gerçekleştirmiştir.²⁴⁷ Ayrıca Ocak 2003'te, Alman Hükümeti ve Almanya'daki Yahudilerin liderliğini yapan Merkezi Yahudi Konseyi (Central Council of Jews, CCJ) arasında "Alman-Yahudi kültürel mirasını korumak ve geliştirmek için ve Almanya'da bir Yahudi cemaati inşa etmek için" tarihi nitelikte bir anlaşma imzalanmış ve Almanya, CCJ'ye 3 milyon Euro ödeme sözü vermiştir.²⁴⁸

²⁴⁵ "Koalitionsvereinbarung 1998-2002", <http://library.fes.de/pdf-files/bibliothek/download/koalitionsvertrag1998.pdf>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021.

²⁴⁶ Muriel Asseburg, Jan Busse, "Deutschlands Politik gegenüber Israel", **Deutsche Außenpolitik**, 2011, s. 696.

²⁴⁷ Bartos, "Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited", s. 12.

²⁴⁸ "Germany's Jewish Groups Quarrel Over State Funds", **DW**, 22 Nisan 2004, <https://www.dw.com/en/germanys-jewish-groups-quarrel-over-state-funds/a-1176510>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021.

Bütün bunların dışında, ayrıca Schröder Hükümeti iki ülke arasındaki ortak tarihin hatırlanmasını destekleyerek Almanya'nın hatırlama kültürüne verdiği önemi göstermiştir. Örneğin, Ağustos 2000'de, Alman Hükümeti ve Alman sanayisinin destekleriyle, Almanya Anma, Sorumluluk ve Gelecek Vakfı'nı (Remembrance, Responsibility and Future Foundation, EVZ) kurmuştur.²⁴⁹ Alman sanayisinin bu vakfın kurulmasına müdahil olmasının temel sebebi, Nazi döneminde toplama kamplarında tutulan Yahudilerin Alman şirketleri tarafından zorla çalıştırılmasıdır. Bu sebeple Alman sanayi şirketleri ve Alman Hükümeti EVZ'yi kurarak, zorla çalıştırılan 1.7 milyon işçiye, yedi yıl süreyle, 4.4 milyar Euro ödemiştir.²⁵⁰ Ödeme 2007 yılında sona ermiştir ve bugün EVZ'nin amacı, insan haklarını teşvik etmek, geliştirmek, tarihin eleştirel çalışma ve araştırma yoluyla incelenmesi, Nasyonal Sosyalizm mağdurlarının hatırlanması olarak tanımlanmıştır.²⁵¹

Almanya'nın attığı bu adımlar yeni Alman kimliğinin olumlu şekilde tanıtımını yaparak, Almanya'nın, İsrail'de, dünya Yahudi cemaatlerinde ve dünyadaki ününü artırmıştır. İlişkileri olumlu şekilde gelişen ve yakınlaşan, Almanya ve İsrail, bir problemle karşılaştıklarında birbirinin yardımını istemeye daha istekli bir hale gelmiştir. 2001'de, İsrail Başbakanı Ariel Sharon, iki ülke arasındaki ortaklıktan yararlanarak, Schröder'den bir istekte bulunmuştur. Sharon, İsrail'deki Yahudi nüfusunu artırmak için²⁵² eski Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudileri ülkeye çekmek istemiş, fakat Rus Yahudileri'nin Almanya'yı tercih etmesi, Sharon'un Schröder'den Almanya'ya gelen Rus Yahudilere limit konulmasını istemesine neden olmuştur. Almanya'ya olan Yahudi göçünü engelleme fikri, Almanya'nın ününü

²⁴⁹ "Origins of Foundation of EVZ", **Stiftung**, , <https://www.stiftung-evz.de/eng/the-foundation/history.html>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021.

²⁵⁰ "Foundation gives voice to Nazi-era forced laborers", **DW**, 17 Temmuz 2010, <https://www.dw.com/en/foundation-gives-voice-to-nazi-era-forced-laborers/a-5807459>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021.

²⁵¹ "Origins of Foundation of EVZ", <https://www.stiftung-evz.de/eng/the-foundation/history.html>.

²⁵² Bartos, "Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited", s. 26.

zedeleyeceği²⁵³ ve Almanya'da bir Yahudi cemaatinin gelişmesine engel olacağı için Kohl Hükümeti bu fikre karşıydı.²⁵⁴ Fakat Schröder-Fischer döneminde Almanya-İsrail ikili ilişkilerin gelişmesi sebebiyle, Schröder Sharon'un bu isteğine olumlu yanıt vermiş ve ikili, Almanya'nın Yahudileri ülkeye kabul ederken profesyonel ve dil becerilerine bakacağı üzerinde anlaşmıştır.²⁵⁵ Anlaşma sonucunda iki aktör de sonuçtan memnun olmuş ve İsrail-Almanya ilişkilerinde daha kendinlerinden daha emin ve daha mutlu oldukları bir seviyeye gelmişlerdir. Bu yeni emin ortaklık, 2004 yılında İsrail'in, Almanya'dan, Hizbullah ve İsrail arasındaki tutuklu değişiminde aracı aktörü oynamasını istemesiyle de daha da güçlenmiştir.²⁵⁶

Çalışmanın sonraki kısmında daha ayrıntılı bir şekilde incelenen İsrail-Filistin çatışması söz konusu olduğunda ise Schröder ve koalisyon ortağı Fischer birbirlerinden farklı fıkirlere sahiptirler. Schröder, İsrail'i ve İsrail'in Filistin politikalarını eleştirmekte ve kendi düşüncesini ifade etmekte tedirginken, Fisher bölgede bir Filistin devletin kurulması fikrini desteklemiş İsrail'in bölgedeki politikalarını eleştirerek bu konudaki düşüncelerini ifade etmiştir.²⁵⁷

3.3.3. Merkel Dönemi

Angela Merkel, birleşmiş Almanya'nın üçüncü şansölyesi, Doğu Almanya'da yetişmiş ilk lideri ve Almanya'nın ilk kadın şansölyesidir. Helmut Kohl Merkel'in siyasi potansiyelini keşfederek, 1990'da Merkel'i CDU'nun kadrosuna eklemiştir.

²⁵³ a.g.e.

²⁵⁴ Richard Bernstein, "Policy Shift in Germany Trims Jewish Migration ", *The New York Times*, 20 Şubat 2005, <https://www.nytimes.com/2005/02/20/world/europe/policy-shift-in-germany-trims-jewish-migration.html>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021.

²⁵⁵ a.g.e.

²⁵⁶ Ian Fisher, Greg Myre, "Israel and Hezbollah Trade Prisoners and War Dead in Flights to and From Germany", *The New York Times*, 30 Ocak 2004, <https://www.nytimes.com/2004/01/30/world/israel-and-hezbollah-trade-prisoners-and-war-dead-in-flights-to-and-from-germany.html> , Erişim Tarihi: 1 Nisan 2021.

²⁵⁷ Feldman, *Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity*, s. 60.

Merkel'i kanatları altına aldığı için, Merkel politik çevrelerce "Kohl'un kızı"²⁵⁸ olarak betimlenmiştir. Uzun bir Kırmızı-Yeşil koalisyonunun ardından 2005'te yapılan seçimlerden sonra, CDU/CSU ve Sosyal Demokrat Partiden (SPD) oluşan yeni bir koalisyon kuruldu. Merkel'in şansölyeliğini yaptığı bu yeni koalisyon, önceki hükümetlerin yolundan giderek, Almanya-İsrail arasındaki hususi ilişkileri sürdürmeye ve geliştirmeye devam ederek, İsrail devletinin kendi sınırları içinde, terörden, korkudan ve şiddetten uzak bir biçimde varlığını sürdürmesi gerektiğinin önemini altını çizmiştir.²⁵⁹

Konstrüktivizm yaklaşımı çerçevesinde düşünüldüğünde, Merkel'in geçmişi ve büyüdüğü ortam onun liderliğinde, özellikle de Merkel dönemi Almanya-İsrail ilişkilerini anlamak için oldukça önemlidir. Merkel, Batı Almanya'da doğmasına rağmen, ailesinin Doğu Almanya'ya taşınması sebebiyle orada büyümüştür. Fizik alanında doktorasını yapmış olup, bu bilimsel temelin onun kara verme mekanizmasındaki etkisi oldukça büyüktür. Analitik düşünme sayesinde, argümanlar oluşturup, bilgi toplayıp ve en sonunda bu bilgilerden yola çıkarak politikalarını oluşturmuş ve dogmatik düşünceleri takip etmeyi reddetmiştir.²⁶⁰ Merkel'in biyografisini yazan Stefan Kornelius, Merkel'in dış politikasının esnek ve dikkatli bir şekilde düşünülmüş olduğunu²⁶¹ ve bu dış politikanın üç temel esasa dayandığını söyler; İsrail, Amerika ve Avrupa ile sürdürebilir ve iyi ilişkiler kurmak.²⁶² Yani

²⁵⁸ Alan Crawford, Tony Czuczka, **Angela Merkel: A Chancellorship Forged in Crisis**, John Wiley & Sons, s. 100.

²⁵⁹ "Koalitionsvereinbarung 2005-2009", http://library.fes.de/pdf-files/bibliothek/download/05_11_11_koalitionsvertrag_langfassung_navigierbar-1.pdf, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2021.

²⁶⁰ Stefan Kornelius, **Angela Merkel: The Chancellor and Her World**, Alma Books, s. 63.

²⁶¹ **a.g.e.**, s. 157.

²⁶² **a.g.e.**, s. 112.

Merkel, hem iç hem de dış politikada, resmin tamamını görmeden nihai bir karar vermez.²⁶³

Merkel'in yukarıda bahsedilen özellikleri onun İsrail ile olan ilişkilerinde oldukça etkilidir. Geçmiş Alman şansölyelerinin aksine, Merkel Nazi kolektif belleğinin dış politikaya oldukça etkin olduğu dönemde liderlik yapmamıştır. Ancak bu demek değil ki Merkel Almanya'sında kolektif belleğin yok olduğu anlamına gelmemektedir aksine Merkel Nazi hatırasının nasılını, niçinini ve nedenini analitik bir şekilde incelemiştir ve İsrail'le ilişkilerin Almanya için önemli ve ayrıcalıklı olduğunun bilincindedir. Merkel'in İsrail'le olan bağı sadece görev bilinciyle adlandırmak yanlış olur, Merkel'in İsrail'le duygusal bir bağı vardır.²⁶⁴ Bunun temel sebeplerinden bir tanesi, Doğu Almanya'da Holokost ve Nazi geçmişinin Berlin Duvarı, ikiye bölünmüş bir Almanya, Almanya'nın birleşmesi gibi savaş sonrasındaki önemli mihenk taşlarına Merkel'in tanıklık etmesidir.²⁶⁵ Merkel'in Holokost ve Nazi geçmişi hakkındaki bilgi eksikliği onu Yahudilerden, Holokost gerçeğinden ve İsrail'den uzaklaştırmak yerine, onun Merkel, İsrail ve Yahudilerle duygusal bir bağ kurmasını ve Shoah'nın önemine inanmasını sağlamıştır. Merkel, Holokost terimini kullanmak yerine, zira Holokost eski zamanlarda hayvan kurban etmeyi ifade eder, İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudilerin katledilmesini ifade eden Shoah ifadesini kullanmayı tercih etmiştir.

Merkel konuşmalarında Shoah'nın öneminden ve İsrail'in güvenliğinin ve varlığının korunmasının Almanya'nın özel görevi olduğunun altını çizmiştir.²⁶⁶ Merkel'in politik çevresi de İsrail ile şu ya da bu şekilde yakın bir şekilde ilgilidir: Merkel'in özel sekreteri Beate Baumann İsrail'e büyük bir ilgi duyarken, Merkel'in

²⁶³ Crawford, Czuczka, **Angela Merkel: A Chancellorship Forged in Crisis**, s. 53.

²⁶⁴ Kornelius, **Angela Merkel: The Chancellor and Her World**, s. 157.

²⁶⁵ a.g.e., s. 163.

²⁶⁶ a.g.e., s. 164.

eski Dışişleri ve Güvenlik Danışmanı Cristopher Heusgen İsrail’li politikacılar ile stratejik ilişkiler geliştirmiş, Hildegard Müller ise Yad Vashem Dostlar Topluluğunun (Society of Friends of Yad Vashem) başkanlığını yapmıştır.²⁶⁷ Yukarıda da bahsedildiği gibi, Alman Yahudi Lideri Charlotte Knobloch “Merkel’in Doğu Almanya’da büyürken Yahudilerin öldürülmesi, İsrail, Yahudilik ve Yahudi toplumu hakkında bilgisinin olmamasının, Merkel’in Yahudileri desteklemesi ve onların yanında durmasına sebeptir.” demiştir.²⁶⁸ İsrail’e ve Shoah’ya olan bu özel ilgi meyvesini vermiş ve Merkel İsrail Meclisi Knesset’te konuşan ilk Alman hükümet lideri olmuştur ve bu konuşmayı da Almanca olarak yapmıştır:

“Özel hatırlama kültürü sebebiyle, Almanya ve İsrail birbirine bağlıdır ve sonsuza kadar da bağlı kalacaktır...Yahudilere uygulanan soykırım dünyaya ve Avrupa’ya büyük bir utanç ve acı getirmiştir. Shoah Almanya için büyük bir utançtır. Mağdurları selamlıyorum, hayatta kalanları selamlıyorum ve hayatta kalanların hayatta kalmasına yardımcı olanları selamlıyorum.”²⁶⁹ Kolektif belleğin etkisinin, Merkel’in Knesset’te yaptığı bu konuşmada görmek mümkündür. Merkel tarihin iki aktör arasında hala daha etkili olduğunu, İsrail ve Almanya’nın, yeni sosyal ve politik yapıları ortaya çıkaracağının altını çizmiştir.

Merkel için İsrail devletinin varlığı tartışılmaz ve son derece önemlidir. Bu yüzden ki İsrail’in bölgedeki varlığını sarsacak her türlü tehdide Merkel karşıdır. Örneğin, 2008’de, IDF, Hamas’ın İsrail’e olan saldırılarını durdurmak için Hamas’a karşı saldırı yapmış bu saldırıyı, Alman Hükümet Sözcüsü Thomas Steg, İsrail’in

²⁶⁷ a.g.e., s. 158.

²⁶⁸ Toby Axelrod, "Angela Merkel's Jewish Legacy ", **Jewish Telegraphic Agency**, <https://www.jta.org/2018/11/07/global/angela-merkels-jewish-legacy>, Erişim Tarihi: 7 Nisan 2021.

²⁶⁹ "German Chancellor Address", **C-SPAN**, 19 Mart 2008, <https://www.c-span.org/video/?203562-1/german-chancellor-address>, Erişim Tarihi: 7 Nisan 2021.

varlığını ve sivillerini korumaya hakkı vardır diyerek, İsrail'e desteğini göstermiştir.²⁷⁰

Filistin-İsrail çatışması sürmesine rağmen, bu konuya çalışmanın sonraki bölümünde daha ayrıntılı değinilecektir, Arap-İsrail çatışması nispeten sona ermiş ve Fas, Bahreyn, Sudan ve Birleşik Arap Emirlikleri, İsrail'le diplomatik ilişki kurarak çatışmalarını sonlandırma kararı almışlardır.²⁷¹ 2020'de İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri'yle diplomatik ilişkiler başlattığında, Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas Berlin'de bir buluşma düzenleyerek, iki devlet arasındaki ilk buluşmaya ev sahipliği yapmıştır.²⁷² Ayrıca pandemi sürecinde de iki aktör arasındaki özel ilişkiler önemini göstermiştir. 11 Ekim 2020'de, Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas ve Sağlık Bakanı Jens Spahn İsrail'in, iki aktör arasındaki özel ilişkiler sebebiyle, AstraZeneca COVID-19 aşısına ulaşacağını sözünü vermiştir.²⁷³ Mart 2021'de ise, Alman Hükümeti, Almanya'ya Karşı Yahudi Maddi İddialar Konferansı 13.5 milyon dolarlık bağış yaparak dünya üzerindeki Holokost mağdurlarının COVID aşısına ulaşmasına aracı olmuştur.²⁷⁴

²⁷⁰ "Germany, US Defend Israeli Raids in Gaza as Protests Mount", **DW**, 29 Aralık 2008, <https://www.dw.com/en/germany-us-defend-israeli-raids-in-gaza-as-protests-mount/a-3908019>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021.

²⁷¹ Hussein Agha, Ahmad Samih Khalidi, "A Palestinian Reckoning", **Foreign Affairs**, Volume:100, No:2, Mart/Nisan 2021, s. 129.

²⁷² Toi Staff, "Israeli, UAE foreign ministers meet in Berlin, which is 'honored' to host summit", **The Times of Israel**, 6 Ekim 2020, <https://www.timesofisrael.com/israeli-uae-foreign-ministers-meet-in-berlin-which-is-honored-to-host-summit/>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

²⁷³ Toby Axelrod, "Germany to include Israel in EU deal for vaccine, citing 'special relationship'", **The Times of Israel**, 14 Ekim 2020, <https://www.timesofisrael.com/germany-to-include-israel-in-eu-deal-for-vaccine-citing-special-relationship/>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2021.

²⁷⁴ Nathan Jeffay, "Germany funds plan to help Holocaust survivors around world access vaccines", **The Times of Israel**, 24 Mart 2021, <https://www.timesofisrael.com/germany-funds-plan-to-help-holocaust-survivors-around-world-access-vaccines/>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2021.

3.3. ALMANYA’NIN İSRAİL’E OLAN ÖZEL SORUMLULUĞU VE ALMAN POLİTİK UYGULAMALARI

Kratochwil, insani pratiklerin (uygulama) sosyal ve politik pratiklere sebep olduğunu ve sosyal ontolojiyi anlamının yolunun insanın uygulamalarına bağlı olduğunu söyler. Kratochwil’e göre, insanın kaderine doğa karar vermez, tam tersine doğayı değiştirmek yoluyla insan varlığını anlamlandırır.²⁷⁵ Bu yönüyle konstrüktivizm için normların yanında sosyal pratiklerinde büyük önemi vardır. Dış politikanın bir kurallar bütünü olduğu düşünüldüğünde, devletin dış politika kurallarını uygulamak yoluyla bu kuralların uygulanabilirliğini ve gerçekliğini diğer aktörlere gösterme fırsatı olur. Onuf sosyal ve politik pratiklerin öngörülebilirlik özelliğine dikkat çekerek pratiklerin, aktörlere o devletin inandığı normlar ve kaideler hakkında fikirler verdiğini ifade eder.²⁷⁶ Pratiklerin, kimlikleri ve kuralları desteklediği ve değiştirdiği fikri hem Onuf hem de Kratochwil tarafından desteklenen bir fikirdir. Nihayetinde pratikler aktörlerin seçimleriyle alakalıdır. Ayrıca sosyal pratikler, eylemlere anlam katar ve yapıların desteklenmesini sağlar. Böylelikle, pratikler yoluyla, Almanya’nın İsrail’e verdiği sözlerin altı doldurulmuş, Almanya, İsrail’in ve Yahudilerin güvenini kazanmış olur.

Söz konusu Almanya-İsrail ilişkisi olduğunda burada Almanya’nın ve İsrail’in politik pratikleri, ikili arasındaki ilişkilerin hangi yöne gideceği konusunda büyük ipuçları vermektedir. Alman liderlerin, İsrail söz konusu olduğunda özellikler üzerinden durdukları husus ve liderler ve diğer politik aktörler tarafından, sürekli tekrar edilen kural, Almanya’nın İsrail’e olan özel sorumluluğu ve İsrail’in güvenliğinin Almanya’nın için bir *raison d’etre* olduğudur. Bu bölümde, Almanya ve İsrail’in askeri, güvenlik ve diğer politik alanlardaki işbirlikleri birer politik pratik olarak incelenecek ve Almanya-İsrail ilişkilerinin temeli anlaşılmaya çalışılacaktır.

²⁷⁵ Guzzini, "De gustibus (valoribus) est disputandum: Friedrich Kratochwil contra Realpolitik without Politics, Theory without Reflexivity, Science without Judgment", s. 34.

²⁷⁶ Onuf, *Making Sense, Making Worlds*, s. 4.

Almanya-İsrail arasındaki güvenlik, askeri işbirliği, Almanya'nın arabulucu rolü oynaması ve İran'ın İsrail'e tehdidine karşı Almanya'nın İran'a olan tutumu değerlendirilecektir.

3.3.1. Almanya'nın İsrail'e Sağladığı Politik Yardımlar

3.3.1.1. Askeri ve güvenlik işbirliği

Almanya ve İsrail, aralarındaki dostluğu sadece sözlerle değil eylemlerde de göstermiştir. Bu eylemlere en büyük örnek iki devlet arasındaki askeri, güvenlik ve istihbarat işbirliğidir. İkili arasındaki askeri işbirliğinin temeli zamanın liderleri, Konrad Adenauer ve David Ben-Gurion tarafından atılmıştır.²⁷⁷

2012 ve 2016 SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) verilerine göre, Almanya %36 ile, ABD'den sonra, İsrail'in en büyük ikinci silah tedarikçisidir.²⁷⁸ 2016-2020 yıllarında, %5.9 ile bu ikinciliğini korumuştur.²⁷⁹ Almanya'nın birleşmesinden sonra, Alman Hükümeti İsrail'e eski Doğu Almanya ordusuna ait olan Sovyet silah sistemlerinden vermiştir.²⁸⁰ Bu silahların İsrail'e ulaşmasına, Alman Gizli Servisi (BND) aracı olmuş ve silahları İsrail'e sivil malzeme adı altında göndermiştir. Fakat Alman medyasının ve toplumunun durumdan haberdar olmasının ardından, polis bu silahları ele geçirmiş ve nakliye engellemiştir. Fakat Alman ve İsrail yetkilileri kapalı kapılar arkasında anlaşarak, silahların İsrail'e başka bir nakliye yolu üzerinden gönderileceğinin sözü verilmiştir.²⁸¹ Almanya'nın silah nakliyatını durdurmak yerine, bunu İsrail'e

²⁷⁷ Bartos, "Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited", s. 43.

²⁷⁸ "Trends in International Arms Transfers, 2016", SIPRI, 2017, <https://www.sipri.org/sites/default/files/Trends-in-international-arms-transfers-2016.pdf>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

²⁷⁹ "Trends in International Arms Transfer, 2020", SIPRI, 2021, https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/fs_2103_at_2020_v2.pdf, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

²⁸⁰ Shlomo Shpiro, "Intelligence Services and Foreign Policy: German-Israeli Intelligence and Military Co-operation", *German Politics*, Volume:11, No:1, 2002, s. 36.

²⁸¹ a.g.m., s. 36.

ulaştırmanın peşine düşmüş olması ve bu da iki ülke arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğunun kanıtıdır.

Ocak 1991’de, Alman Şansölyesi Helmut Kohl ve İsrail Başbakanı Yitzhak Shamir, Almanya’nın İsrail’e, 800 milyon Mark değerinde iki denizaltı ve 165 milyon Mark değerinde bir tane Patriot hava savunma bataryası inşa etmesi konusunda anlaşmıştır.²⁸² Daha sonra İsrail’in aynı koşullar altında üçüncü bir denizaltı daha verilmesini istemiştir. Nihayetinde üç denizaltı da 1998-2000 yılları arasında İsrail’e gönderilmiş ve Alman Hükümeti, Nazi geçmişi ve Holokost sebebiyle, tüm maliyetin %85’ini karşılamıştır.²⁸³ 2005’te Schröder, 1.17 milyar Dolarlık iki tane daha Dolphin tipi denizaltının İsrail’e gönderileceğinin ve Almanya’nın maliyetin üçte birini karşılayacağını açıklamıştır.²⁸⁴ Yine aynı yıl içinde, İsrail Almanya’dan, Akdeniz’deki doğalgaz bölgesini korumak için, dört tane savaş gemisi almıştır. Bu gemilerin toplam maliyeti 115 milyon Euro olup, Almanya, iki ülke arasındaki özel ilişkiler sebebiyle, maliyetin dörtte birini karşılamıştır.²⁸⁵ 2005’te sözü verilen dört savaş gemisinden ilki Aralık 2020’de İsrail’in Hayfa limanına ulaşmıştır.²⁸⁶ Alman yasalarına göre Almanya savaş ve çatışma içinde olan

²⁸² Christopher Steinmetz, "German-Israeli Armaments Cooperation", **Berlin Information Center for Transatlantic Security**, 2002, <https://www.bits.de/public/articles/cast06-02.htm>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

²⁸³ a.g.e.

²⁸⁴ "Israel Submarine Import and Export Behavior", **NTI**, 2015, <https://www.nti.org/analysis/articles/israel-submarine-import-and-export-behavior/>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

²⁸⁵ "Germany subsidizes sale of four warships to Israel", Reuters , 11 Mayıs 2015, <https://www.reuters.com/article/germany-israel-warships-idUSL5N0Y21II.20150511>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

²⁸⁶ The Associated Press, "Israeli Navy welcomes new generation of German-made warships", 3 December 2020, <https://www.defensenews.com/naval/2020/12/03/israeli-navy-welcomes-new-generation-of-german-made-warships/>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

ülkelere silah ticareti yapmamaktadır fakat İsrail'in bir çatışma bölgesi olmasına rağmen Almanya'nın İsrail'e silah göndermesi çokça eleştirilmiştir.²⁸⁷

Alman silah sanayisindeki teknolojik gelişmelerinin İsrail ve Almanya arasında askeri, güvenlik işbirliğine doğrudan etkisi vardır. Ayrıca bu ilişkilerin ikili arasındaki ekonomik ilişkilerden doğrudan etkilendiğini de söylemek mümkündür zira Alman askeri teknolojisi dünya çapında adını duyurmuştur ve İsrail varlığını ve güvenliğini korumak için en iyi silahlara ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeptendir ki Almanya, İsrail için önemli bir ticaret partneridir. Yalnızca İsrail Almanya'dan silah almamış, Almanya da İsrail'in silah sanayisinden yararlanmıştır. 1995'te Yugoslavya'ya yapılan harekatta, Sırp misil saldırılarına karşı, Almanya savaş uçaklarında İsrail yapımı elektronik savunma sistemi kullanmıştır.²⁸⁸

İkili arasındaki askeri işbirliği ayrıca güvenlik işbirliğiyle de pekiştirilmiştir. Almanya ve İsrail, askeri işbirliği ve hükümetler arası faaliyetlerle ilişkilerini güçlendirmiştir. Fakat ikili arasındaki güvenlik ilişkileri ve askeri ilişkiler tek taraflı değildir, yani Nazi geçmişi yüzünden Almanya her zaman veren tarafta İsrail ise her zaman alan tarafta değildir. Aksine ikili dünyadaki realist düzenin farkında olup ülke güvenliklerinin korunmasında birbirlerinden faydalanmakta ve destek almaktadırlar.²⁸⁹ İkili birbirlerinin güçlü yönlerinden nemalanmış ve nemalanmaya da devam etmektedir; gelişmiş teknolojisiyle Almanya, geniş istihbarat ağlarıyla İsrail, birbirlerine yardım sağlamaktadır.

Askeri ve güvenlik işbirliğine paralel olarak ikili arasındaki istihbarat işbirliği de oldukça önemlidir. Mevcut ve muhtemel tehditlere karşı iki ülkenin

²⁸⁷ Carla Bleiker, "A special case: the German-Israeli security cooperation", **DW**, 12 Mayıs 2015, <https://www.dw.com/en/a-special-case-the-german-israeli-security-cooperation/a-18444585>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2019.

²⁸⁸ Shpiro, "Intelligence Services and Foreign Policy: German-Israeli Intelligence and Military Co-operation", ss. 37-38.

²⁸⁹ **a.g.e.**, s.24.

istihbarat teşkilatları 1950'li yıllardan beri işbirliği içinde olup birbirlerine önemli bilgiler sağlamaktadır.²⁹⁰ 11 Eylül olaylarının şokunu atlatamadan, Almanya başka bir şokla karşı karşıya kalmıştır; saldırıyı yapan teröristlerden üçü Hamburg ve Almanya'nın başka şehirlerinde bu saldırıyı planlamışlardır. Sınırları içinde ve dışında sürekli tehdide maruz kalması İsrail'i terörist eylemler konusunda daha etkin yapmıştır ve İsrail'in Almanya'ya bu konuda öğreteceği bir çok önemli bilgi vardır. Bu sebeple İsrail Almanya'ya eğitim ve istihbarat eğitimi vermiştir.²⁹¹ 2006'nın başlarında, Alman İçişleri Bakanı ve İsrail İçişleri Bakanı bir anlaşma imzalamış, bu anlaşmaya göre, İsrail istihbarat teşkilatı Mossad'ın, Almanya, Hollanda, Belçika ve Yunanistan'nın da içinde bulunduğu, dört Avrupa ülkesiyle istihbarat paylaşmak yoluyla, bu ülkelerin terörizmle savaşmalarına destek olacaktır.²⁹² Mossad'ın üçüncü taraflarla istihbarat paylaşma konusundaki hassasiyeti göz önüne alındığında, bu anlaşma oldukça büyük bir önem arz etmektedir. İkili arasındaki istihbarat paylaşımı etkisini yine göstermiş ve Mossad'ın sağladığı bilgiyle, 30 Nisan 2020'de, Alman İçişleri Bakanı Horst Seehofer Hizbullah'ın bir terörist organizasyon olduğunu ilan etmiş²⁹³ ve Hizbullah'ın Almanya'daki bütün operasyonlarını yasaklamıştır. Mossad, Hizbullah'ın Almanya'daki terörist eylemlerinin dosyasını tutmuş ve bunu Alman istihbaratı BND'yle paylaşmıştır.²⁹⁴

²⁹⁰ a.g.e., s. 32.

²⁹¹ Bartos, "Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited", s. 39.

²⁹² Yigal Grayeff, "Ezra: Israel to share intelligence with four European countries", **The Jerusalem Post**, 15 Şubat 2005, <https://www.jpost.com/israel/ezra-israel-to-share-intelligence-with-four-european-countries>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021.

²⁹³ "Germany declares Hezbollah terrorist organization, conducts raids on suspected members", 30 Nisan 2020, <https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1588223040-germany-bans-lebanese-terror-group-hezbollah>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

²⁹⁴ "Report: Mossad provided Germany with intel before issuing Hezbollah ban", 2 Mayıs 2020, <https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1588431753-report-mossad-provided-germany-with-hezbollah-intel-before-ban>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

Bunlara ek olarak iki aktör birbirlerine askeri tatbikatlar konusunda da yardım etmiştir. Terörle iç içe yaşayan İsrail ordusu IDF'in, geleneksel olmayan savaş tipinde ve gerilla savaşında oldukça büyük tecrübesi vardır. IDF'in bu tecrübesinden yararlanmak için, Alman ordusuna ait bir heyet İsrail'e gidip IDF'ten asimetrik savaş hususunda ders almışlardır. Holokost ve Nazi geçmişi yüzünden daha önce bir Alman askerinin İsrail'de bulunması fikri bile hayal edilemezken,²⁹⁵ bu, iki aktörün ne kadar yol kat ettikleri ve ilişkilerinin ne kadar sağlam olduğunu göstermektedir. 2019 sonbaharında ise, Alman Hava Gücü İsrail'de, İsrail Hava Gücü ile ortaklaşa bir savaş tatbikatı düzenlemiştir.²⁹⁶ 2020 yılında ise ilk defa, İsrail jetleri Almanya'ya gelmiş ve Alman hava sahasında iki taraf ortaklaşa bir muharebe talimi gerçekleştirmiştir.²⁹⁷

Sonuç olarak iki devlet arasındaki ilişkiler şunun bir göstergesidir; politik pratikler yoluyla Almanya, İsrail'e karşı özel sorumluluk kuralını destekleyerek hem Alman ulusal kimliğini hem de çıkarını korumuştur. Almanya ve İsrail, ne kadar yol kat ettiklerini ve bugün nasıl birbirlerini dost dediklerini eylemlere dökülmüş halini sergilemişlerdir. Almanya için İsrail ile askeri ve güvenlik işbirliğinin iki tarafı vardır; reelpolitik ve tarihsel algı, kolektif bellek. Tarihsel algı, kolektif bellek, ortak amaçlar için savaşıldığında her zaman arka planda kalmış, pragmatiklik ve reelpolitik önem kazanmıştır. Diğer bir deyişle, iki ülke arasındaki askeri, güvenlik ve istihbarat işbirlikleri sadece Holokost gerçeğine ve Nazi geçmişine bağlı değildir. Yani Almanya sırf, tarihsel nedenler yüzünden, kendi çıkarlarını görmezden gelerek, İsrail'i desteklemez. Fakat bu demek değil ki Almanya İsrail'e karşı sorumlu

²⁹⁵ Bleiker, "A special case: the German-Israeli security cooperation".

²⁹⁶ Toby Axelrod, "Israeli, German jets to make 1st joint flyover at Dachau, Munich Olympics site", **The Times of Israel**, 15 Ağustos 2020, <https://www.timesofisrael.com/israeli-german-jets-to-make-1st-joint-flyover-at-dachau-munich-olympics-site/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

²⁹⁷ "Luftwaffe, Israeli Air Force conduct first joint exercise in Germany", **The Times of Israel**, 20 Ağustos 2020, <https://www.timesofisrael.com/luftwaffe-israeli-air-force-conduct-first-joint-exercise-in-germany/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

hissetmez tam tersine tarihsel algı her zaman Alman kolektif belleğini etkilemiş ve etkilemeye de devam edecektir. Nihayetinde, Berger'in de ifade ettiği gibi, kolektif belleğin ülkelerin siyasi ilişkilerinde büyük bir etkisi vardır ve bu bellek yeni kimlikler, çıkarlar ve sosyal, politik gerçeklikler ortaya çıkaracaktır.

3.3.1.2. Tutuklu mübadelesi

İstihbarat paylaşımı dışında, Alman istihbarat teşkilatı BND ve Alman Hükümeti, İsrail'e tutuklu, esir değişiminde yardımcı olmaktadır. 1992'de zamanın İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin, Alman Şansölyesi Kohl'dan, 1986 yılında kaybolan İsrail Hava Kuvvetlerine bağlı kopilot Ron Arad'ın bulunması konusunda yardım istemiştir.²⁹⁸ Almanya Arad'ı bulmak ve onu İsrail'e getirmek için oldukça kararlı olup, BND ve Alman Hükümeti kayıp İsrail askerinin bulunması konusunda çalışmalarda bulunmuş, İsrail ve Hizbullah arasında aracılık etmiştir. Arad hakkında bir bilgiye ulaşmak için, 2004'te Almanya, Almanya'da müebbet yatan üç Lübnan askerini serbest bırakmıştır.²⁹⁹ İsrail ise 435 Arap'ı ve 59 Lübnanlı askerin naaşını Hizbullah'a vermeyi kabul etmiştir. Ancak atılan bu adımlar Arad'ın kaderi hakkında bir bilgi getirmemiştir. Nihayetinde, 2008'de, BND'nin aracısı Gerhard Konrad İsrail'le Hizbullah'tan aldığı bilgiyi paylaşmış ve Arad'ın 1988'de öldüğünü söylemiştir. Uzun bekleyişin ardından, Almanya'nın yardımıyla, Ron Arad'ın kaderi belirlenmiş ve Arad'ın ölümü ilan edilmiştir.³⁰⁰

²⁹⁸ Guido Steinberg, "From Ron Arad to Gilad Shalit: Germany's Role in the Middle Eastern Prisoner Exchanges", **American Institute for Contemporary German Studies**, 2011, <https://www.aicgs.org/2011/12/from-ron-arad-to-gilad-shalit-germanys-role-in-the-middle-eastern-prisoner-exchanges/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

²⁹⁹ "Germany to join prisoner exchange", **BBC**, 26 Ocak 2004, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3429995.stm>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

³⁰⁰ Toi Staff, "Report: Israeli airman Ron Arad was tortured to death in 1988", **The Times of Israel**, 20 Şubat 2016, <https://www.timesofisrael.com/report-israeli-airman-ron-arad-was-tortured-to-death-in-1988/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

Almanya'nın esir değişimi konusunda aracılığı Arad ile sınırlı kalmamıştır. 2006 Haziran'ında, Hizbullah'ın iki İsrail askerini esir almasından saatler sonra Hizbullah ve İsrail birbirlerini kanlı bir çatışmanın ortasında bulmuştur.³⁰¹ 2008'de, BM'nin atadığı bir Alman istihbarat görevlisi aracılığıyla, İsrail ve Hizbullah da anlaşmaya varmış, İsrail, Samir Qantar ve dört tutukluyu serbest bırakmış, Hizbullah'ta Ehud Goldwasser ve Eldad Regev'in naaşlarını İsrail'e vermiştir.³⁰²

İsrail'in bölgedeki tek düşmanı Hizbullah olmadığı için bu seferde Hamas, 2006 yılında, 19 yaşındaki İsrail askeri Gilat Shalit'i kaçırmıştır. Mısır Hükümeti Shalit'i kurtarmakta başarısız olunca, İsrail bir kez daha Almanya'nın yardımını istemiştir. Alman arabulucu Ernst Uhlau, BND'nin eski başkanı,³⁰³ 2011'de Shalit'in serbest bırakılması için İsrail'in 477 Filistinli tutukluyu bırakmasında aracı olmuş ve Shalit serbest bırakılmıştır.³⁰⁴

Almanya'nın arabuluculuğuna sadece İsrail ihtiyaç duymamıştır, bölgedeki diğer aktörler ve Hamas, Hizbullah gibi glerde Almanya'nın arabulucu rolünden faydalanmışlardır. İngiltere ve Fransa gibi eski sömürge güçleri ya da emperyalist ABD'nin aksine, Almanya Araplar arasında kötü bir intiba bırakmamıştır bu yüzden

³⁰¹ Rory McCarthy, "Hizbullah leader: we regret the two kidnappings that led to war with Israel", **The Guardian**, 28 Ağustos 2006, <https://www.theguardian.com/world/2006/aug/28/syria.israel>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021.

³⁰² Ayat Basma, Avida Landau, "Hezbollah delivers remains of two Israeli soldiers", **Reuters**, 16 Temmuz 2008, <https://www.reuters.com/article/us-israel-lebanon-prisoners-idUSL141960220080716>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021.

³⁰³ Toi Staff, "Germany negotiating prisoner swap between Hamas and Israel — report", **The Times of Israel**, 5 Temmuz 2018, <https://www.timesofisrael.com/germany-negotiating-prisoner-swap-between-hamas-and-israel-report/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

³⁰⁴ "Gilad Shalit release: Shahira Amin defends interview", **BBC**, 19 Ekim 2011, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-15368819>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

Alman arabuluculuğu Araplar arasında hoş karşılanmıştır.³⁰⁵ Almanya'nın bölgeye bu kadar dahil olmasının diğer sebebi ise muhakkak ki Almanya'nın İsrail'e olan özel sorumluluk bilincidir. Arabuluculuk rolünden Almanya, ekonomik anlamda bir kar elde etmemesine rağmen, Yahudi hayatına gösterdiği önem sebebiyle, arabuluculuk rolü Almanya'ya prestij kazandırmıştır. Ayrıca bu arabuluculuk faaliyetleri, BDN'nin Almanya'daki ününü artırmasına yardımcı olmuştur. BDN, eski Nazileri işe aldığı³⁰⁶ ve arşivlerini gazetecilere ve araştırmacılara açmayı reddettiği için oldukça eleştirilmiştir.³⁰⁷ Arabuluculuk rolüyle bir taşla iki kuş vurulmuş Almanya prestijini dünya çapında artırırken, Alman istihbaratının prestijini de güçlendirmiştir.

3.3.2. İran'a Yaklaşım Ekseninde Almanya-İsrail İlişkileri

İran, İsrail'e göre ülkenin bölgedeki varlığı ve güvenliği için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tehdit iki sebebe dayanmaktadır; İran Hükümeti'nin İsrail'i yok etmek isteyen bölgedeki gerilla gruplarına ekonomik ve askeri destek sağlaması³⁰⁸ ve İran'ın nükleer silaha kavuşma hayali³⁰⁹ bu tehdit algısının başlıca nedenleri olarak sayılabilir.

Birinci hususa göre İran, Hamas, Hizbullah gibi İsrail'in bölgedeki varlığına büyük tehdit oluşturan grupları desteklemekte ve onlara silah yardımı yapmaktadır. Tartışmasız bir şekilde İran'ın bu eylemi İsrail'in güvenliğini tehdit etmekle birlikte, İran'ın bu desteğinin arkasında başka bir sebep de olabilir. SIPRI'nin 2020 verilerine

³⁰⁵ Steinberg, "From Ron Arad to Gilad Shalit: Germany's Role in the Middle Eastern Prisoner Exchanges", <https://www.aicgs.org/2011/12/from-ron-arad-to-gilad-shalit-germanys-role-in-the-middle-eastern-prisoner-exchanges/>.

³⁰⁶ Alexandre Andreev, "Germany's Foreign Intelligence Agency Turns 50", **DW**, 1 Nisan 2006, <https://www.dw.com/en/germanys-foreign-intelligence-agency-turns-50/a-1950377>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

³⁰⁷ a.g.e.

³⁰⁸ Alon Ben-Meir, "Israel's Response to a Nuclear Iran", **International Journal on World Peace**, Volume:27, No:1, 2010, s. 63.

³⁰⁹ Sachar, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, s. 1099.

göre İran askeri harcama sırasına göre dünyada 18. sırada iken İsrail 14. sıradadır.³¹⁰ İran asıllı Orta Doğu uzmanı Vali Nasr'a göre, İran güvenliğini sağlamak için "karşı savunma" stratejisini uygulayarak bölgede kendine yakın gruplara destek verme yoluyla askeri harcamasındaki bu eksikliği böyle kapatmaktadır.³¹¹

İkinci unsura göre ise, İran'ın nükleer zenginleşmeye gitmesi İsrail güvenliği ve Amerikan çıkarları için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. İsrail ve Amerika'nın iddialarına göre, İran'ın nükleer güce yatırım yapmasının sebebi sadece enerji kaynaklı değildir, İran nükleer silah elde etmek de istemektedir. İran ise tam tersine, nükleer ihtiyacının tamamıyla barışçıl nedenlere dayandığını savunmaktadır.³¹² İran'ın nükleer sevdasının başka bir sebebiyse, nükleer silah elde etme yoluyla, kendine yapılan gerçek ve olası tehditlere karşı güçlü bir ülke imajı çizmek ve nükleer silahın caydırıcılığından yararlanmak istemesidir.³¹³ Elbette İran'ın bu nedenleri, İsrail'i ikna etmekten oldukça uzaktır. İsrail İran'ın kendisini yok etmek için nükleer silah kullanacağına inanmaktadır. İsrail için, İran liderinin yeni bir Kim Jong Un, Kuzey Kore lideri, olmayacağını ve nükleer silahıyla dünya güvenliğini tehdit etmeyeceğinin garantisi yoktur.³¹⁴

Güvenlik nedenleri dışında, İsrail'in İran'ın nükleer gücüne karşı olmasının başka bir sebebi de İran'ın bölgede bir nükleer yarışa sebep olacağı endişesidir.³¹⁵

³¹⁰ "Trends in World Military Expenditure, 2020", **SIPRI**, 2021, https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021.

³¹¹ Vali Nasr, "Iran Among the Ruins ", **Foreign Affairs** , Volume:97, No:2, Mart/Nisan 2018, s. 111.

³¹² "Iran a Threat Not Just to Israel, says Germany's Merkel", 2014, <https://www.voanews.com/world-news/middle-east-dont-use/iran-threat-not-just-israel-says-germanys-merkel>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³¹³ John Muller, "Nuclear Weapons Don't Matter ", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:6, Kasım/Aralık 2018, s. 10.

³¹⁴ Scott D. Sagon, "Armed and Dangerous", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:6, Kasım/Aralık 2018, s. 36.

³¹⁵ Dalia Dassa Kaye, Alireza Nader, Parisa Roshan, **Israel and Iran: A Dangerous Rivalry**, RAND Corporation, Santa Monica, CA 2011, s. 30.

Amerikalı siyaset bilimci Kenneth Waltz'a göre ise, İran'ın nükleer güç elde etmesi bölgeye ve dünyaya bir denge getirecektir.³¹⁶ Waltz'a göre İran'ın nükleer ikilemi üç şekilde son bulabilir:

1. Diplomatik yaptırımlar yoluyla İran ikna edilebilir.
2. İran nükleer silah denemesi yapma düşüncesinden vazgeçerek olası bir nükleer güce engel gücü geliştirebilir.
3. İran nükleer silah elde edip bu silahı kullanabilir.³¹⁷

Alman kimliği ve kolektif belleği, Almanya'yı diplomatik yaptırımlar uygulama yoluyla İran nükleer faaliyetlerini kontrol altında tutmayı uygun bulmuştur. Almanya'nın inandığı normlar çerçevesinde, Alman modus operandisi, güç kullanmaktan ya da doğrudan yüzleşmeden ziyade, sorunların barışçıl yollarla çözüleceğine güvenmektedir. Fakat eski mağduru yeni dostu İsrail söz konusu olduğunda, Almanya için her zaman özel ilişkiler, kolektif bellek ve hatırlama kültürü etkili olmuştur. İran'nın Holokostun reddedilmesi, İsrail'i hedef alan agresif ve tehditkar söylemler ve İsrail'in varlığına oluşturduğu tehdit gibi eylemleri ve söylemleri de Almanya'nın sakinliğini korumasına pek yardımcı olmamıştır.

Eskiden Nazi Almanya'sı Yahudiler için en büyük tehditken şimdi İran, İsrail'in varlığı için bir tehdit unsurudur. Nazi Almanyası ve İran arasında su götürmez benzerlikler de vardır. Hitler Yahudiler'i hijyenik olmayan ve yok edilmesi gereken şeylere benzetmiş ve Yahudilerden kurtulmak gerektiğini savunmuştur. 2020'ye gelindiğindeyse, İran lideri Ayetullah Ali Hamaney İsrail'in yok edilmesi

³¹⁶ Kenneth N.Waltz, "Why Iran Should Get the Bomb", **Foreign Affairs**, Volume:91, No:4, Temmuz/Ağustos 2012, s. 3.

³¹⁷ a.g.m.

gereken “kanserli bir tümör” olduğunu söylemiştir.³¹⁸ Hamaney İran’ın, Yahudilere karşı bir nefreti olmadığını ve Yahudilerin İran’da her zaman güvende olduğunu söylemiş,³¹⁹ İran’ın düşmanının agresif politikalarıyla bölgeyi tehdit eden İsrail olduğunun altını çizmiştir. İsrail’in resmi kesimleri Nazi Almanyası ve İran arasındaki bu benzerliklerin farkındadır ve bu benzerlik İsrail’i endişelendirmektedir. Alman kolektif belleği nasıl Almanya’nın kimliğini, sosyal ve politik gerçekliğini ve çıkarlarını etkiliyorsa, İsrail kolektif belleği de varlığına karşı yapılan tehdit karşısında son derece hassastır. İsrail eski Başbakanı Ehud Olmert şu sözlerle İsrail’in kolektif belleğini ifade etmiştir: “Holokost Yahudilerin ruhuna işlemiştir, ve varlıklarına yapılan başka bir tehditle yüz yüze gelmeyi kabul edemez, kaldıramaz. Geçmişte dünya (Yahudilerin) acısına sessiz kalmıştır ve sonuç bellidir. Bizim amacımız dünyanın aynı hatayı tekrarlamasını engellemektir.”³²⁰ 2015’te ise İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu Nazi Almanyası ve İran arasındaki benzerliği vurgu yapmış “Yıl 1938 ve İran Almanya’dır.” demiştir.³²¹

Yukarıdaki bilgiler ışığında, Almanya’nın İsrail’in varlığına ve güvenliğine yapılan tehditlere sessiz kalması imkansızdır. Zira, Merkel, İsrail’in güvenliğini Almanya’nın varlık sebebi (raison d’etre) olarak ifade etmiştir.³²² Konstrüktivizm

³¹⁸ Amir Vahdat, Jon Gambrell, "Iran leader says Israel a 'cancerous tumor' to be destroyed", 22 Mayıs 2020, <https://apnews.com/article/a033042303545d9ef783a95222d51b83>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

³¹⁹ Toi Staff, "‘Not anti-Semitic’: Khamenei defines Iran’s goal of ‘wiping out Israel’", **The Times of Israel**, 15 Kasım 2019, <https://www.timesofisrael.com/khamenei-when-iran-speaks-of-wiping-out-israel-it-refers-to-regime-not-jews/>, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2021.

³²⁰ "Prime Minister Ehud Olmert’s Address at the 2007 Herzliya Conference", <https://www.gov.il/en/departments/news/speechher240107>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

³²¹ Blake Fleetwood, "‘Ahmadinejad Is Preparing Another Holocaust For Israel’ — Benjamin Netanyahu", **Huffpost**, 15 Kasım 2015, https://www.huffpost.com/entry/ahmadinejad-is-preparing-_b_34144, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³²² Benjamin Weinthal, "Going into elections, Merkel says support for Israel’s security 'part of Germany’s raison d’etre'", **The Jerusalem Post**, 15 Eylül 2013, <https://www.jpost.com/international/merkel-israel-part-of-germanys-security-rejects-anti-zionism-326174>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

Almanya'nın İran dış politikasına derinden işlemiştir. Alman kimliğinin savaşa karşı barışın yanında olması demek İsrail'e karşı yapılan tehditlere sessiz kalmak demek değildir. İsrail'e karşı tarihsel sorumluluk bilinciyle hareket eden Almanya, İsrail'in güvenliğinin hiçbir zaman tartışmaya açık olmadığını birçok kere ifade etmiştir.³²³ Bu demektir ki Almanya İran tehdidine karşı İsrail'in karşısında değil yanında yer almış ve alacaktır. İran'ın tehditkar tavrı için Merkel İsrailli gazeteci Eldad Beck'e verdiği röportajda, "İran İsrail'e karşı bu kabul edilemez tutumunu değiştirmelidir... bunu yapana kadar, Alman Hükümeti bu isteği tekrar, tekrar ve tekrar söylecektir. Bunun dışında Almanya'nın rolünü ve yeteneklerini abartma konusunda alakadar değilim."³²⁴ demiştir.

Almanya'nın İran politikası, diplomatik yaptırımlar yoluyla İran'ın uranyum zenginleştirmesini kontrol etmeyi amaçlamıştır. Nihayetinde İran sadece İsrail için değil, Avrupa için de bir tehdittir. Fakat Almanya'nın bu desteğinin caydırıcı devlet politikalarından uzak olması sebebiyle, Merkel Hükümeti İsrail tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştirilere rağmen, Almanya genel ulusal kimliğinden yola çıkarak İsrail için İran'a agresif bir şekilde saldırmamıştır. Tam tersine diplomasinin dolambaçlı yollarını tercih etmiştir. Nazi Almanyası'nda caydırıcı ve agresif politikaların sonucunun Almanya için ağır olması nedeniyle, Almanya bu konuda oldukça temkinlidir. İran nükleer tehdidinin diplomatik yollarla çözülmesinden yana olarak Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri, 2003'te, İran'ın uranyum zenginleşmesini kısıtlaması konusunda söz almışlar fakat İran'ın İsfahan tesisinde uranyum hekzaflüorür üretmesi bu sözü geçersiz kılmıştır.³²⁵ Almanya, daha sonra, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'na (IAEA) giderek İran konusunda yardım

³²³ Eldad Beck, "We are not neutral": Angela Merkel on Israeli-German relations", 2015, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4706417,00.html>, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2019.

³²⁴ a.g.e.

³²⁵ "Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran", Arms Control Association, , <https://www.armscontrol.org/factsheets/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

istemiş ve 2006 yılında da İran konusunu Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'ne götürmüştür.³²⁶ Haziran 2015'te, İran'ın nükleer silah geliştirmesini engellemek ve İran'ın nükleer kapasitesini kontrol etmek için, P5+1 devletleri (Almanya ve BM'nin beş daimi üyesi: Çin, Fransa, Rusya, İngiltere, Amerika) İran'ı müzakerelerde bulunmak için ikna ederek, İran Nükleer Anlaşması olarak bilinen, Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)'ı kurmuştur. Bu anlaşmayla İran uranyum zenginleştirmekten feragat etmek yoluyla yaptırımlardan kaçmış,³²⁷ İran'ın nükleer silah elde etmesi engellenmiş ve nükleer çatışmanın nasıl çözüleceğiyle ilgili bir model oluşturulmuştur.³²⁸

Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas'ın anlaşma işliyor³²⁹ demesine rağmen, İsrail bu anlaşmadan memnun değildir. İsrail, İran'ın nükleer programını çeşitli sabotajlar ve suikastlarla engellemeye çalışmıştır.³³⁰ 2020'ye gelindiğinde ise İsrail İran konusunda JCPOA'nın önemini anlamış, İsrail'in Almanya büyükelçisi Jeremy Issacharoff Almanya ve ABD'yi anlaşmada yeni güvenlik yaptırımları getirilmesi konusunda desteklediklerini söylemiştir.³³¹ ABD eski Başkanı Donald Trump

³²⁶ Ariel Farrar-Wellman, "Germany-Iran Foreign Relations", **Critical Threats**, 27 Temmuz 2010, <https://www.criticalthreats.org/analysis/germany-iran-foreign-relations>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³²⁷ Wendy R. Sherman, "How We Got the Iran Deal", **Foreign Affairs**, Volume:97, No.5, Eylül/Ekim 2018, s. 189.

³²⁸ Martin Indyk, "Disaster in the Desert", **Foreign Affairs**, Volume:98, No:6, Kasım/Aralık 2019, s. 12.

³²⁹ "Donald Trump withdraws US from Iran nuclear deal: How the world reacted", **DW**, 9 Mayıs 2018, <https://www.dw.com/en/donald-trump-withdraws-us-from-iran-nuclear-deal-how-the-world-reacted/a-43708940>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³³⁰ Ronen Bergman, Farnaz Fassihi Patrick Kingsley, Eric Schmitt, "Israel's Shadow War With Iran Moves Out to Sea", **The New York Times**, 26 Mart 2021, <https://www.nytimes.com/2021/03/26/world/middleeast/israel-iran-shadow-war.html>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³³¹ Deborah Cole, "Israel open to German efforts to expand Iran nuclear deal with more restrictions", **The Times of Israel**, 24 Aralık 2020, <https://www.timesofisrael.com/israel-open-to-german-efforts-to-expand-iran-nuclear-deal-with-more-restrictions/>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

ABD'yi, JCPOA'nın ABD'nin ve İsrail'in çıkarlarına hizmet etmemesi iddiasıyla,³³² tek taraflı olarak anlaşmadan çekmiştir.³³³ Bu tek taraflı çekilme ABD ve Avrupa arasında bir uçurum yaratmıştır.³³⁴

Her ne kadar Almanya-İsrail arasında özel ve tarihsel bir bağ olmasına rağmen, İran ve Almanya arasında güçlü ve derin ekonomik ilişkiler vardır. Bu yüzden Almanya'nın bazı politik pratiklerinde sert gücün varlığının eksik olması ve bazı Alman siyasetçilerinin bu konu hakkındaki çelişkili sözleri, İsrailli çevrelerin Almanya'nın tutumunu eleştirmesine neden olmuştur.

Bu hususa örnek olarak bazı Alman politikacılara göre nükleer bir İran, İsrail'in iddia ettiği gibi bir tehdit değildir. Almanya Uluslararası Güvenlik Enstitüsü eski başkanı Christoph Bertram, İran'ın nükleer silah geliştirmesinin bir felaket olmayacağını³³⁵ söylerken, Almanya'nın ABD eski büyükelçisi Wolfgang Ischinger, tabuların yıkılması ve İran'ın nükleer silah isteğine katlanılması gerektiğini, eğer Sovyet nükleer silahı kontrol altına alındıysa, olası bir İran nükleer silahını da kontrol etmenin mümkün olduğunu ifade etmiştir.³³⁶ İsrail'in Almanya'daki bu fikir ayrılıklarından haberi vardır, bu da İsrail içinde endişe yaratmaktadır. Zira İsrail, Almanya'nın kendisine verdiği önemi sorgulamaktadır. İsrailli yazar Yossi Klein

³³² Michael R. Pompeo, "Confronting Iran ", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:6, Kasım/Aralık 2018, s. 64.

³³³ Michael Hirsh, "U.S. Mounts All-Out Effort to Save Iran Nuclear Deal", **Foreign Policy**, 15 Nisan 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/04/15/iran-nuclear-deal-biden-talks-vienna/>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³³⁴ Daniel Benjamin, Steven Simon, "America's Great Satan", **Foreign Affairs**, Volume:98, No:6, Kasım/Aralık 2019, s. 63.

³³⁵ Matthias Küntzel, "Germany and a Nuclear Iran", **Jewish Political Studies Review**, Volume:26, No:1/2, 1 Mart 2015, s.1.

³³⁶ a.g.m.

Halevi, Berlin hariç, bütün Avrupa ülkelerinin İran tehdidinin ciddiyeti konusunda ikna olduğunu ifade etmiştir.³³⁷

3.3.3. Almanya'nın İsrail'e Sağladığı Diplomatik Yardımlar

Pratikler, normları ve kuralları destekler ve inşa ederken bu ikisi ayrıca örgütlerin ortaya çıkmasına da yardımcı olur. Ve örgütlerin konstrüktivizm içindeki yeri, kimlikleri, kuralları, çıkarları desteklemesi nedeniyle oldukça önemlidir. Liberalizm ve realizmin aksine, konstrüktivizm yaklaşımı işbirliğini ve sivil toplum kuruluşlarını destekler. Realizm herşeyin temelini güç olmasını savunur ve işbirliğini göz ardı ederken, liberalizmse çıkarlar söz konusu olduğunda işbirliğinin mümkün olduğu fikri üzerinde durmuştur. Zira bu teoriler maddesel gerçekler üzerinden olaylara bakmaktadır. Tam tersine konstrüktivizm, hem maddesel gerçeklerin hem de sosyal gerçeklerin önemli olduğunun zira bunların hepsinin temelinde insanın bulunduğu düsturu üstünde durmaktadır.

Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM) kurallar bütününden oluşan ve uluslararası aktörleri bir çatı altında birleştiren devlet dışı kuruluşlardır. Birçok devlet bu kuruluşların sunduğu kurallar bütününe dahil olmak yoluyla, devletlerinin sosyal ve maddesel yönlerini desteklerler. Almanya da, BM'ye ve AB'ye katılmak yoluyla, İsrail ile olan ilişkilerini geliştirmeye ve İsrail'e destek vermeye çalışmıştır. AB ve BM temelinde insan haklarını korumayı ve geliştirmeyi taahhüt eder, çatışmaları çözme sözü verir ve bu yolda çeşitli uygulamara yapar. Almanya İsrail ile ilişkilerini geliştirmek ve İsrail'e desteğini göstermek için, bu örgütler içinde de çeşitli politik pratikler yapmak yoluyla hem politikasındaki temel normları korur hem de Alman kimliğinin gelişmesine yardımcı olur.

3.3.3.1. Avrupa Birliği

³³⁷ Yossi Klein Halevi, "Iran's German Enablers", **Wall Street Journal**, 24 Eylül 2007, <https://www.wsj.com/articles/SB119058569590236686>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

Avrupa Demir ve Çelik Birliği (European Coal and Steel Community, ECSC), 1950’de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından kuruldu.³³⁸ Daha sonra birlik ismini değiştirerek Avrupa Ekonomik Topluluğu ve en son Avrupa Birliği (AB) ismini almıştır. Avrupa’nın savaşlarla bezenmiş kanlı tarihi göz önüne alındığında, Avrupa’da devletleri ortak bir çatı altında toplayan bir kurumun varlığına ihtiyaç duyulmuş ve Batı Almanya’nın kurucu üyelerinden biri olduğu AB kurulmuştur.

6 üyeyle başlayan AB, bugün 28 üyeye sahiptir.³³⁹ Farklılıklarına rağmen, AB, Avrupa devletlerini bir araya toplayarak, bu farklılıkları zenginlik aracı olarak kullanmış ve birlik üyeleri ortak dış politika ve ortak para birimi yoluyla kıtada güçlü bir politik birlik oluşturmuşlardır.³⁴⁰ ABD’li diplomat George Kennan, Batı Almanya’nın birliğe katılmasının bölgedeki diğer aktörlerle ilişkisini düzeltmek için tek çözüm yolu olduğunu ifade etmiştir.³⁴¹ Winston Churchill, AB kurulmadan çok önce, Avrupa’da, Almanya’yı da içine alan ortak bir Avrupa ailesi yaratılarak, Avrupa’da barışın ve güvenliğin korunacağı düşüncesini ortaya koymuştur.³⁴² AB bölgede sadece ekonomik bir bileşmenin sözünü vermekle kalmamış, aynı zamanda Avrupa’nın demokratik olmayan düşüncelere tekrardan düşmesini de engellemiştir.³⁴³

³³⁸ "Ten facts about Germany in Europe", 2019, <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germanys-role-in-the-eu-ten-facts-and-figures>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

³³⁹ Jakub Grygiel, "The Return of Europe's Nation-States", **Foreign Affairs**, Volume:95, No:5, 2016, ss. 95-96.

³⁴⁰ Jarausch, **After Hitler: Recivilizing Germans, 1945-1995**, s. 106.

³⁴¹ Robert Kagan, "The New German Question" , **Foreign Affairs**, Volume:98, No:3, Mayıs/Haziran 2019, s. 109.

³⁴² Miguel Otero-Iglesias, "Germany and Political Union in Europe: Nothing moves without France", 2015, p. 1.

³⁴³ Matthias Matthijs, "The Right Way to Fix the EU", **Foreign Affairs**, Volume:99, No:3, Mayıs/Haziran 2020, s. 160.

Önceleri, istikrarlı bir Avrupa sistemi için birleşmiş bir Almanya'nın çok büyük ve çok dinamik olduğu³⁴⁴ ve bu sistemi tehdit edeceği düşüncesi mevcuttur. Fakat AB sistemi, kolektif belleğin yarattığı yeni Alman kimliğinin oluşmasına tanık olmuş ve bu yeni, modern Almanya'nın geçmişin karanlığına tekrardan düşmeyeceğine inanmıştır. "Mittellage" Almanya'nın Avrupa'nın ortasında düşmanlarıyla çevrili olduğunu ifade eder, fakat Almanya AB'ye katılma yoluyla kendini dostlarıyla çevreletmiştir.³⁴⁵ Yeni Alman kimliği de, Avrupa'da barış, istikrar ve refahın korunabilmesinin yolunun, daha kaynaşmış bir Avrupa bütünleşmesinden geçtiğine inanmaktadır.³⁴⁶ Avrupa bütünleşmesinin temeli de ortak bir politika izlemekten geçmektedir. AB'nin izlediği birçok ortak siyaset vardır. Fakat Almanya-İsrail ilişkilerini doğrudan ilgilendiren politika AB'nin Ortadoğu politikasıdır.

AB üye devletleri, Ortadoğu'daki karışıklığın Akdeniz üzerinden sıçrayarak İtalya, İspanya ve Yunanistan'ı tehdit edebileceği gerçeğinin farkındadır. Bu tehdit sebebiyle AB ortak bir Orta Doğu Politikası izlemiştir.³⁴⁷ Bunun için, 2003 yılında, AB Avrupa Komşu Politikasını (European Neighborhood Policy, ENP) yaratmıştır. ENP, üye devletlerin, AB'nin doğusunda ve Güneyindeki 16 devlet olarak Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Libya, Fas, Filistin, Suriye, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna ile ilişkilerini geliştirmesini amaçlamıştır.

³⁴⁴ David Calleo, **The German Problem Reconsidered: Germany and the World Order 1870 to the Present**, CUP Archive, p. 1.

³⁴⁵ Ulrich Kühn, Tristan Volpe, "Keine Atombombe, Bitte", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:4, Temmuz/Ağustos 2017, s. 105.

³⁴⁶ Otero-Iglesias, "Germany and Political Union in Europe: Nothing moves without France", s. 3.

³⁴⁷ Elvira Sofic, **"The Role of the EU in the Israeli-Palestinian Conflict"**, Linnaeus University, Master Tezi, 2019, s. 39.

Bu ülkelere Filistin de eklenmesine rağmen, AB Komisyonu bir not ekleyerek, Filistin'nin bir devlet olarak AB tarafından tanınmadığını ifade etmiştir.³⁴⁸

AB içinde, Almanya AB'nin kurallarına uymak ve politikalarını takip etmek yoluyla AB'ye oldukça bağlıdır. Özellikle, AB'nin Orta Doğu politikası ve Almanya'nın İsrail ile ilişkileri Almanya için vazgeçilmezdir. Helmut Kohl'un şansölyeliği sırasında, Almanya İsrail'e, AB'de özel bir statü vermiş ve 1995 AB-İsrail Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasında büyük bir rol oynayarak ve İsrail'in AB ile araştırma ve teknoloji programlarına katılmasını sağlayarak İsrail'in AB'yle olan ilişkilerini perçinlemiştir.³⁴⁹ Kohl Hükümeti, bölgedeki karışıklığın sonlanması için, bölgeyi ekonomik yollarla desteklemiş ve Amerikan politikasına destek vermiştir.³⁵⁰ Yani kolektif belleğinin etkisinde Almanya, bölgeye filli olarak müdahale etmekten kaçınarak, yumuşak güç kullanma yoluyla bölgedeki barışı desteklemiştir. Kohl'un ardından, Schröder hükümeti de aynı politikayı devam ettirmiş, ABD'nin liderliği alması şartıyla, bölgeyi ekonomik olarak desteklemeyi sürdürmüştür. Almanya'nın barışçıl modus operandisini sürdürmek için AB oldukça önemlidir. Fakat birliğin geleceği İngiltere'nin ayrılma kararından sonra oldukça tartışılmış ve tartışılmaya da devam edilmektedir.³⁵¹

3.3.3.2. Birleşmiş Milletler

Tıpkı AB'de olduğu gibi, Birleşmiş Milletler çatısı altında da Almanya, tarihsel olayların etkisiyle oluşan Alman kolektif belleğinin sonucunda ortaya çıkan, Almanya'nın İsrail'e olan özel sorumluluğunu yerine getirmeye ve İsrail-Filistin

³⁴⁸ "European Neighbourhood Policy", **European Commission**, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/european-neighbourhood-policy_en, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021.

³⁴⁹ Müller, "The Europeanization of Germany's Foreign Policy toward the Israeli-Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", s. 393.

³⁵⁰ **a.g.m.**

³⁵¹ Matthias Matthijs, "Europe After Brexit", **Foreign Affairs** , Volume:96, No:1, Ocak/Şubat 2017, s. 86.

sorununa çözüm bulmaya çalışmaktadır. Alman Hükümeti, BM'nin Alman dış politikasının önemli bir parçası olduğunu söyler.³⁵² Almanya, BM aracılığıyla İsrail'e desteğini sürdürmektedir. Almanya BM'nin yönetmelikleri çerçevesinde dış politikasını ayarlar fakat İsrail'e karşı bir önyargı hissettiğinde de İsrail'i korumaktan çekinmediğini gösterir. Alman Federal Hükümeti resmi internet sitesinde, Almanya, BM'de, İsrail'e karşı adaletsiz gördüğü davranışları engelleyeceğinin ve İsrail'in aleyhindeki önerileri azaltacağını sözünü vermiştir.³⁵³

Almanya yıllardır İsrail'e desteğini doğrudan ya da dolaylı yollarla göstermeye çalışmıştır. Örneğin, 2003'te, BM Güvenlik Konseyi, İsrail'in inşa ettiği güvenlik bariyerinin yasal olmadığını ileri süren bir genelge hazırlamış ancak Almanya bu genelgenin oylanmasında çekimser oy kullanmıştır.³⁵⁴ 2004 yılında ise, Hamas dini lideri Şeyh Ahmed Yasin bir İsrail roketi tarafından öldürüldüğünde,³⁵⁵ BM, Yasin'in ölümünü kınayan bir genelge hazırlamış, ancak Almanya yine çekimser oy kullanmıştır.³⁵⁶ Ayrıca, 2011'de, Almanya, bu defa çekimser oy

³⁵² "Germany's Role in the United Nations", **The Federal Republic of Germany**, <https://new-york-un.diplo.de/un-en/service/germany-s-role-in-the-united-nations/965836#:~:text=Among%20all%20international%20organizations%2C%20the%20global%20forum%20with%20universal%20membership.&text=Moreover%2C%20Germany%20contributed%20around%206,sustainability%2C%20humanitarian%20aid%20and%20development>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁵³ "Germany's objectives on Middle East resolutions at the United Nations", **Federal Foreign Office**, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/middle-east-resolutions-united-nations/2277918#:~:text=Germany's%20objectives%20on%20Middle%20East%20resolutions%20at%20the%20United%20Nations,-General%20Assembly%20of&text=Germany%20seeks%20balanced%20texts%20of,Israel%20at%20the%20United%20Nations>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

³⁵⁴ "Security Council Fails To Adopt Draft Resolution Declaring Illegal Israeli Construction Of Wall In Occupied Territories", **UN**, 14 Ekim 2003, <https://www.un.org/press/en/2003/sc7896.doc.htm>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁵⁵ James Bennet, "Leader of Hamas Killed by Missile in Israeli Strike ", **The New York Times**, 22 Mart 2004.

³⁵⁶ "Commission Holds Special Sitting On Situation in Occupied Palestinian Territory Following The Killing Of Sheikh Yassin", **UN**, 24 Mart 2004, <https://www.un.org/press/en/2004/hrcn1057.doc.htm>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

kullanmak yerine, UNESCO'nun Filistin'i tam zamanlı üye haline getirmeyi amaçlayan kararını veto etmiştir.³⁵⁷ 2012 yılında ise, BM Genel Kurulu'nun, Filistin'in gözlemci statüsünü alması kararında çekimser oy kullanmıştır.³⁵⁸ Almanya'nın İsrail'in aleyhine olan durumlarda, çekimser oy kullanması ya da veto hakkını kullanması Almanya-İsrail arasındaki ayrıcalıklı ilişkiler yüzündendir. Fakat İsrail, Almanya'nın UNESCO genelgesini veto etmeyip de çekimser kalmasını eleştirilmiştir.³⁵⁹ Zira İsrail Almanya'nın çekimser kalmasını değil İsrail aleyhinde olan genelgelerde veto hakkını kullanmasını ummaktadır.

2018'de, Almanya, İsrail ve Belçika 3 yıllık süreyle BM Güvenlik Konseyi'nin üyesi olmak için oylamaya katılmışlar ve en sonunda da Almanya BM Güvenlik Konseyin'de üye olma şansını elde etmiştir.³⁶⁰ İsrail'in oylamadan adaylığını çekmesi üzerine, Alman Hükümet sözcüsü, Almanya'nın BM'de İsrailli dostlarının çıkarlarını ve güvenliğini destekleyeceğini duyurmuş,³⁶¹ Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas ise Almanya'nın BM'de İsrail ile omuz omuza duracağını ve İsrail'in güvenliğinin ve varlığının asla sorgulanmaması gerektiğinin önemini altını çizmiştir.³⁶²

³⁵⁷ "UNESCO votes to admit Palestine as full member", **UN News**, 31 Ekim 2011, <https://news.un.org/en/story/2011/10/393562-unesco-votes-admit-palestine-full-member>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁵⁸ Lorena De Vita, "German-Israeli ties in 2015 and 1965: the difficult special relationship", **International Affairs**, Volume:91, No:4, 2015, s. 836.

³⁵⁹ Alexandra Hudson, "Germany to abstain in U.N. vote on Palestinian status", **Reuters**, 29 Kasım 2012, <https://www.reuters.com/article/us-germany-un-palestines/germany-to-abstain-in-u-n-vote-on-palestinian-status-idUKBRE8AS0AV20121129>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁶⁰ "Over 100 resolutions later: A look back over two years in the UN Security Council", **Federal Foreign Office**, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/sr-mitgliedschaft/391348>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁶¹ Toi Staff, "Germany vows to support Israel if it gets on UN Security Council", **The Times of Israel**, 5 Mayıs 2018, <https://www.timesofisrael.com/germany-says-it-will-support-israel-if-it-gets-on-un-security-council/>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

³⁶² Jane McIntosh, "German Foreign Minister condemns UN's treatment of Israel", **DW**, 11 Mayıs 2019, <https://www.dw.com/en/german-foreign-minister-condemns-uns-treatment-of-israel/a-48703040>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

BM, İsrail'in lehinde ve aleyhinde yüzlerce genelge yayınlamıştır.³⁶³ Almanya'nın Güvenlik Konseyine üç yıllığına üye olması demek, Almanya İsrail'in haklarını da BM Güvenlik Konseyin'de koruması demektir. Alman Hükümeti İsrail'e verdiği sözü tutmuş ve ABD'yle birlikte, Hamas'ın İsrail'e yaptığı roket saldırısını kınamak için bir genelge hazırlamıştır, fakat BM Güvenlik Konseyi genelgeyi reddetmiştir.³⁶⁴ Yine 2019 yılında, Dünya Sağlık Örgütü, işgal edilmiş Filistin topraklarındaki sivil halkın kötü sağlık koşulları nedeniyle, dolaylı yoldan İsrail'i suçlamış ve bununla ilgili BM'ye bir genelge sunmuştur.³⁶⁵ Almanya ise, İsrail'i eleştirdiği için bu genelgeyi veto etmiştir.³⁶⁶ Fakat aynı Almanya, 2016 yılında, buna benzer başka bir genelgeyi kabul etmiştir.³⁶⁷

Almanya'nın BM'nin İsrail ile ilgili olan genelgelerinde çekimser oy kullanması, genelgeleri veto etmesi ya da onaylaması, İsrail'i çok da mutlu etmemiştir. Bir düşünce kuruluşu olan Gatestone Enstitüsü'nün 2020 raporuna göre, 2020 yılında Almanya, BM'nin İsrail'in aleyhinde olan 13 genelgesini, 2019'da ise 15 genelgesini onaylamıştır.³⁶⁸ İsrail ayrıca, Almanya'nın BM Elçisi Christoph Heusgen'i İsrail'i desteklemediği ve İsrail karşıtı oy kullandığı için de eleştirmiştir.

³⁶³ a.g.e.

³⁶⁴ "UN General Assembly rejects US resolution to condemn Hamas", **DW**, 7 Aralık 2018, <https://www.dw.com/en/un-general-assembly-rejects-us-resolution-to-condemn-hamas/a-46623413>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

³⁶⁵ Health conditions in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan, **World Health Organization**, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/2399/A63_28-en.pdf?sequence=1&isAllowed=y, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

³⁶⁶ a.g.e.

³⁶⁷ "UK, France, Germany join UN to single out Israel as world's only violator of health rights", **UN Watch**, 25 Mayıs 2016, <https://unwatch.org/un-vilifies-israel-worlds-violator-health-rights/>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

³⁶⁸ Soeren Kern, "Germany's 'Shameful' Two Years on the UN Security Council", **Gatestone Institute**, 1 Ocak 2021, <https://www.gatestoneinstitute.org/16907/germany-un-security-council>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

Eleştirileri duyan Merkel, Heusgen'i savunarak İsrail'e olan sözün İsrail'in her politikasının 100% desteklenmesi demek olmadığını ve Almanya'nın bu zamana kadar BM'de İsrail konusunda iyi iş çıkardığını ifade etmiştir.³⁶⁹ Yahudi bir insan hakları kuruluşu olan Simon Wiesenthal Merkezi ise 2019 yılında yapılan en kötü 10 antisemitik söylemi araştırdığı raporunda, Christopher Heusgen'i, Hamas'ın roketlerini İsrail'in buldozerlerine benzettiği için yedinci sıraya koymuştur.³⁷⁰

Konstrüktivizmin temelinde gelişen kolektif bellek, Almanya'nın eylemlerini uluslararası arenada da etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. Yeni Alman kimliğinin oluşturduğu barışçıl Alman dış politika yapısı Almanya'nın kısa süreli BM Güvenlik Konseyi üyeliğinde de etkisini göstermiştir. Bu üyelik süresince, Almanya yumuşak bir gündem izlemeyi tercih ederek, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadınlara yapılan tacizlerin engellenmesi, iklim değişimi, silahsızlanma gibi konulara odaklanmıştır.³⁷¹ Böylelikle çatışmaları ve problemleri diplomasi ve barışçıl yollarla çözmenin önemini BM aracılığıyla tüm dünyaya gösterme şansı elde etmiştir.

3.3.3.3. Filistin Sorunu ve Almanya

Alman politikası nomlarının krizlerin diplomasi ve politika yoluyla çözüleceğine olan inancı, AB politikalarının Almanya için önemini arttırmıştır. İsrail-Filistin sorununun çözümünde de AB'nin Ortadoğu politikasının bölgede çözümü getireceğine inancı tamdır. Nihayetinde Alman politikasını oluşturan kurallar bütünü, Almanya'yı uluslararası arenada agresif bir oyuncu değil, destekçi yapmıştır.

³⁶⁹ "Merkel defends German UN voting record on Israel after rap from Jewish group", **The Times of Israel**, 18 Aralık 2018, <https://www.timesofisrael.com/merkel-defends-german-un-voting-record-on-israel-after-rap-from-jewish-group/>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

³⁷⁰ "2019 Top Ten Worst Global Anti-Semitic and Anti-Israeli Incident", **Simon Wiesenthal Center**.

³⁷¹ Friederike Bauer, "Our programme is 'Together First'", interview with Christoph Heusgen, Germany's Permanent Representative to the United Nations", <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-in-the-un-an-interview-with-ambassador-heusgen>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

Almanya ortak politikaları takip etmek yoluyla, tarihin tekerrür etmesini engellemeyi amaçlamış, bunu yaparken de Alman-İsrail ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemiştir.

1970’de, AB Avrupa Siyasi İşbirliğini (ASİ) oluşturmuştur.³⁷² ASİ gibi ortak politikalar devletlere güven verir, bunu sebebi ise, devletler ortak politikalara uymak yoluyla, kendi başlarına alamayacakları kararları alıp, bu kararlara uymanın haklı sebebini ortaya koyabilirler.³⁷³ Almanya Federal Bürosu, İsrail-Filistin sorunu için, Alman politikasının AB politikasına bağlı olduğuna açıklamıştır.³⁷⁴ Diğer bir deyişle, Alman Hükümeti, Orta Doğu’da tek başına hareket etmeyecektir. Almanya, bölgede kalıcı bir barışın sağlanması ve Filistinlilerin İsrail ile yan yana, barış ve güven içinde var olmasını sağlamak için, iki devletli çözümü desteklediğini söylemiştir.³⁷⁵ Müşterek bir AB Orta Doğu politikası izlemek yoluyla, Almanya hem sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacağına inandığı bir politikayı desteklemiş hem de düşük bir profil izleyerek ve Filistin’den ya da İsrail’den gelebilecek olan eleştirilere meydan bırakmamıştır.³⁷⁶ Yani bir taşla iki kuş vurmuştur. Almanya’nın büyük destekçisi olduğu bu AB politikası iki temel esas üzerine kurulmuştur:

1. Almanya, AB politikasını desteklemek yoluyla, Filistin’i zenginleştirmek ve Filistin’e devlet kurma yolunda destek olmayı amaçlamıştır.

³⁷²Noor, "European Union and the Middle East: A Historical Analysis", s. 25.

³⁷³ Müller, "The Europeanization of Germany’s Foreign Policy toward the Israeli–Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", s. 390.

³⁷⁴ "The Middle East conflict", **German Federal Foreign Office**, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/nahermittlererosten/01-konfliktnahost/israelpalaestinkonflikt/228366>, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020.

³⁷⁵ Steininger, **Germany And The Middle East: From Kaiser Wilhelm II to Angela Merkel**, s. 160.

³⁷⁶ Goren, Konrad-Adenauer-Stiftung, **Germany and the Middle East: Past, Present, and Future**, s. 167.

2. Filistinlilerin hak ve özgürlüklerini ve kendi kendilerini yönetme haklarını desteklemek ve Filistin'in İsrail ile dostane ilişkiler kurmasını sağlamaktır.³⁷⁷

Avrupa'da ve Almanya'da hatırı sayılır bir Müslüman nüfusu olması AB'nin Orta Doğu politikasına oldukça tesir etmiştir. Her ne kadar AB bölgede kalıcı bir barışın getirilmesi için politikalar üretse de bu politikaların sürdürülebilirliği tartışmalıdır.³⁷⁸

AB çatısı altındaki Almanya, İsrail-Filistin sorununa karşı ulusal devlet olarak karar vermekten kaçınmıştır. Bu kararın çeşitli sebepleri vardır. Birinci sebep konstrüktivizm geleneği altında işlenen kolektif belleğin, Alman kimliğine, sosyal ve politik gerçekliğine olan direkt etkisidir. Toplama kamplarının, öldürülen milyonların kötü hatıraları Alman hafızasında halen tazedir. Modern Uluslararası İlişkiler, devletlerin, aktörlerin hatalarını kabul etmesi ve bu hatalardan ders çıkarmasını desteklemektedir. Zira aktörler geçmişteki hatalarını kabul etmedikleri takdirde bir yalnızlığa itilerek uluslararası arenada küçük düşürülür ve yalnız bırakılırlar. Bu da uzun vadede, aktörlerin çeşitli ekonomik ve politik zorluklarla karşılaşmasına sebep olur. Aktörlerin tarihleriyle bağdaşan bir kolektif bellek, uzun vadede hem aktörlerin kimliklerine, hem de çıkarlarına olumlu yönde destek olur.

İkinci sebep ise, tarihsel geçmişin Alman dış politikasına olan direkt etkisidir. Almanya demokrasiye, temel insan haklarının üstünlüğü ve çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi gibi sosyal ve politik kuralların varlığına inanır. Kuralların aktörleri gerçek dünyada tutması gücü, Almanya'yı olası bir tarihin tekerrür etme ihtimalinden uzak tutmuştur. Bu barışçıl ve savaş karşıtı normlar, Almanya'nın en büyük artısı olmakla birlikte aynı zamanda en büyük zayıflığıdır. Bu zayıflıkta,

³⁷⁷ a.g.e., ss. 167-168.

³⁷⁸ Rory Miller, "Europe's Palestine Problem", **Foreign Affairs**, Volume:90, No:5, Eylül/Ekim 2011, ss. 9-10.

Almanya'nın bir ABD güvenlik şemsiyesi altına gizlenmesine neden olmuştur.³⁷⁹ Askeri güçten yoksun bir Almanya ayrıca güçlü bir ekonominde sahibidir. Bu yol üzerinde yürümeyi seçen Almanya "güç politikalarının kirli işlerini başkalarına bırakmış,"³⁸⁰ ve müttefiklerinin, AB, BM ve ABD gücüne güvenmiştir.³⁸¹

Bu iki sebebin sonucu olarak, AB'nin kuralları içinde kalmayı tercih eden Almanya, dış politikasının ve ulusal kimliğin Avrupalılaştırmayı (Europeanization) seçmiştir. Avrupalılaştırma demek "fikirlerin, normların ve direktiflerin hükümet aşırı AB ağlarından nasıl yayıldığını, diğer üye ülkelerin ve uluslar üstü AB kurumlarının üyelerin iç politikalarına nasıl etki ettiğini anlatan yukarıdan aşağıya işleyen bir süreçtir."³⁸² Bu anlayış üye ülkelerin, ortak bir dış politika doğrultusunda, birbirleriyle çalışma isteğini artırır. Almanya, Ortadoğu'ya veya İsrail-Filistin sorununa karşı bireysel bir karar vermesi durumunda, bunu AB'nin politikaları çerçevesinde yapar zira, diğer türlü, Almanya İsrail ile Avrupa arasında bir anlaşmazlığa yol açabilir.³⁸³ Bu yüzden de AB politikasını uygulamak Almanya için oldukça yararlıdır.³⁸⁴

Müşterek AB politikası izleyerek Almanya hem, İsrail ile olan özel ilişkilerini besleme şansı elde etmiş hem de, insancılık yoluyla Filistinlilerin insani haklarının gelişmesinin önemine vurgu yapmıştır.³⁸⁵ Politik pratikler yoluyla hem yüceliğine

³⁷⁹ Yadin Kaufmann, "Start-Up Palestine", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:4, Temmuz/Ağustos 2017, s. 114.

³⁸⁰ Stefan Theil, "Berlin's Balancing Act", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:5, Eylül/Ekim 2017, s. 12.

³⁸¹ Crawford, **Power and German Foreign Policy: Embedded Hegemony in Europe**, s. 7.

³⁸² Müller, "The Europeanization of Germany's Foreign Policy toward the Israeli-Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", s. 387.

³⁸³ a.g.m., s.168.

³⁸⁴ Costanza Musu, **"European Union Foreign Policy and the Middle East Peace Process: 1991-2002"**, London School of Economics and Political Science, Doktora Tezi, 2003, s. 21.

³⁸⁵ Noor, "European Union and the Middle East: A Historical Analysis", s. 30.

inanılan normlar korunmuş hem de Almanya'nın İsrail'e olan özel sorumluluk sözü tehlikeye atılmamış olmuştur. Bu yüzdendir ki, Alman Hükümeti, bölgede her iki aktörün de mutlu olacağı çözümün iki devletli çözüm olacağına inanmaktadır. İlk defa 1993'te, İsrail ve Filistin arasında Oslo Anlaşması olarakta bilinen Geçici Yönetim Düzenleme İlkelerinin Bildirgesi (Declaration of Principles of Interim Self-Government Arrangement) imzalanmış ve bu anlaşma Filistin'e sivil meseleler hakkında karar verme yetkisi vermiştir. Filistinlilerin sivil haklarını koruduğu için, AB bu anlaşmanın mutlak savunucudur.³⁸⁶ 1980'lerin başından beri Almanya, Filistin'i çeşitli projelerle desteklemektedir.³⁸⁷ Sadece AB içinde değil ayrıca BM, Uluslararası Kızıl Haç yoluyla da Filistin'e insani yardım yapmaktadır.³⁸⁸ Yirmi yıldan beridir, AB Filistinli sivillere 793 milyon Eurodan fazla insani yardım sağlamıştır.³⁸⁹ Ekonomik yardımlar yapmak yoluyla, AB sınırlarının güvenliğini de korumaya çalışmaktadır.³⁹⁰ İngiltere'nin AB'den çıkmasına şahit olan AB, Orta Doğu'da güvenliğin sağlanarak insanların Avrupa'ya göç etmesini engellemeye çalışarak, Şengen işbirliğinin sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadır.³⁹¹

AB'nin girişimleri haricinde, Almanya tek başına da İsrail'e diplomatik destek vermektedir. Merkel Almanya'nın amacının, İsrail'in sesinin AB'de

³⁸⁶ Sofic, "The Role of the EU in the Israeli-Palestinian Conflict", s.40.

³⁸⁷ "Assistance for Palestine", German Federal Foreign Office, 2015, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/nahermittlererosten/01-konfliktnahost/israelpalaestinkonflikt-node/zukunftpalaestina/-/228386>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021.

³⁸⁸ "Palestinian territories", German Federal Foreign Office, 2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/palaestinenischegebiete-node/palestinianterritories/228226>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021.

³⁸⁹ "Palestine." European Commission, 2020, https://ec.europa.eu/echo/where/middle-east/palestine_en, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021.

³⁹⁰ Müller, "The Europeanization of Germany's Foreign Policy toward the Israeli-Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", s. 394.

³⁹¹ Miklós Somai, Zsuzsánna Biedermann, "Brexit: Reasons and challenges", *Acta Oeconomica*, Volume:66, No:1, 2016, s. 145.

duyulmasına yardımcı olmaya çalıştığını söylemiştir.³⁹² 27 Mart 2002’de, bir grup Hamas destekçisi, İsrail Park Otel’de İsrail sivillerine karşı bir saldırı düzenlemiş ve 30 kişiyi öldürmüştür.³⁹³ İsrailli sivillerine karşı yapılan bu saldırı karşısında, İsrail ordusu IDF, Savunma Kalkanı Harekatı’nı düzenlemiş ve Hamas’a silahlı saldırı başlatmıştır. AB, İsrail’in bu saldırılarına karşı ekonomik yaptırımlar getirmenin gerekli olduğunu savunmuş,³⁹⁴ fakat Almanya İsrail’e karşı her türlü politik ve ekonomik yaptırımlara karşı olduğunu duyurmuştur.³⁹⁵ 2009’da İsveç AB başkanlığı, Doğu Kudüs’ün ilerideki bir Filistin devleti için başkent olabileceğine ifade eden bir rapor verdiğinde, İsrail buna şiddetle karşı çıkmıştır. Almanya da bu hususta da İsrail’i destekleyerek böyle bir ifadenin rapordan çıkarılması gerektiğini söylemiştir.³⁹⁶

Fakat, Almanya her zaman İsrail’in desteklemekten ziyade, bazı zamanlarda da AB’nin ortak kararına uymayı seçmiştir. İsrail ve Almanya arasındaki ayrıcalıklı ilişkilere odaklanmak yerine, Alman kolektif belleğinin etkisinde gelişen barışçıl dış politikayı uygulamayı seçerek, pragmatik davranmıştır. 2017’de, Amerikan eski Başkanı Donald Trump, Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanımış ve Amerikan elçiliğini Tel Aviv’den Kudüs’e taşıyarak bir ilke imza atmıştır. Trump’ın bu hareketi, olası bir iki devletli çözüme büyük bir darbe indirmiştir. Angela Merkel,

³⁹² Bartos, "Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited", s. 30.

³⁹³ "On the March 29, 2002, during the Second Intifada, the IDF launched a large-scale operation known as Operation Defensive Shield (Hebrew: מבצע חומת מגן, 'Mivtsa Homat Magen')", IDF, <https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation-defensive-shield/>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021.

³⁹⁴ "European Parliament resolution on the Middle East", **European Parliament**, 10 Nisan 2002, Access . <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2002-0173+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021.

³⁹⁵ Müller, "The Europeanization of Germany’s Foreign Policy toward the Israeli–Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection", s. 393.

³⁹⁶ "EU wants Israel and Palestine to share Jerusalem as capital", **DW**, 2009, <https://www.dw.com/en/eu-wants-israel-and-palestine-to-share-jerusalem-as-capital/a-4994660>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021.

İngiltere Başbakanı Theresa May ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, ABD'nin bu hareketine kınamış ve kendi elçiliklerinin Kudüs'e taşınmayacağını duyurmuşlardır.³⁹⁷ Alman Hükümeti, her ülkenin kendi başkentini seçme hakkı olmasına rağmen, Kudüs'ün geleceğinin İsrail-Filistin ortak mutabakatıyla kararlaştırılması gerektiğini savunmuştur.³⁹⁸

3.4. ALMANYA'DAKİ GÜNCEL TARTIŞMALAR IŞIĞINDA ANTİSEMITİZM VE HOLOKOST KAVRAMLARINA BAKIŞ

Morgenthau, bilginin genel bir kurallar bütünü kurarak, politik aktörlerin geçmişin hatalarını tekrar etmesinin önüne geçtiğini söyler.³⁹⁹ Katı bir realist olan Morgenthau'nun bu görüşü konstruktivizmin öğretisiyle benzerlik gösterir. Zira geçmiş pratiklerin bugünün sosyal ve politik gerçeklerini oluşturduğu konstruktivizmin önemli bir söylemidir.

Buraya kadar, Wendt'in kimlik kavramı, Onuf ve Kratochwil'in, sosyal pratikler, dil kullanımı, normlar ve kurallar anlayışı üzerinden Almanya-İsrail ilişkileri incelenmişti. Almanya'nın bir daha savaşa asla düsturu üstüne kurduğu politik kurallarının pratiklerle güçlendirilmesi sayesinde ilişkiler olumlu bir çizgide ilerlemiştir. Fakat hatırlamak gerekir ki Almanya'daki her birey aynı kurallar bütününe ve söyleme inanmamaktadır. Bu durum da, genel Alman görüşüyle ters düşen çeşitli söylemlerin ve pratiklerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu bölümde dil

³⁹⁷ Julian Borger, Peter Beaumont, "Defiant Donald Trump confirms US will recognise Jerusalem as capital of Israel", **The Guardian**, 7 Aralık 2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/dec/06/donald-trump-us-jerusalem-israel-capital>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021.

³⁹⁸ Raphael Ahren, "Germany says every state can name capital, but not Jerusalem", **The Times of Israel**, 24 Nisan 2018, <https://www.timesofisrael.com/germany-says-every-state-can-name-capital-but-not-jerusalem/>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021.

³⁹⁹ James W. Davis, "From Logic to Logics: The Relationship of Particular Cases to General Patterns in Social Life." In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Halt, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, s. 37.

kullanımının oluşturduğu söylemlerin Alman kimliğine ve değerler bütününe etkisi incelenecek ve İsrail-Almanya ilişkilerine bu doğrultuda bakılacaktır.

3.4.1. Almanya’da Antisemitizm

Almanya Yahudiler Merkez Konseyi eski Başkanı ve Holokost felaketzedesi, Charlotte Knobloch, antisemitizmin Alman toplumunun kalbine işlediğini iddia etmiştir.⁴⁰⁰ Aşırı sağ ve aşırı sol partilerin ve Müslüman göçmen nüfusunun artışı, Almanya’daki antisemitizm eylemlerinde artışa sebep olmuş ve bu da Alman Hükümetini, Almanya’da yaşayan Yahudileri ve İsrail’i endişelendirmektedir. En son, antisemitik düşünce Almanya’da zirveye ulaştığında, Nazi Almanyası’nda altı milyondan fazla Yahudi öldürülmüş ve Holokost meydana gelmişti. Bu yüzdendir ki, son yıllardaki antisemitik düşünceye dayanan eylemlerin artmasının, Almanya’yı, Yahudileri ve İsrail’i endişelendirmesi gayet olağandır. Auschwitz-Birkenau ve diğer toplama kampları, insanların ruhlarına işleyen, çıkarılması mümkün olmayan bir mermi gibidir, diye ifade eder bir Holokost felaketzedesi.⁴⁰¹ Bugün azıcık bir antisemitizm bile, insanları tarihin tekerrür etmesi korkusuna itmektedir. Zira, İsrailli tarihçi Yehuda Bauer’in ifadesiyle, felaketler mümkün oldukları için gerçekleşirler. Eğer bir defa mümkün olduysa yine mümkün olur.⁴⁰²

Dil kullanımı yoluyla oluşturulan Nazi propagandası dilin ve söylemlerin ne kadar etkili olduğunun canlı kanıtıdır. Onuf da söylemin toplum olduğunu ifade ederek, söylemlerin sosyal ve politik hayata olan direkt etkisi üzerinde durmuştur.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Benjamin Weinthal, "German Jewish leader: Antisemitism is in the heart of German society", **The Jerusalem Post**, 31 Aralık 2017, <https://www.jpost.com/diaspora/german-jewish-leader-antisemitism-is-in-the-heart-of-german-society-521487>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴⁰¹ Caroline Schaumann, **Memory Matters: Generational Responses to Germany's Nazi Past in Recent Women's Literature Berlin**, Walter de Gruyter, 2008, s. 114.

⁴⁰² Yehuda Bauer, *The Holocaust in Historical Perspective*, A.N.U. Press, 1978, s. 37.

⁴⁰³ Nicholas Onuf, "The Constitution of International Society ", **European Journal of International Law**, Volume:5, No:1, 1994, s. 1.

Federal Alman devletinin antisemitizme bakışı oldukça olumsuzdur. Çeşitli Alman liderleri antisemitizmi kınamıştır. Özellikle de Merkel'in antisemitizme karşı olan tavrı, Almanya'nın dışarıda olumlu bir karakter çizmesini sağlamıştır. Merkel Yahudilere karşı yapılan herhangi bir antisemitik harekette ve söylemde bulunan kişinin Alman anayasasını çiğnediğini söyleyerek⁴⁰⁴ Almanya'nın antisemitizme olan bakışını anlatmıştır. Merkel, tekrar tekrar, İsrail'in ve Yahudilerin Almanya için oldukça önemli olduğunu, İsrail'in varlığının ve güvenliğinin öneminin, Almanya'nın değişmez bir politikası olduğunu savunmasına rağmen, "Almanya Merkel değildir." demiştir İsrailli gazeteci Eldad Beck.⁴⁰⁵ Güçlü liderlerin herşeyi kontrol altında tuttuğuna dair bir görüş olmasına rağmen, toplumun önyargılarını ve geleneksel düşmanlığı yok etmeye güçleri yetmez.⁴⁰⁶ Diğer bir deyişle, toplum ve devlet arasındaki düşünce farklılıkları, söylem farklılıklarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu söylem farklılıkları Alman sosyal ve politik kurallarına ters, farklı normlar yaratmıştır. Yaratılan bu yeni normlar eskilerinin varlığını tehlikeye atarak Alman kimliğine tehdit oluşturan sosyal pratiklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu pratikler özellikle de mülteciler, aşırı sağ ve sol partiler içinde oldukça belirgindir.

Antisemitizmin tek bir çeşidi yoktur, politik antisemitizm, dinsel kaynaklı antisemitizm, ırkçı antisemitizm, İsrail kaynaklı antisemitizm gibi. İsrail kaynaklı antisemitizm, İsrail ve İsrail'in politikaları yüzünden dünyadaki bütün Yahudileri sorumlu tutmak olarak ifade edilebilir⁴⁰⁷ ve son zamanlarda İsrail'in agresif

⁴⁰⁴ "Germany's Angela Merkel Warns Against Anti-Semitism Ahead Of Gaza Protests", 22 Mayıs 2021, <https://www.ndtv.com/world-news/germanys-angela-merkel-warns-against-anti-semitism-racism-ahead-of-gaza-protests-2447461>, Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2021.

⁴⁰⁵ Sara Lehmann, "Israeli Journalist Confronts Truth in Germany", **Hamodia**, 17 Şubat 2019, <https://hamodia.com/prime/israeli-journalist-confronts-truth-germany/>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴⁰⁶ a.g.e.

⁴⁰⁷ Mathias Berek, **Antisemitism and Immigration in Western Europe Today: Is There a Connection?**, Foundation Remembrance, Responsibility and Future (EVZ), 2018, s. 24.

politikaları sebebiyle oldukça artış göstermiştir. Alman Bertelsmann Stiftung Enstitüsü'nün, 2013 raporuna göre, Almanların %28'i İsrail'in politikalarının Yahudileri daha az sempatik gösterdiğine inandıklarını ifade etmişlerdir.⁴⁰⁸ Bu antisemitizm içinde anti-siyonist özellikler gösterir, başka bir deyişle, İsrail politikalarını eleştirmek yoluyla Yahudilere karşı hissedilen olumsuz duygular ifade edilir.⁴⁰⁹ Aynı kaynağın raporuna göre, Almanların %41'i İsrail'in işgal edilmiş topraklarda uyguladığı politikaların Nazi politikalarıyla benzer olduğunu düşünmektedir.⁴¹⁰ İsrail'in agresif politikaları, yangına körükle giderek, bu tip antisemitik duyguları azalmak yerine artmasına sebep olmaktadır.

Farklı gruplar içinde genel devlet kurallarına aykırı sosyal pratiklere şu örnekler verilebilir. Örneğin 2017'de, ABD'nin büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma kararı ve İsrail'in buna olumlu şekilde yaklaşması, ulusal ve uluslararası bir krize yol açmış ve oldukça eleştirilmiştir. Bu kararı protesto etmek için Berlin'de toplanan bir çoğu Müslüman bir grup protestocu İsrail bayrağını yakarak,⁴¹¹ İsrail aleyhinde birçok pankart açmış ve İsrail'i çocuk katili olmakla suçlamışlardır.⁴¹² Bir ülkenin bayrağını ateşe vermek demokratik olmayan bir hareketken, Almanya'da bir İsrail bayrağını ateşe vermenin bambaşka bir ciddiyeti de vardır. İsrail ve Yahudiler tarafından Almanya'da yapılan bu kışkırtıcı eylemin antisemitik temelli olduğunun direkt göstergesidir. Bu olaydan sonra, İsrail'in Almanya Büyükelçisi Jeremy

⁴⁰⁸ Steffen Hagemann, Roby Nathanson, **Germany-Israel: United by the Past, Divided by the Present?**, Bertelsmann Stiftung, 2015, s. 36.

⁴⁰⁹ Yves Pallade, "'New' Anti-Semitism in Contemporary German Academia ", **Jewish Political Studies**, Volume:21, No:1/2, 2009, s. 38.

⁴¹⁰ Hagemann, Nathanson, **Germany-Israel: United by the Past, Divided by the Present?**, s. 36.

⁴¹¹ "Frank-Walter Steinmeier: Germany still faces anti-Semitism", **DW**, 15 Aralık 2017, <https://www.dw.com/en/frank-walter-steinmeier-germany-still-faces-anti-semitism/a-41807961>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021.

⁴¹² Jefferson Chase, "German laws on burning the Israeli flag: What you need to know", **DW**, 11 Aralık 2017, <https://www.dw.com/en/german-laws-on-burning-the-israeli-flag-what-you-need-to-know/a-41743544>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021.

Issacharoff “Bu olay demokrasiye ters ve İsrail için antisemitik bir harekettir.”⁴¹³ diyerek olayın antisemitik yönüne dikkat çekmiştir. SDP üyesi Johannes Fechner, Almanya’da İsrail bayrağının yakılmasına izin verilmeyeceğini söylemiştir.⁴¹⁴ Alman Koalisyon Hükümeti’nin parti temsilcileri, Hristiyan Demokratik Birliği(HDB)/ Hristiyan Sosyal Birliği (HSB) ve SDP birlikte, bayrak ve başka ulusal sembolleri yakanların cezalandırılmasına dair bir tasarı sunarak⁴¹⁵ bunu suç olarak kabul etmişlerdir. Bu yeni yasaya göre, yasayı çiğneyenlere üç yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.⁴¹⁶ Ekim 2019’da, Yahudilerin dini bayramı Yom Kippur’da, Almanya’nın Halle şehrinde bir sinagoga yapılan silahlı saldırıda iki kişi öldürülmüştür.⁴¹⁷

Halihazırda Almanya’da bulunan antisemitizme bir de Almanya’ya gelen göçmenlerin sayısındaki artış nedeniyle ortaya çıkan farklı çeşit antisemitik düşüncelerin doğması da eklenmiştir. Bu yüzden ki, Alman Hükümeti, ülkeye gelen göçmenlerin antisemitik düşüncelerinin Almanya’nın kırmızıçizgisi olduğunu anlatma zorunluluğu hissetmiştir. Alman Dışişleri Bakanı Maas, göçmenlerin Almanya’ya uyumlarını sağlayan kurslarda Holokost eğitiminin daha büyük bir yer

⁴¹³ Benjamin Weinthal, "Germany will ban burning of Israeli and other state flags", **The Jerusalem Post**, 13 Ocak 2020, <https://www.jpost.com/international/germany-will-ban-burning-of-israeli-and-other-state-flags-613965>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021.

⁴¹⁴ "Germany makes burning foreign flags a jailable offense", **DW**, 15 Mayıs 2020, <https://www.dw.com/en/germany-makes-burning-foreign-flags-a-jailable-offense/a-53445868>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021.

⁴¹⁵ Elliot Douglas, "German lawmakers push to ban flag burning", **DW**, 15 Ocak 2020, <https://www.dw.com/en/german-lawmakers-push-to-ban-flag-burning/a-52016871>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021.

⁴¹⁶ "Germany makes burning foreign flags a jailable offense".

⁴¹⁷ Elizabeth Schumacher, "Deadly attack targets synagogue in Germany — as it happened", **DW**, 9 Ekim 2019, <https://www.dw.com/en/deadly-attack-targets-synagogue-in-germany-as-it-happened/a-50751722>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021.

kaplaması gerektiğinin zorunluluğundan bahsetmiştir.⁴¹⁸ Sawsan Chebli adlı başka bir Alman politikacı, antisemitizmin tehlikeli olduğunu anlatmak için göçmenlerin toplama kamplarını ziyaret etmeleri gerektiğini söylemiştir.⁴¹⁹ Federal hükümetin resmi verilerine göre, 2001 ve 2015 yılları arasında Almanya’da toplam 22,485 antisemitik eğilimli saldırı gerçekleşmiştir.⁴²⁰ Alman Hükümeti, Almanya’daki Yahudi cemaatinin güvenliğini sağlamak için 2020’de Yahudi vatandaşların güvenliğini sağlamak için 26 milyon Dolar ayırmış ve her yıl 15 milyon dolarlık bir fon ayırarak bunu Yahudilerin günlük ihtiyaçları için kullanmıştır.⁴²¹ Holokost ile sonuçlanan Nazi antisemitizminin manifestosu olduğu bilinen Hitler’in Kavgam adlı kitabı, Almanya’da İkinci Dünya Savaşı’ndan beri yasaktır.⁴²² Bunlara ek olarak, antisemitizmle savaşmak için, 2018 yılında Alman Hükümeti, Almanya’daki Yahudi Varlığını Korumak ve Antisemitizm ile Savaşmak (Federal Government Commissioner for Jewish Life in Germany and the Fight against Antisemitism) isimli komisyonu kurmuştur.⁴²³ Bu komisyon sayesinde, Almanya’daki Yahudi vatandaşlarının güvenliği hükümet tarafından yakından izlenecektir. 15 Eylül 2020

⁴¹⁸ "Holocaust must be bigger part of migrant courses: German minister", **Reuters**, <https://www.reuters.com/article/us-germany-antisemitism-idUSKBN1E91U4>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴¹⁹ Rick Gladstone, "German Idea to Fight Anti-Semitism: Make Immigrants Tour Concentration Camps", **The New York Times**, 10 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/10/world/europe/germany-immigrants-anti-semitism.html>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2021.

⁴²⁰ Berek, **Antisemitism and Immigration in Western Europe Today: Is There a Connection?**, s. 53.

⁴²¹ Cnaan Liphshiz, "Rise of anti-Semitism, other extremism has German Jews questioning their future", **The Times of Israel**, 28 Ocak 2021, <https://www.timesofisrael.com/rise-of-anti-semitism-other-extremism-has-german-jews-questioning-their-future/>, Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2021.

⁴²² Heike Mund, Suzanne Cords, "How Germany deals with Hitler's 'Mein Kampf'", **DW**, 25 Ağustos 2015, <https://www.dw.com/en/how-germany-deals-with-hitlers-mein-kampf/a-18670734>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

⁴²³ "The Federal Government Commissioner and his role", **Federal Government Commissioner for Jewish Life in Germany and the Fight against Antisemitism**, <https://www.antisemitismusbeauftragter.de/Webs/BAS/EN/federal-government-commissioner/commissioner-and-role/commissioner-and-role-node.html>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2021.

tarihinde, Merkel Alman Yahudi Merkez Konseyi'nin kuruluşunun 70. yılını kutlama programına katılmıştır. Merkel Almanya'da büyüyen ve gelişen bir Yahudi topluluğunun varlığından mutlu olduğunu fakat Almanya'daki antisemitik yaklaşımlardan oldukça tedirgin olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁴ Merkel, CNN'e verdiği bir röportajda, antisemitizmden endişeli olduğunu zira Alman polisinin her bir sinagogun, kreşin, Yahudilere ait merkezlerin önünde nöbet tuttuğunu ifade etmiştir. Özellikle Covid-19 sürecinde, Almanya'da antisemitik eylemlerin arttığı gözlenmektedir. Almanya'da yapılan Covid-19 protestosunda, protestocuların bazıları neo-nazi sembolleri kullanmış ve kendilerini Holokost mağdurlarına benzeten sloganlar kullanmışlardır.⁴²⁵

Konstrüktivizm sosyal ve politik gerçekliklerin, insani süreç sonrasında anlam kazandığını ve bir yapı olarak ortaya çıktığını ifade eder. Alman politik kimliği, normları ve söylemleri nasıl belli sosyal gerçeklikleri kural olarak ortaya çıkardıysa, bu gerçekliklerin ortadan kalkması tehlikesi de mevcuttur. Alman hükümetini endişelendiren insanın eylemlerinin ve söylemlerinin politik ve sosyal hayat üzerindeki direkt etkisinin farkındalığıdır. Bu yüzdendir ki Almanya, antisemitik eylemler ve söylemler konusunda son derece katıdır. Özellikle de sürekli tekrarlanan antisemitik söylemlerin, toplum tarafından bir süre sonra normal karşılanması tehdidi, Almanya'yı ve İsrail'i endişelendirmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın tekrarladığı, barışçıl Almanya söylemi nasıl kurallar ve normlar oluşturarak Almanya'nın hem politik hem de sosyal hafızasını etkilediyse, antisemitik söylemlerin ve pratiklerin de farklı kurallar oluşturma ihtimali ortadadır.

⁴²⁴ Geir Moulson, "Merkel slams anti-Semitism 'disgrace' on Jewish group's 70th", 15 Eylül 2020, , <https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-angela-merkel-berlin-anti-semitism-germany-fl824f9dd8c49805034eed40f5a4b5ac>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

⁴²⁵ "Anti-Semitism in Germany increased due to coronavirus protests", DW, 1 Eylül 2020, <https://www.dw.com/en/anti-semitism-in-germany-increased-due-to-coronavirus-protests/a-54775939>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

Antisemitik söylemlerin ve pratiklerin Almanya’da bulunan Yahudi cemaatinin varlığına oluşturduğu tehdit, uzun vadede, Almanya ve İsrail ikili ilişkilerinin tehlikeye girmesine ve İsrail’in Almanya’nın yaptığı eylemleri ve politikaları eleştirmesine sebep olacaktır. Bu yüzdendir ki Almanya antisemitizmin normalleşmesinin önüne geçmeye çalışmaktadır. Bu hem İsrail-Almanya ilişkilerinin bekası için, hem de Holokost sonrası Almanya’da yok olmanın eşiğine gelen Yahudi varlığının korunması için elzemdir.

3.4.2. Holokost’un Önemi

Holokost’un hatırlanmasının, hem Alman hem de İsrail kimliğine, normalarına ve pratiklerine doğrudan etkisi vardır. Ayrıca Holokost’un doğru şekilde hatırlanması Almanya’da antisemitizmin önüne geçmek ve İsrail ile ilişkilerin olumlu çizgide kalabilmesi için oldukça önemlidir.

“Bugün biz (Almanlar) Holokost’u ayrı bir olay olarak hatırladığımız için şunu söyleyebiliriz: Özgürüz, uyum içindeyiz. Bu hatırlama bizi biz yapmıştır.” diyerek Merkel Holokost’un Almanya için önemine parmak basmıştır.⁴²⁶ Holokost’u sadece İkinci Dünya Savaşı’nın bir sonucu olarak görmek yerine, Almanya Holokost’u kolektif belleğinde özel bir yere koymuştur. Böylece, üstünden yıllar geçmesine rağmen, Holokost’un anıları Alman hafızasında halen taze kalırken, bu anluların oluşturduğu kurallar ve değerler bütünü de varlığını korumaktadır. Holokost’un önemine parmak basarak, antisemitik eylemlere engel olunmaya çalışılmıştır. Eğer insanlar ne kadar kötü sonuçları olduğunu bilirse aynı yoldan gitmezler düsturu Almanya’da oldukça etkilidir. Bu yüzdendir ki Holokost eğitimi Almanya’da oldukça önemlidir. Bu eğitim antisemitizmi tamamiyla ortadan kaldırmamasına rağmen, topluma ve yeni nesile mağdurların doğru bir şekilde anılmasının ve hatırlanmasının önemini gösterir⁴²⁷ ve İsrail’in neden Almanya için

⁴²⁶ Kornelius, **Angela Merkel: The Chancellor and Her World**, s. 168.

⁴²⁷ Wolf Kaiser, "Educational Work on the Topic of the Holocaust and Antisemitism".

bu kadar özel olduğunun anlaşılmasına yardımcı olur. Holokost olmadan Alman politik kimliği düşünülemez ve uzun yılların emeği olan bu kimlik tehlikeye düşer. Zira Kratochwil kimlikler bulundukları sosyal gerçeklikler içinde anlamlı ve anlaşılırdır diye ifade etmiştir.

Bu yüzdendir ki Almanya Holokost'u inkar eden ve yok sayan her türlü eyleme ve söyleme karşıdır. Zira, Onuf'a göre bir söylemin periyodik şekilde tekrar edilmesi, söyleme olan inancın artmasına neden olur.⁴²⁸ Bu inanç Holokost'u inkar eden ve yok sayan pratiklerin ortaya çıkması halinde bu pratiklerin de yeni kurallar bütünü yaratması endişesini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeptendir ki Almanya, 1985 yılında Alman anayasasına göre, insanın onurunu yaraladığı gerekçesiyle Holokost'u aşağılamak ve inkar etmek bir yıl hapis ya da para cezasıyla cezalandırılmaktadır. 1994'e gelindiğinde ise, Holokost'u inkar etmek cezayı gerektiren bir suç olmuş ve Nazi sembollerini kullanmak yasaklanmıştır.⁴²⁹ Holokost'u inkar etmek konusunda Alman Hükümeti oldukça katıdır. 2005'te İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad Nazi döneminde Yahudilerin öldürülmediğini ifade eden sözler kullanmıştır. Ahmedinejad'ın bu sözleri Almanya'da büyük yankı uyandırmış⁴³⁰ ve Almanya BM'nin İran'ı kınamasını istemiştir.⁴³¹ 2008'de Almanya, Hizbullah'a bağlı al-Manar adlı kanalı, Holokost'u inkar etmek suretiyle Alman anayasasını çiğnediği

⁴²⁸ Onuf, **Making Sense, Making Worlds**, s. 10.

⁴²⁹ Michael J. Bazyler, "Holocaust Denial Laws and Other Legislation Criminalizing Promotion of Nazism", **Yad Vashem**, <https://www.yadvashem.org/holocaust/holocaust-antisemitism/holocaust-denial-laws.html>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

⁴³⁰ Klaus Dahmann, "No Room for Holocaust Denial in Germany", **DW**, 23 Aralık 2005, <https://www.dw.com/en/no-room-for-holocaust-denial-in-germany/a-1833619>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021.

⁴³¹ "Germany Wants UN to Censure Iran Over President's Remarks", **DW**, 17 Aralık 2005, <https://www.dw.com/en/germany-wants-un-to-censure-iran-over-presidents-remarks/a-1823866>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021.

gerekçesiyle Almanya’da yasaklamıştır.⁴³² Bunlara ek olarak, Holokost’un inkarı meselesi, Vatikan ve Merkel arasında da bir ayrışmaya sebep olmuştur. 2009 yılında, Vatikan Piskoposu Richard Williamson, Nazi toplama kamplarında gaz odaları olmadığını ve savaş sırasında ölen Yahudilerin sayısının 200,000 ya da 300,000 civarında olduğunu iddia eden ifadelerde bulunmuştur.⁴³³ Williamson’nun bu ifadelerinden sonra, Alman asıllı Papa 16. Benedict, Williamson’un rehabilite edilmesine karar vermiştir. Papanın bu kararını ve eylemini Merkel yetersiz bulmuş, daha açıklayıcı bir yol izlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Filistin Yönetimi lideri Mahmud Abbas’ın, Holokost’un antisemitizmden ziyade Yahudilerin eylemlerinin bir sonucu olduğunu söylemesi, Alman hükümetince gayet olumsuz karşılanmış, Maas “herhangi bir antisemitik ifadeye karşı kararlı bir şekilde cevap vermeliyiz” demiş ve AB ve BM, Abbas’ı bu ifadeleri sebebiyle kınamıştır.⁴³⁴

Alman hükümetinin bu olaylarda bu şekilde sert tepki vermesinin temelinde Alman değerler bütünü ve çıkarlarını korumak düşüncesi vardır. Özellikle de Almanya’nın İsrail’in varlığını ve güvenliğini koruyacağına dair İsrail’e verdiği taahhüdün korunması ve verilen sözlerin altının doldurulması, Almanya için önemlidir. Merkel’in, Holokost’un inkarı sebebiyle, Vatikan’ı bile karşısına almaktan ve devlet liderlerini eleştirmekten çekinmemesindeki temel sebep, Almanya’nın kolektif belleğin önemine olan inancın derinliğinin oluşturduğu normatif güçtür.⁴³⁵ Bu normatif güç sayesinde Almanya, inandığı kuralların sadece sözde olmadığını,

⁴³² "German Ban on Hezbollah TV Doesn't Surprise Broadcaster", **DW**, 22 Kasım 2008, <https://www.dw.com/en/german-ban-on-hezbollah-tv-doesnt-surprise-broadcaster/a-3813111>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021.

⁴³³ "German Jews Praise Merkel's Criticism of the Pope", **Spiegel**, 4 Şubat 2009, <https://www.spiegel.de/international/world/scandal-at-the-vatican-german-jews-praise-merkel-s-criticism-of-the-pope-a-605463.html>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

⁴³⁴ Toi Staff, "Germany slams Abbas for ‘anti-Semitic’ remarks; EU, UN call speech unacceptable", **The Times of Israel**, 2 Mayıs 2018, <https://www.timesofisrael.com/germany-slams-abbas-for-anti-semitic-remarks-eu-calls-his-speech-unacceptable/>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2021.

⁴³⁵ Onuf, **Making Sense, Making Worlds**, s. 118.

kurallarına ve normlarına ters gelen söylem ve eylemlerde, uluslararası bir aktör olarak diğer aktörleri uyarmak yoluyla, hem içi hem de dış politikada Alman kimliğinin ve belleğinin korunmasını sağlamaktadır. Görüldüğü üzere hem konstrüktivizmin çeşitli faktörleri aynı anda Alman dış politika kararlarını açıklamak için oldukça uygundur. Nihayetinde Holokost'un ve mağdurlarının hatırlanması ve anılması Almanya'nın ebedi sorumluluğudur.⁴³⁶ Bu sorumluluğunda bilincinde olan Almanya, bir yıllığına, Uluslararası Holokost Anma İttifakının (International Holocaust Remembrance Alliance) başına getirilmiştir.⁴³⁷

3.4.3. Antisemitizm, Yabancı Düşmanlığı ve Almanya İçin Alternatif'in Siyasal Söylemi

Muhakkak ki, uzun yılların birikimi olan, yeni Alman politik kimliğine, normlarına en büyük tehdit, Almanya'nın içindeki politik çevrelerden gelmektedir. Daha önce de üzerinde durulduğu üzere, devletin sosyal ve politik gerçekliğiyle, toplumun bazı kesimlerinin gerçekliği her zaman paralel olarak seyretmez. Almanya içindeki bazı politik çevreler, Nazi geçmişi ve Holokost gibi olayları hatırlama kültürüne aynı değeri vermediklerini göstermişlerdir. Bu da konstrüktivist gelenek çerçevesinde kurulan ve gelişen, demokrasiye ve demokrasiyle ilgili her olumlu gelişmenin destekleyicisi olan yeni Alman kimliğini tehlike altına sokmakta ve Almanya-İsrail ilişkilerinin ayrıcalıklı özelliğinin, İsrail tarafından sorgulanmasına sebep olmaktadır.

3.4.3.1. Almanya İçin Alternatif

Almanya İçin Alternatif Partisi (Almanca: Alternative für Deutschland, AfD), Euro para biriminde vazgeçip Alman Markı'na dönmeyi amaçlayarak, ekonomik

⁴³⁶ "Stand against antisemitism with the 'utmost determination' – German Chancellor Merkel", **UN News**, 27 Ocak 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/01/1083122>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021.

⁴³⁷ "Germany assumes chair of International Holocaust Remembrance Alliance", **DW**, 3 Mart 2020, <https://www.dw.com/en/germany-assumes-chair-of-international-holocaust-remembrance-alliance/a-52620401>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2021.

nedenlerle, 2013 yılında kurulmuştur. Fakat bir süre sonra, AfD siyasal yönelimini değiştirerek, Almanya’da göçmenleri, özellikle de Müslüman göçmenleri istemeyen aşırı sağcı bir parti haline gelmiştir.⁴³⁸ AfD, Almanya’nın ulusal kimliğini koruması ve Alman olmakla gurur duyması gerektiğini savunur. Diğer ülkeler kendi kimlikleriyle gurur duyarken, Almanya’nın, Nazi geçmişi yüzünden Alman olmakla gurur duyamamasının oldukça adaletsiz olduğunu savunur.⁴³⁹ AfD’ye göre artan göçmen nüfusu ve bunun getirdiği çok kültürlülük, Alman kimliğini tehdit etmektedir. Francis Fukuyama’ya göre, eğer bir aktör ulusal kimliğinin tehlikede olduğunu hissederse, bu tehdit o aktörün, ulusal kimliğini vatanperver bir şekilde korumasıyla sonuçlanır.⁴⁴⁰ Bu yüzdendir ki, AfD, kendini hakiki bir vatansever olarak görür.⁴⁴¹

AfD’nin bu popülist ve aşırı sağcı karakteri, İsrail’i, Yahudileri ve Almanya’yı endişelendirmektedir. Zira popülist temelli düşünce, azınlıkları hiçe sayar.⁴⁴² En son, Almanya’da azınlıklar hiçe sayıldığında, bu altı milyondan fazla insanın ölümüyle sonuçlanmış ve Alman kimliğine, sosyal ve politik yapılarına büyük zararlar vermişti. Böyle bir olayın tekrarlanma ihtimali bile Almanya’yı büyük bir endişenin içine itmektedir. Bu yüzdendir ki AfD, iç ve dış aktörler tarafından, endişeyle ve dikkatle gözlenmektedir. İsrail’in, Almanya’da artış gösteren Müslüman nüfustan endişe etmesi, AfD’nin, İsrail’i kendine partner olarak görmesine neden

⁴³⁸ Samuel Salzborn, "Antisemitism in the "Alternative for Germany" Party", **German Politics and Society**, Volume:36, No:3, 2018, s. 74.

⁴³⁹ Amanda Taub, "What the Far Right's Rise May Mean for Germany's Future", **The New York Times**, 26 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/26/world/europe/germany-far-right-election.html>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴⁴⁰ Francis Fukuyama, "Against Identity Politics", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:5, Eylül/Ekim 2018, ss.90-114.

⁴⁴¹ Fareed Zakaria, "Populism on March", **Foreign Affairs**, Volume:95, No:6, Kasım/Aralık 2016, s. 9.

⁴⁴² Cas Mudde, "Europe's Populist Surge", **Foreign Affairs**, Volume:95, No:6, Kasım/Aralık 2016, s. 28.

olmuştur. AfD'nin bu iddiasına rağmen, İsrail ve Yahudi çevreler AfD'nin kendi taraflarında olduğuna inanmakta zorluk çekmektedirler. Bunun temel sebebi, parti üyelerinin neo-nazi temelli söylemleridir.

AfD parti lideri Björn Höcke, Nazi geçmişi ile Holokost temelli Alman hatırlama kültürünü eleştirmiş ve Almanya'nın "180 derece bir dönüşe ihtiyacı" olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴³ Höcke göre, Almanya'da dengeli bir hatırlama kültürü olmalı, diğer bir deyişle, savaş sırasında Almanya'da ölen insanlarda anılmalı ve hatırlanmalı ve toplama kamplarının korunması için toplanan yerel kaynaklı devlet fonları ortadan kaldırılmalıdır.⁴⁴⁴ Ayrıca, Höcke, Berlin Holokost anıtını bir utanç olarak ifade ederek büyük bir tartışmaya neden olmuştur.⁴⁴⁵ Bir başka AfD üyesi siyasetçi, Gunnar Baumgart, Holokost'un gerçekliğini sorgulamış, Yahudilerin toplama kamplarındaki gaz odalarında veya zehirli bir gaz olan Zyklon B kullanılarak öldürülmediğini iddia etmiştir.⁴⁴⁶ AfD'nin kurucularından Alexander Gauland ise, Hitler ve Nazilerin, 1000 yıllık şanlı Alman tarihinde kuş pisliğinden başka birşey olmadığını ifade etmiştir.⁴⁴⁷

AfD'nin içinde olan bu insanların iddiaları ve söylemleri, partinin antisemitik bir karakter almasına neden olmuştur. Her ne kadar AfD bunu reddetse de,

⁴⁴³ Liphshiz, "Rise of anti-Semitism, other extremism has German Jews questioning their future".

⁴⁴⁴ "Fury as AfD politician urges Germany to 'end culture of remembering Nazi crimes'", **The Local**, 18 Ocak 2017, <https://www.thelocal.de/20170118/far-right-afd-politician-urges-germany-to-stop-remembering-nazi-crimes/>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2021.

⁴⁴⁵ a.g.e.

⁴⁴⁶ Dietmar Neuerer, "Fall von Holocaust-Leugnung in der AfD?", **Handelsblatt**, 15 Ağustos 2015, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/alternative-fuer-deutschland-fall-von-holocaust-leugnung-in-der-afd/12191980.html?ticket=ST-551788-CuDyBay2KIwIQRJN1Wrx-ap5>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2021.

⁴⁴⁷ "AfD's Gauland plays down Nazi era as a 'bird shit' in German history", DW, 2 Haziran 2018, <https://www.dw.com/en/afds-gauland-plays-down-nazi-era-as-a-bird-shit-in-german-history/a-44055213>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2021.

antisemitik nitelikte olan bu söylemlerin AfD'nin içinde yapılması iddiaları yok etmenin aksine güçlendirmiştir. Almanya'daki Yahudi Merkezi Konseyi eski başkanı Charlotte Knobloch, AfD'nin, antisemitik düşüncede olan kişilere ev sahipliği yaptığını söyleyerek, partinin antisemitik niteliğine parmak basmıştır.⁴⁴⁸ Fakat bütün Yahudiler Knobloch ile aynı düşüncede değildir, zira, bir grup Alman Yahudisi AfD'ye üye olmuş ve hatta "AfD'deki Yahudiler" adında bir dernek kurmuşlardır.⁴⁴⁹ Almanya'daki Yahudi Konseyi bu Yahudileri eleştirerek, AfD'nin Yahudiler için bir parti olmadığını, tam tersine, Yahudilere nefreti rahatça ifade eden, Holokost'u inkar eden insanlara ev sahipliği yaptığını söylemiş ve partinin demokrasi karşıtı, acımasız, aşırı sağcı bir parti olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵⁰

AfD'nin varlığı, Alman kimliğinin savunduğu ve yüce gördüğü bütün değerleri tehdit etmektedir. Almanya yıllardır antisemitizmle savaşmakta ve böyle aşırı düşüncelerin yolunu kesmeye çalışmaktadır. Fakat, aşırı düşüncelere ev sahipliği yaparak, toplumun bir kesiminden nefret eden kişilerin oluşturduğu bir partinin Alman parlamentosu Bundestag'da yer edinmesini engelleyememiştir. AfD, 2017 seçimlerinde %12.6 oy alarak, Bundestag'da 92 koltuk elde etmiştir.⁴⁵¹ Çoğu İsrailli, partiye destek vermese de, bir kısım azınlık partinin Merkel'in göçmenlere

⁴⁴⁸ Ben Knight & Roman Goncharenko, "AfD's Jews say German far-right party isn't anti-Semitic", **DW**, 7 Ekim 2018, <https://www.dw.com/en/afds-jews-say-german-far-right-party-isnt-anti-semitic/a-45635589>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2021.

⁴⁴⁹ Esme Nicholson, "Meet The Jews Of The German Far Right", 21 October 2018, <https://www.npr.org/2018/10/21/655159092/meet-the-jews-of-the-german-far-right>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2021.

⁴⁵⁰ Jotam Confino, "How Germany's Far-right Party Is Luring Jewish Voters in This Year's Election", **Haaretz**, 24 Ocak 2021, <https://www.haaretz.com/world-news/europe/premium-how-germany-s-far-right-party-is-luring-jewish-voters-in-this-year-s-election-1.9478145>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2021.

⁴⁵¹ Rina Goldenberg, "Germany's political parties — what you need to know", **DW**, 1 Mart 2021, <https://www.dw.com/en/cdu-csu-spd-afd-fdp-left-greens/a-38085900>, Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2021.

yönelik politikasını engellemeye yardımcı olacağını düşünmektedir.⁴⁵² Fakat, Alman Yahudi Konseyi, partinin ne İsrail'in ne de Yahudilerin çıkarlarını savunmadığını ifade ederek, bu kişileri uyarmıştır.⁴⁵³

3.4.4. Mağduriyet Söylemi

İkinci Dünya Savaşının üstünden yıllar geçmiş ve savaşın anıları tazeliğini kaybetmeye başlamıştır. Bugün Almanya'da savaşın üçüncü jenerasyonu yaşamaktadır. Üçüncü neslin Holokost temsilini araştıran Victoria Aarons ve Alan Berger, savaşı tecrübe etmiş ve o zamanları yaşamış birinci derece tanıkların sayılarının gün geçtikçe azaldığını ve bunun da birinci derece ifadelerin yok olmasına ve yeni neslin gerçek bilgiyi kendi çabalarıyla öğrenmesine neden olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁵⁴ Nihayetinde, toplumun farkında olmadığı Holokost tecrübesi mağdurların ruhlarına kazınmış, bireysel bir olaydır.⁴⁵⁵

Batı ve Doğu Almanya devletlerinin kurulma süreci birbirinden farklıdır. Batı, Nazi geçmişini ve Holokost'u sahiplenirken, Doğu bu sorumluluktan kaçmıştır. Ve Batı Almanya başarılı bir şekilde, birleşmeye kadar başarılı bir hatırlama kültürü temeli oluşturmuştur. Bu hatırlama kültürü sadece, Holokost mağdurlarını anmayı ve onların hatırasına saygı göstermeyi değil, aynı zamanda savaş sırasında ölen Almanların da hatırasına saygı göstermeyi içermektedir. Bu hatırlama kültürünün, Alman kimliğini tehdit etmesi, Alman mağdurların acısının hatırlanıp, Holokost ve

⁴⁵² David M. Halbfinger, "Is Germany Still a Haven for Israelis? After Election, Some Wonder", **The New York Times**, 27 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/27/world/europe/merkel-election-alternative-for-germany.html>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴⁵³ Orit Arfa, "Where will Germany's Jews stand in the country's upcoming elections?", **The Jerusalem Post**, 16 Eylül 2017, <https://www.jpost.com/magazine/where-will-germanys-jews-stand-in-the-countrys-upcoming-elections-504488>, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019.

⁴⁵⁴ Victoria Aarons, Alan L. Berger, **Third-Generation Holocaust Representation: Trauma, History, and Memory**, 2017; Daniel Mendelsohn, **The Lost: A Search for Six of the Six Million**, Harper Collins Publishers, New York 2006, s. 502.

⁴⁵⁵ Hanna Yablonka, **Survivors of the Holocaust**, 1999, s. 217.

Nazi mağdurlarının acılarının küçümsenmesi ya da yok sayılması sebebiyledir. Tarihi eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, doğru yapıldığı takdirde, toplumlara ve devletlere yardımcı olur ve destekler. Tarihe eleştirel gözle bakmak yoluyla, Holokost ve Nazi mağdurları ve ölenlerin hatıralarını yok saymak, Alman niyetini, Alman sosyal ve politik yapılarını ve Almanya'nın modus operandisinin, İsrail, Yahudiler ve dünya tarafından sorgulanmasına sebep olur. Geçmişe karşı suçluluğun ortadan kalkması sorun olmamakla birlikte, sorumluluk bilincinin ortadan kalkması Almanya için büyük bir tehlikedir. Yahudi siyaset bilimci Hannah Arendt, bir kişinin yapılanlar için sorumluluk duyabileceğini fakat, eğer kendi eylemi yapmadıysa veya dahil olmadıysa, bu konuda suçluluk hissetmemesinin doğal olduğunu ifade eder.⁴⁵⁶ Başka bir deyişle, aile, toplum veya devlet, atalarının iyi yönlerini miras aldığı kadar geçmiş hatalarını da miras alması doğal bir süreçtir. Bu demek değil ki, aile, toplum veya devlet, atalarının yaptığı eylemlerden suçluluk duymalı, zira suç atalara mahsus olup, yeni neslin yapması gereken yapılan hatanın bilincinde ve sorumluluğunda olmaktır.⁴⁵⁷

Almanya'da da sorun, tarihe ve diğer mağdurlara olan sorumluluk bilincinin ortadan kalkmasıyla başlar. Savaş sırasında Almanların çektiği acılar, kayıpların, diğer mağdurlardan fazla olduğuna inanılması, konstrüktivizmin unsurları etkisinde oluşan Alman kolektif belleğini tehlikeye sokar ve bu da zincirleme bir reaksiyonla, Alman kimliğini, yapılarını, normlarını ve kurallarını tehlikeye sokar. Almanların, savaştan sonra ilk yaptığı şey, mağdurların hatırlanması ve bir sorumluluk bilinci oluşturmak değil, Nazi Almanyası düştükten sonra, yeni bir sayfa açarak yeni bir hayata başlamaktır.⁴⁵⁸ Belli bir düzen kurulduktan sonra hatırlama eylemine geçilmiştir. Almanya ve Almanlar için İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında

⁴⁵⁶ Hannah Arendt, **Responsibility and Judgement**, Schocken Books Incorporated, 2005, s. 147.

⁴⁵⁷ **a.g.e.**, p. 150.

⁴⁵⁸ Richard J. Evans, "From Nazism to Never Again", **Foreign Affairs**, Volume:97, No:1, Ocak/Şubat 2018, s. 8.

çekilen ve kaybedilen canların hatırlanması oldukça önemlidir. Fakat tarihin diğer mağdurlarını unutmak ve bu yönde bir söylem politikası oluşturmak, İsrail'in Almanya'nın üstünde durduğu, İsrail'e olan özel sorumluluğun sorgulanmasına ve ikili ilişkilerin tehlikeye girmesine neden olur.

SONUÇ

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra ortaya çıkan politik ve sosyal gelişmeleri açıklamak için realizm ve liberalizm gibi temel Uluslararası İlişkiler teorilerinin dünyada olan bu değişiklikleri açıklamakta eksik kalmasıyla konstrüktivizmin önemi ortaya çıkmıştır. Konstrüktivizmin düşünsel faktörlere verdiği önem, onu diğer teorilerden farklı kılmış ve değişen dünyada her şeyin maddesel gerçekliklerle açıklanamayacağı bu düşünsel faktörlere ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Uluslararası İlişkiler disiplinin içinde Wendt'in konstrüktivizmi kimlik ve kimliklerin yapan-yapı üzerindeki etkisi üzerinde dururken, Onuf'un ve Kratochwil'in konstrüktivizm anlayışı, sosyal pratikler, dil kullanımı, normlar ve söylemler üzerinde durur.

Bu çalışma çerçevesinde tartışıldığı üzere, sosyal ve politik pratikler sayesinde ve etkisinde oluşan kimlikler sürekli bir değişim sürecindedir, sabit değildir. Bugünün dostları yarının düşmanları, dünün düşmanları bugünün dostları olabilir zira bu değişiklikleri ortaya çıkaran insanın kararları ve eylemleridir. İnsan unsuru, yapan-yapı arasındaki ilişkiyi karşılıklı bir hale getirerek, ikisinin birbirine etki etmesi ve etkilenmesi gerçeğini de doğurur. Altmış yıl önceki Alman-İsrail ilişkilerinin soğuk ve gergin olması, iki aktörün o günkü ilişki yapılarını ortaya çıkarmıştır, zira iki aktörün birbiri hakkındaki görüşü oldukça olumsuzdur. Fakat bugüne bakıldığında ise, bu iki aktör birbirlerini dost olarak görmekte, birbirlerinin çıkarlarını ve güvenliklerini gözetmektedir. İsrail ve Almanya arasındaki ilişkilerin temelini anlamak için sosyal konstrüktivizm yaklaşımı oldukça faydalı bir araç olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin çalkalanması Almanya'nın birleşmesine ön ayak olmuş ve Almanya 1989 yılında birleşmiştir. İlk olarak Batı Almanya'nın girişimleri sayesinde İsrail ile ilişkiler başlatılmış, daha sonra ise bu ilişkiler birleşmiş Almanya temelinde devam etmiştir. Alman-İsrail ilişkileri, her ikili ilişki de olduğu gibi, iniş çıkışlarıyla bugüne kadar güçlü bir şekilde devam etmiştir. Alman Şansölyesi Merkel, İsrail'in güvenliğinin ve varlığının korunmasının, Almanya'nın ulusal çıkarı olduğunu savunarak, İsrail'in Almanya için önemine parmak basmıştır. Kohl ve Schröder de, Merkel gibi, İsrail'le ilişkilerin ayrıcalıklığının üstünde durmuş ve ilişkilerin gelişmesi ve toplumların birbirine yaklaşması için birçok gelişmenin altına imzalarını atmışlardır. Çalışmada, Almanya'nın birleşmesinden sonra başa geçen şansölyeler, Kohl, Schröder ve Merkel ayrı başlıklar altında işlenerek, dönemin Alman hükümetlerinin İsrail ile olan ilişkilerine odaklanılmıştır.

Yeniden birleşen Almanya'nın ilk şansölyesi Helmut Kohl, Almanya'nın birleşmesine olan endişeleri gidermek ve tarihin tekerrür etmeyeceğini İsrail'e ve Yahudilere inandırmak için, yeni Alman kimliğinin kurulmasına ön ayak olmuştur. Batı Almanya zamanında da barışa, demokrasiye, egemenliğe dayanan yeni bir Alman kimliği olmakla beraber, Kohl bu kimliğe uzun zamandır tarihin gerçeklerinden uzak yaşayan Doğu Alman toplumunda dahil etmek için ekstra çaba göstermiştir. Kohl'un mirasına Schröder ve Merkel, kendi özel etkileriyle katkıda bulunmuşlardır.

Tarihin gerçekleri sayesinde oluşturulan Alman kolektif belleği sayesinde, Almanya geçmişiyle yüzleşmiş, yeni Alman kimliğini ve kolektif belleğini destekleyen güçlü ve istikrarlı bir dış politika kuralları yaratmıştır. Küresel sorunların diplomatik yollarla çözüleceğine, demokrasiye ve insan haklarına saldırı durumunda Almanya'nın insani yardım yapmak yoluyla dış sorunlara destek verme sözü veren Alman dış politikası, konstrüktivizmin yapan-yapı arasındaki etkileşimi açıklayan önemli bir örnektir. Zira, Alman kolektif belleği normlar, kurallar, kimlik, çıkar,

sosyal ve politik yapıyı etkilemiş ve değiştirmiştir. İsrail ve Almanya arasındaki ilişkilerin, devletlere beşeri özellikler atfetmek yoluyla intersübjektif özellik göstermesinin, iki aktörün kimlikleri üzerinde derin bir etkisi mevcuttur. Kohl, hükümetler arası ve hükümet dışı yollarla, İsrail ile politik, ekonomik, sosyal ilişkiler kurmuştur. Kimlik sürecine destek için Almanya, İsrail'i askeri ve güvenlik sahalarında desteklemiş, tutuklu ve esir mübadelesinde arabulucu rolü oynamış ve iki devlet istihbaratı arka planda birbirlerine destek olmuşlardır. İsrail'e yapılan silah yardımları, sorunların barışçıl yollarla çözülmesini destekleyen Alman dış politikasıyla çatışsa da İsrail'in varlığını ve güvenliğini desteklemeyi dış politikasının vazgeçilmez bir maddesi olarak ifade eden Almanya için, bu çatışma uzun vadede, ikiliyi birbirine daha da yakınlaştırıp kar getirmiştir. Bunlara ek olarak, uluslararası arenada AB ve BM nezdinde Almanya İsrail'e diplomatik yardımda bulunmuş ve İsrail-Filistin sorununa bir çözüm bulmaya çalışmıştır.

Bütün bu olumlu gelişmelerin yanında, iki ülke arasındaki ilişkileri sarsan olumsuz gelişmelerde meydana gelmiştir. Bu olumsuz durumlar, Alman kimliğini ve bu kimliğin oluşturduğu bütün değerleri tehdit etme noktasına gelmiştir. İsrail-Filistin sorunu ve İsrail'in izlediği politikalar Alman politik ve sosyal çevrelerinde olumsuz bir İsrail imajının çizilmesine ve pusuda bekleyen antisemitik düşüncelerin gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Almanya-İsrail ilişkilerini incelerken, ikili arasındaki dil kullanımı da oldukça önemlidir. Dil, konstrüktivizme göre, insan etkisinde oluşan bir süreç olduğu için, devletler arası ilişkilerde, kimliklerin, çıkarların, sosyal ve politik yapıların desteklenmesi, gerektiği zamanda değişmesi için oldukça etkin diğer bir sosyal faktördür. Merkel'in İsrail'i destekleyici söylemleri, Almanya ve İsrail arasındaki ilişkilerin gelişmesinde oldukça etkilidir. Almanya'nın İsrail'e olan ayrıcalıklı sorumluluğunun tekrarlanması, iki toplum arasında güçlü bir köprü kurmuş ve eski önyargıların yıkılmasına yardımcı olmuştur. Dil, yapan-yapı sürecini destekleyerek

eski düşmanları dost yapmış ve iki devletin sosyal ve politik yapılarının gelişmesine katkı sağlamıştır. Nazi Almanyası'nda, Yahudileri yok edilmesi gereken bir hastalık, bir virüs olarak gören dil, bugün Almanya'daki ve dünyadaki Yahudilerin varlığını destekleyici sözler söylemek için kullanılmıştır. Ayrıca dil kullanımı antisemitik söylemlerin ve eylemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toplumun ve bazı politik çevrelerin temel Alman devlet kimliğiyle aynı düşüncede olmaması Almanya'da düşünsel ayrılıklar oluşmasına neden olmuştur.

Bu çalışma boyunca, Almanya ve İsrail arasında olan ilişkilerin hem olumlu hem de olumsuz yönlerine parmak basılmış ve ilişkiler sosyal konstrüktivizm bağlamında açıklanarak, sadece devletlerin değil, tarih, kimlik, norm ve kolektif bellek gibi düşünsel faktörlerin ikili ilişkilere etkisinden bahsedilmiştir. Ayrılcı düşünceler, aşırı sağcı-popülist görüşler, eleştiriler devletler arasındaki ilişkilerde olağan durumlardır. Hem Almanya hem de İsrail bu gerçeğin farkında olarak ve kimliklerinin onlara biçtiği rollere uyarak ayrılcı ilişkilerinin gelişmesi için çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir. Tıpkı kendinden önceki liderlerde olduğu gibi, hem Angela Merkel hem de Benjamin Netanyahu, ikili ilişkilerin gelişmesinde çaba sarf etmektedirler. İnsan kaynaklı hiçbir şey durağan olmadığı için ilişkilerin bugünkü haliyle kalacağının garantisi yoktur. Tarihi anıların özümserenek, Alman ve İsrail normlarının ve kimliklerinin yaratılması süreci uzun bir süreç olduğu göz önüne alındığında, ikili arasındaki bir anlaşmazlığın onları sıfır noktasından başlatması düşünülemez. Kimlikler ve kolektif bellek bir devlet geleneği haline gelmiş olup bir anda değişimleri mümkün değildir ama aynı zamanda, bu kimliklerin de taşla yazılmadığı gerçeği göz önüne alındığında kimliklerin değişmesi de kaçınılmaz bir sonuçtur. Zira bugünün siyasi aklıyla yarının siyasi aklı, onları yöneten kişilerin değişmesi nedeniyle, farklı olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AARONS, Victoria- BERGER, Alan L, **Third-Generation Holocaust Representation: Trauma, History, and Memory**, 2017.

AIGUS, Christine, "**Social Constructivism.**" In *Contemporary Security Studies*, Fifth edition, Oxford University Press, USA.

ARENDT, Hannah, **Responsibility And Judgment.** Schocken Books Incorporated, 2005.

BAUER, Yehuda, **The Holocaust in Historical Perspective**, A.N.U. Press, 1978.

BAUMAN, Zygmunt, **Modernity And The Holocaust**, Cornell University Press, Ithaca, N.Y 2000.

BECK, Eldad, **Germany, at Odds**, 2015.

BEEVOR, Antony, **Berlin: The Downfall 1945**, Penguin UK.

BEREK, Mathias, **Antisemitism and Immigration in Western Europe Today: Is There a Connection?**, Foundation Remembrance, Responsibility and Future (EVZ), 2018.

BERGER, Peter Ludwig- LUCKMANN, Thomas, **The Social Construction of Reality**, Anchor Books, New York 1966.

BERGER, Thomas U, **War, Guilt, And World Politics After World War II**, Cambridge University Press.

BERNAYS, Edward, **Propaganda**, Ig Publishing, Brooklyn, N.Y.2005.

BRANDT, Willy, **Berliner Ausgabe**, J.H.W. Dietz Nachfolger, Bonn2000.

BROWN, Chris, "**In the Beginning Was the Deed**": Nicholas Onuf and the News Realism." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 43-50.

BROWNING, Christopher R, **Initiating the Final Solution : the fateful months of September-October 1941**, United States Holocaust Memorial Museum, Center for Advanced Holocaust Studies, 2003.

CALLEO, David, **The German Problem Reconsidered: Germany and the World Order 1870 to the Present**, CUP Archive.

CHANDLER, David, **Constructing Global Civil Society: Morality and Power in International Relations**, Palgrave Macmillan, Hampshire2004.

CRAWFORD, Alan- CZUCZKA, Tony, **Angela Merkel: AChancellorship Forged in Crisis**, John Wiley & Sons.

CRAWFORD, Beverly, **Power and German Foreign Policy: Embedded Hegemony in Europe**, Palgrave Macmillan.

DALIA Dassa Kaye-ALIREZA Nader- ROSHAN, Parisa, **Israel and Iran: A Dangerous Rivalry**, RAND Corporation, Santa Monica, CA 2011.

DAVIS, James W, "**From Logic to Logics: The Relationship of Particular Cases to General Patterns in Social Life.**" In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Halt, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, 37-49. Palgrave Macmillan.

EDELSTEIN, David M, **Over the Horizon: Time, Uncertainty, and the Rise of Great Powers**, Cornell University Press, 2017.

FAZAL, Tanisha M, **Wars of Law: Unintended Consequences in the Regulation of Armed Conflict**, Cornell University Press, 2018.

FELDMAN, Lily Gardner, **Germany's Foreign Policy of Reconciliation: From Enmity to Amity**, Rowman & Littlefield Pub Incorporated, 2012.

FINK, Carole, **West Germany and Israel: Foreign Relations, Domestic Politics, and the Cold War, 1965-1974**, Cambridge University Press.

FRANK, Anne, **Anne Frank: The Diary of a Young Girl**, Bantam, 1993.

FRITZSCHE, Peter, **Life and Death in the Third Reich**, Harvard University Press, 2009.

FRUEH, Jamie. "**Acts and Effects.**" In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 101-109.

GOLDHAGEN, Daniel Johan, **Worse Than War: Genocide, Eliminationism, and the Ongoing Assault on Humanity**, 1st ed, PublicAffairs, New York 2009.

GOLDHAGEN, Daniel Jonah, **The Devil That Never Dies: The Rise and Threat of Global Antisemitism**, Little, Brown.

GOREN, Haim- (Jerusalem), Konrad-Adenauer-Stiftung, **Germany and the Middle East: Past, Present, and Future**, Magnes Press, Hebrew University, Jerusalem 2003.

GRUNDMANN, Reiner- STEHR, Nico, **The Power of Scientific Knowledge: From Research to Public Policy**, Cambridge University Press.

GUZZINI, Stefano, "**De gustibus (valoribus) est disputandum: Friedrich Kratochwil contra Realpolitik without Politics, Theory without Reflexivity, Science without Judgment.**" In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Halt, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, 23-36. Palgrave Macmillan.

HAGEMANN Steffen- NATHANSON Roby, **Germany-Israel: United by the Past, Divided by the Present?**, Bertelsmann Stiftung, 2015.

HAYES, Peter, **Why?: Explaining the Holocaust**, W. W. Norton, 2017.

HILBERG, Raul, **The Destruction Of The European Jews**, 3rd ed, Yale University Press, New Haven 2003.

HITLER, Adolf, **Mein Kampf**, Houghton Mifflin Harcourt, Boston 2001.

JACKSON, Patrick Thaddeus. "**Onufian World-Making.**" In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 17-28.

JARAUSCH, Konrad H, **After Hitler: Recivilizing Germans, 1945-1995**, Oxford University Press, Oxford 2006.

JOHNSON, Paul, **A History of the Jews**, Harper Perennial.

KEGLEY, Charles- BLANTON, Shannon, **World Politics: Trend and Transformation, 2010 - 2011 Edition**, 13th ed., Wadsworth Publishing Company, Boston 2010.

KESSLER, Oliver. "**On Norms, Communication and the Problem of Practice.**" In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Halt, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, 84-101. Palgrave Macmillan.

KLEMPERER, Victor, **The Language of the Third Reich: LTI, Lingua Tertii Imperii : a Philologist's Notebook**, Burns & Oates.

KORNELIUS, Stefan, **Angela Merkel: The Chancellor and Her World**, Alma Books.

KRATOCHWIL, Friedrich V, **Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs**, Cambridge University Press.

LEWIS, Damien, **The Nazi Hunters**, Quercus, 2015.

LONGERICH, Peter, **Policy of destruction : Nazi anti-Jewish policy and the genesis of the "Final Solution"**, United States Holocaust Memorial Museum, Washington 2005.

MENDELSON, Daniel, **The Lost: A Search for Six of the Six Million**, HarperCollins Publishers, New York 2006.

MESSENGER, David A.- PAEHLER, Katrin, **A Nazi Past: Recasting German Identity in Postwar Europe**, University Press of Kentucky.

NIVEN, Bill, **Facing the Nazi Past: United Germany and the Legacy of the Third Reich**, Routledge.

OLICK, Jeffrey K, **The Sins Of The Fathers: Germany, Memory, Method**, University of Chicago Press.

ONUF, Nicholas, "Empirical Products: Response to Gavan Duffy." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 40-42.

ONUF, Nicholas. "Identity Labels: Response to Jamieh Frueh." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 110-112.

ONUF, Nicholas, **Making Sense, Making Worlds: Constructivism in Social Theory and International Relations**. Routledge, London 2013.

ONUF, Nicholas, "Constructivism: A User's Manual." In *International Relations in a Constructed World*, edited by Vendulka Kubáľková, Paul Kowert, Nicholas Onuf, 58-78. New York, 1998.

ONUF, Nicholas Greenwood, **World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations**, Routledge, 1989.

ORWELL, George, **1984**.

QVORTRUP, Matthew, **Angela Merkel: Europe's Most Influential Leader: Revised Edition**, Abrams.

REICHER, Stephen- HOPKINS, Nick, **Self and Nation**, SAGE, London 2001.

REUS-SMIT, Christian, **The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations**, Princeton University Press, Princeton 1999.

ROSE, Paul Lawrence, **Revolutionary Antisemitism in Germany from Kant to Wagner**, Princeton University Press, Princeton 1990.

SACHAR, Howard Morley, **A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time**, 3rd ed., Alfred a Knopf Incorporated, New York 2007.

SCHAUMANN, Caroline, **Memory Matters: Generational Responses to Germany's Nazi Past in Recent Women's Literature**, Walter de Gruyter, Berlin 2008.

SJOBERG, Laura, "Queering IR Constructivism ." In *The Art of World Making: Nicholas Greenwood Onuf and His Critics*, edited by Harry D. Gould, 68-77.

STEININGER, Rolf, **Germany And The Middle East: From Kaiser Wilhelm II to Angela Merkel**, English-language edition.

STONE, Michael H, **The Anatomy of Evil**, Prometheus Books, 2017.

WELCH, David, **The Third Reich: Politics and Propaganda**, Psychology Press, 2002.

WENDT, Alexander, **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, UK 1999.

WIESELTIER, Leon- GOLDHAGEN Daniel J. -BROWNING, Christopher R., **Facing the Past Representations of the Holocaust in German Cinema Since 1945**, United States Holocaust Memorial Museum, Washington 2001.

WITTLINGER, Ruth, **German National Identity in the Twenty-First Century: A Different Republic After All**, Springer.

YABLONKA, Hanna, **Survivors of the Holocaust**, 1999.

ZEHFUSS, Maja, **Constructivism in International Relations: The Politics of Reality**, Cambridge University Press, Cambridge, UK 2002.

Makaleler

ADLER, Emanuel, "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics", **European Journal of International Relations**, Volume:3, No:3, 1997, s. 319-363.

AGHA, Hussein- KHALIDI, Ahmad Samih, "A Palestinian Reckoning" **Foreign Affairs**, Volume:100, No:2, Mart/Nisan 2021, s. 129-141.

ASSEBURG, Muriel-BUSSE, Jan, "Deutschlands Politik gegenüber Israel", **Deutsche Außenpolitik**, 2011, s. 693-716.

"2019 Top Ten Worst Global Anti-Semitic and Anti-Israeli Incident ." **Simon Wiesenthal Center**, 2019.

BAUER, Yehuda, "On the Holocaust and Other Genocides", 2007, .

BEN-MEIR, Alon, "Israel's Response to a Nuclear Iran", **International Journal on World Peace**, Volume:27, No:1, 2010, s. 61-78.

BENJAMIN, Daniel-SIMON, Steven, "America's Great Satan", **Foreign Affairs**, Volume:98, No:6, Kasım/Aralık 2019, s. 56-66.

BERGER, Ronald J, “The "Banality of Evil" Reframed: The Social Construction of the "Final Solution" to the "Jewish Problem””, **The Sociological Quarterly**, Volume:34, No:4, 1993.

BERMAN, Sheri, “Populism Is Not Fascism”, **Foreign Affairs**, Volume:95, No:6, Kasım/Aralık 2016, s. 39-44.

BOZO, Frédéric, “Mitterrand’s France, the End of the Cold War, and German Unification: A Reappraisal”, **Cold War History**, Volume:7, No:4, 2007, s. 455–478.

BRUBAKER, Rogers- COOPER, Frederick, “Beyond “Identity””, **Theory and Society**, Volume:29, No:1, 2000, s. 1-47.

CHUA, Amy, “Tribal World”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No:4, Temmuz/Ağustos 2018, s. 25-33.

COPELAND, Dale C, “The Constructivist Challenge to Structural Realism: A Review Essay”, **International Security**, Volume:25, No:2, 2000, s. 187-212.

HARDY, Cynthia- LAWRANCE, B. Thomas-DAVID, Grant, “Discourse and Collaboration: The Role of Conversations and Collective Identity”, **The Academy of Management Review**, Volume:30, No:1, 2005, s. 58-77.

CZARNY, Elżbieta- MENKES, Jerzy, “European Union and European Germany”, **Quarterly Journal**, Volume:6, No:4, 2015, s. 7-27.

DRESLER-HAWKE, Emma-LIU, James H, “Collective Shame and The Positioning of German National Identity”, **Psicología Política**, 2006, s. 131-153.

DUNCAN, Graeme, “The Marxist Theory of the State”, **Royal Institute of Philosophy Lecture Series**, Volume:14, 1982, s. 129–143.

ERTEM, Helin Sarı, “Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: “Kimliğin Güvenliği” ve “Güvenliğin Kimliği””, **Güvenlik Stratejileri**, No:16 2012, s. 177-236.

EVANS, Richard J., “From Nazism to Never Again”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No:1, Ocak/Şubat 2018, s. 8-15.

FEARON, James- WENDT, Alexander, “Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View”, **Handbook of International Relations**, s. 52–72.

FINK, Carole, ““The Most Difficult Journey of All”: Willy Brandt’s Trip to Israel in June 1973”, **The International History Review**, Volume:37, No:3, 2014, s. 503–518.

FUKUYAMA, Francis, “Against Identity Politics”, **Foreign Affairs**, Volume: 97, No:5, Eylül/Ekim 2018, s. 90-114.

GUZZINI, Stefano, “A Reconstruction of Constructivism in International Relations”, **European Journal of International Relations**, Volume:6, No:2, 2000, s. 147–182.

GAVRIELY-NURI, Dalia, “Collective memory as a metaphor: The case of speeches by Israeli prime ministers 2001–2009”, **Memory Studies**, Volume:7, No:1, 2013, s. 46–60.

GRYGIEL, Jakub, "The Return of Europe's Nation-States", **Foreign Affairs**, Volume:95, No:5, 2016, s. 94-101.

HILBERG, Raul, "The Bureaucracy of Annihilation", s. 119-133.

HONIG, Frederick, "The Reparations Agreement between Israel and the Federal Republic of German", **The American Journal of International Law**, Volume:48, No:4, 1954, s. 564-578.

HOPF, Ted, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Volume:23, No:1, 1998, s. 171-200.

HOVHANNISYAN, Armen, "Interaction between Collective Memory and Foreign policy Making process: A Social Constructivist Approach", **Monitor Strategic**, Volume:16, No:3/4, 2014, s. 36-46.

HUGHES, Everett C., "Good People and Dirty Work", **Social Problems**, Volume:10, No:1, 1962, s. 3-11.

INDYK, Martin, "Disaster in the Desert", **Foreign Affairs**, Volume:98, No:6, Nov/Dec 2019, s. 10-20.

JUNG, Hoyoon, "The Evolution of Social Constructivism in Political Science: Past to Present", 2019.

KAGAN, Robert, "The New German Question", **Foreign Affairs**, Volume:98, No:3, May/JUNE 2019, s. 108-120.

KAISER, Wolf, "Educational Work on the Topic of the Holocaust and Antisemitism".

KAUFMANN, Yadin, "Start-Up Palestine", **Foreign Affairs**, Volume:96, No: 4, Temmuz/Ağustos 2017, s. 113-123.

KLEUTERS, Joost, "Between Continuity and Change: Ostpolitik and the Constructivist Approach Revisited", **German Politics**, Volume:18, No:4, 2009, s. 519–535.

KOTKIN, Stephen, "When Stalin Faced Hitler", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:6, Kasım/Aralık 2017, s. 48-71.

KRUSZEWSKI, Charles, "Germany's Lebensraum", **The American Political Science Review**, Volume:34, No:5, 1940, s. 964-975.

KUNDNANI, Hans, "The Concept of Normality in German Foreign Policy since Unification", **German Politics and Society**, Volume:30, No:2, 2012, s. 38–58.

KUZMANIĆ, Marja, "Collective memory and social identity: A social psychological exploration of the memories of the disintegration of former Yugoslavia", **Psihološka Obzorja / Horizons of Psychology**, Volume:17, No:2, 2008, s. 5-26.

KUHN, Ulrich- VOLPE, Tristan, "Keine Atombombe, Bitte", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:4, Temmuz/Ağustos 2017, s. 103-112.

KUNTZEL, Matthias, "Germany and a Nuclear Iran", **Jewish Political Studies Review**, Volume:26, No: 1/2, 1 Mart 2015, s. 48-58.

LEVAL, Pierre N., "The Long Arm of International Law", **Foreign Affairs**, Volume:92, No:2, Mart/Nisan 2013, s. 16-21.

LEWAN, Kenneth M., "How West Germany Helped to Build Israel", **Journal of Palestine Studies**, Volume:4, No:4, 1975, s. 41-64.

LIPPMAN, Matthew, "Genocide: The Trial of Adolf Eichmann and the Quest for Global Justice", **Buffalo Human Rights Law Review**, Volume:8, 2002, s. 45-121.

MATTHIJS, Matthias, "Europe After Brexit", **Foreign Affairs**, Volume:96, No:1, Ocak/Şubat 2017, s. 85-94.

MATTHIJS, Matthias, "The Right Way to Fix the EU", **Foreign Affairs**, Volume:99, No:3, Mayıs/Haziran 2020, s. 160-170.

MAULL, Hanns, "Germany and the use of force: still a "civilian power"?", **Survival**, Volume:42, No:2, 2000, s. 56-80.

MCADAMS, A. James, "Germany after Unification: Normal at Last?", **World Politics**, Volume:49, No:2, 1997, s. 282-308.

MILLER, Rory, "Europe's Palestine Problem", **Foreign Affairs**, Volume:90, No:5, Eylül/Ekim 2011, s. 2-8.

MRAZ, Mark, “Adolf Hitler and the National Socialists: A Case Study in Political Constructivism”, **SSRN Electronic Journal**, 2008, .

MUDDE, Cas, “Europe's Populist Surge”, **Foreign Affairs**, Volume:95, No: 6, Kasım/Aralık 2016, s. 25-30.

MULLER, John, “Nuclear Weapons Don't Matter”, **Foreign Affairs**, Volume: 97, No: 6, Kasım/Aralık 2018, s. 10-15.

MULLER, Patrick, “The Europeanization of Germany's Foreign Policy toward the Israeli–Palestinian Conflict: Between Adaptation to the EU and National Projection”, **Mediterranean Politics**, Volume:16, No:3, 2011, s. 385–403.

KENNETH, Waltz N., “Why Iran Should Get the Bomb”, **Foreign Affairs**, Volume:91, No:4, Temmuz/Ağustos 2012, s. 2-10.

NASR, Vali, “Iran Among the Ruins”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No:2, Mart/Nisan 2018, s. 108-118.

NOOR, Sanam, “European Union and the Middle East: A Historical Analysis”, **Pakistan Horizon**, Volume:57, No:1, 2004, s. 23-46.

OLICK, Jeffrey K.- ROBBINS, Joyce, “Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices”, **Annual Review of Sociology**, Volume:24, No:1, 1998, s. 105–140.

OLICK, Jeffrey K.-LEVY, Daniel, “Collective Memory and Cultural Constraint: Holocaust Myth and Rationality in German Politics”, **American Sociological Review**, Volume:62, No:6, 1997, s.921-936.

ONUF, Nicholas, “The Constitution of International Society”, **European Journal of International Law**, Volume:5, No:1, 1994, s. 1-19.

OTERO-IGLESIAS, Miguel, “Germany and Political Union in Europe: Nothing moves without France”, 2015.

PALLADE, Yves, “"New" Anti-Semitism in Contemporary German Academia”, **Jewish Political Studies**, Volume:21, No:1/2, 2009, s. 33-62.

PELTONEN, Hannes, “A tale of two cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations”, **Revista Brasileira de Politica Internacional**. Volume:60, No:1, 2017, .

POMPEO, Michael R., “Confronting Iran”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No:6, Nov/Dec 2018, s. 60-70.

RISSE, Thomas, “The Cold War's Endgame and German Unification: (A Review Essay)”, **International Security**, Volume:21, No:4, 1997, s. 159-185.

RUGGIE, John Gerard, “What Makes the World Hang Together? Neo-utilitarianism and the Social Constructivist Challenge”, **International Organization**, Volume:52, No:4, 1998, s. 855–885.

SAGON, Scott D., “Armed and Dangerous”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No: 6, Kasım/Aralık 2018, s. 35-43.

SALZBORN, Samuel, “Antisemitism in the “Alternative for Germany” Party”, **German Politics and Society**, Volume:36, No:3, 2018, s. 74–93.

SHERMAN, Wendy R., “How We Got the Iran Deal”, **Foreign Affairs**, Volume:97, No:5, Eylül/Ekim 2018, s. 186-197.

SHPRIO, Shlomo, “Intelligence Services and Foreign Policy: German-Israeli Intelligence and Military Co-operation”, **German Politics**, Volume:11, No:1, 2002, s. 23-42.

SKYRMS, Brian, “The Stag Hunt”, **Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association**, Volume:75, No:2, 2001, s. 31-41.

SMITH, David Norman, “The Social Construction of Enemies: Jews and the Representation of Evil”, **Sociological Theory**, Volume:14, No:3, November 1996, s. 203-240.

SOMAI, Miklós- BIEDERMANN, Zsuzsánna, “Brexit: Reasons and Challenges”, **Acta Oeconomica**, Volume:66, No:1, 2016, s. 137–156.

SPERLING, James, “German Foreign Policy After Unification: The End of Cheque book Diplomacy?”, **West European Politics**, Volume:17, No:1, 1994, s. 73–97.

STEINMEIER, Frank-Walter, “Germany’s New Global Role”, **Foreign Affairs**, Volume:95, No:4, Temmuz/Ağustos 2016, s. 106-113.

SUBOTIC, Jelena, "Stories States Tell: Identity, Narrative, and Human Rights in the Balkans", **Slavic Review**, Volume:72, No:2, 2013, s. 306-326.

THEIL, Stefan, "Berlin's Balancing Act", **Foreign Affairs**, Volume:96, No: 5, Eylül/Ekim 2017, s. 9-16.

VITA, Lorena De, "German–Israeli Ties in 2015 and 1965: The Difficult Special Relationship", **International Affairs**, Volume:91, No:4, 2015, s. 835-849.

WALZER, Michael, "On Humanitarianism", **Foreign Affairs**, Volume:90, No: 4, Temmuz/Ağustos 2011, s. 69-80.

WENDT, Alexander, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", **International Organization**, Volume:46, No:2, 1992, s. 391–425.

WENDT, Alexander, "Collective Identity Formation and the International State", **American Political Science Review**, Volume:88, No:2, 1994, s. 384–396.

WERTSCH, James V., "Collective Memory and Narrative Templates", **Social Research: An International Quarterly**, Volume:75, No:1, 2008, s. 133-156.

WIENER, Antje, "Normative Baggage in International Encounters: Contestation all the Way" In *On Rules, Politics and Knowledge*, edited by Oliver Kessler, Rodney Bruce Hall, Cecelia Lynch, Nicholas Onuf, 202-212. Palgrave Macmillan.

WIENER, Antje, "Constructivist Approaches in International Relations Theory: Puzzles and Promises," **Web Con**, Volume:5, 2006.

WITTLINGER, Ruth-LAROSE, Martin, "No Future for Germany's Past? Collective Memory and German Foreign Policy", **German Politics**, Volume:16, No:4, 2007, s. 481–495.

YOURMAN, Julius, "Propaganda Techniques Within Nazi Germany", **Journal of Educational Sociology**, Volume:13, No:3, 1939, s. 148-163.

ZAKARIA, Fareed, "Populism on March", **Foreign Affairs**, Volume:95, No: 6, Kasım/Aralık 2016, s. 9-15.

Konferans ve Sempozyum

KAISER, Wolf. "Educational Work on the Topic of the Holocaust and Antisemitism." Paper presented at Combating Antisemitism – Challenges and Successful Strategies, Berlin, 25 January 2008.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.willy-brandt-biography.com/politics/ostpolitik>

<https://www.ukessays.com/essays/politics/a-critical-analysis-of-the-constructivism-method-politics-essay.php>

<https://www.reuters.com/article/us-germany-un-palestines/germany-to-abstain-in-u-n-vote-on-palestinian-status-idUKBRE8AS0AV20121129>

<https://www.nytimes.com/2017/09/26/world/europe/germany-far-right-election.html>

<https://apnews.com/article/a033042303545d9ef783a95222d51b83>

<https://www.dw.com/en/the-troubled-red-green-legacy/a-1635642>

<https://www.criticalthreats.org/analysis/germany-iran-foreign-relations>

<https://www.dw.com/en/germany-assumes-chair-of-international-holocaust-remembrance-alliance/a-52620401>

<https://news.un.org/en/story/2021/01/1083122>

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-15368819>

<https://www.timesofisrael.com/luftwaffe-israeli-air-force-conduct-first-joint-exercise-in-germany/>

<https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1588431753-report-mossad-provided-germany-with-hezbollah-intel-before-ban>

<https://www.dw.com/en/donald-trump-withdraws-us-from-iran-nuclear-deal-how-the-world-reacted/a-43708940>

<https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation-defensive-shield/>

<https://www.dw.com/en/germanys-jewish-groups-quarrel-over-state-funds/a-1176510>

<https://www.dw.com/en/foundation-gives-voice-to-nazi-era-forced-laborers/a-5807459>

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/nahermittlererosten/01-konfliktnahost/israelpalaestinkonflikt-node/zukunftpalaestina/-/228386>

<https://www.spiegel.de/international/world/scandal-at-the-vatican-german-jews-praise-merkel-s-criticism-of-the-pope-a-605463.html>

<https://www.voanews.com/world-news/middle-east-dont-use/iran-threat-not-just-israel-says-germanys-merkel>

<https://www.sipri.org/sites/default/files/Trends-in-international-arms-transfers-2016.pdf>

<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2002-0173+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/nahermittlererosten/01-konfliktnahost/israelpalaestinkonflikt/228366>

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/middle-east-resolutions-united-nations/2277918#:~:text=Germany's%20objectives%20on%20Middle%20East%20resolutions%20at%20the%20United%20Nations,-General%20Assembly%20of&text=Germany%20seeks%20balanced%20texts%20of,Israel%20at%20the%20United%20Nations.>

<https://www.dw.com/en/the-balkan-dilemma-germany-returns-to-military-action/a-6309598>

<https://news.un.org/en/story/2011/10/393562-unesco-votes-admit-palestine-full-member>

<https://www.dw.com/en/germany-wants-un-to-censure-iran-over-presidents-remarks/a-1823866>

<https://www.dw.com/en/afds-gauland-plays-down-nazi-era-as-a-bird-shit-in-german-history/a-44055213>

https://ec.europa.eu/echo/where/middle-east/palestine_en

<https://www.armscontrol.org/factsheets/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

<https://www.reuters.com/article/germany-israel-warships-idUSL5N0Y21IL20150511>

<https://www.un.org/press/en/2004/hrcn1057.doc.htm>

<https://www.dw.com/en/anti-semitism-in-germany-increased-due-to-coronavirus-protests/a-54775939>

<https://new-york-un.diplo.de/un-en/service/germany-s-role-in-the-united-nations/965836#:~:text=Among%20all%20international%20organizations%2C%20the,global%20forum%20with%20universal%20membership.&text=Moreover%2C%20Germany%20contributed%20around%206,sustainability%2C%20humanitarian%20aid%20and%20development.>

https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf

<https://www.britannica.com/biography/Helmut-Kohl>

<https://www.un.org/press/en/2003/sc7896.doc.htm>

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-yom-kippur-war>

https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/fs_2103_at_2020_v2.pdf

<https://www.dw.com/en/germany-us-defend-israeli-raids-in-gaza-as-protests-mount/a-3908019>

<https://www.thelocal.de/20170118/far-right-afd-politician-urges-germany-to-stop-remembering-nazi-crimes/>

<http://library.fes.de/pdf-files/bibliothek/download/koalitionsvertrag1998.pdf>

<https://www.dw.com/en/germany-makes-burning-foreign-flags-a-jailable-offense/a-53445868>

<https://unwatch.org/un-vilifies-israel-worlds-violator-health-rights/>

<https://www.e-ir.info/2014/05/09/interview-nicholas-onuf/>

<https://www.antisemitismusbeauftragter.de/Webs/BAS/EN/federal-government-commissioner/commissioner-and-role/commissioner-and-role-node.html>

<https://www.dw.com/en/frank-walter-steinmeier-germany-still-faces-anti-semitism/a-41807961>

<http://library.fes.de/pdf-files/bibliothek/download/koalitionsvertrag1998.pdf>

<https://www.aljazeera.com/features/2018/10/8/the-october-arab-israeli-war-of-1973-what-happened>

<https://www.stiftung-evz.de/eng/the-foundation/history.html>

<https://www.dw.com/en/german-ban-on-hezbollah-tv-doesnt-surprise-broadcaster/a-3813111>

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/palaestinensischegebiete-node/palestinianterritories/228226>

<https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germanys-role-in-the-eu-ten-facts-and-figures>

<https://www.gov.il/en/departments/news/speechher240107>

http://library.fes.de/pdf-files/bibliothek/download/05_11_11_koalitionsvertrag_langfassung_navigierbar-1.pdf

<https://www.c-span.org/video/?203562-1/german-chancellor-address>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3429995.stm>

<https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1588223040-germany-bans-lebanese-terror-group-hezbollah>

<https://www.reuters.com/article/us-germany-antisemitism-idUSKBN1E91U4>

<https://www.ndtv.com/world-news/germanys-angela-merkel-warns-against-anti-semitism-racism-ahead-of-gaza-protests-2447461>

<https://www.timesofisrael.com/merkel-defends-german-un-voting-record-on-israel-after-rap-from-jewish-group/>

<https://www.dw.com/en/munich-1972-a-black-september/a-3524778>

<https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/german-israeli-relations>

<http://www.gif.org.il/pages/about/about-us.aspx>

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/european-neighbourhood-policy_en

<https://www.dw.com/en/eu-wants-israel-and-palestine-to-share-jerusalem-as-capital/a-4994660>

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/sr-mitgliedschaft/391348>

<https://www.nti.org/analysis/articles/israel-submarine-import-and-export-behavior/>

<https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook10/Pages/Remarks%20by%20Prime%20Minister%20Peres%20in%20honor%20of%20Chance.aspx>

<https://www.dw.com/en/un-general-assembly-rejects-us-resolution-to-condemn-amas/a-46623413>

<https://www.reuters.com/article/us-israel-lebanon-prisoners-idUSL141960220080716>

<https://www.dw.com/en/afds-jews-say-german-far-right-party-isnt-anti-semitic/a-45635589>

<https://www.jpost.com/international/merkel-israel-part-of-germanys-security-rejects-anti-zionism-326174>

<https://www.jpost.com/international/germany-will-ban-burning-of-israeli-and-other-state-flags-613965>

<https://www.jpost.com/diaspora/german-jewish-leader-antisemitism-is-in-the-heart-of-german-society-521487>

<https://www.nytimes.com/1985/05/06/world/reagan-joins-kohl-in-brief-memorial-at-bitburg-graves.html>

https://www.huffpost.com/entry/ahmadinejad-is-preparing-_b_34144

<https://www.dw.com/en/a-special-case-the-german-israeli-security-cooperation/a-18444585>

<https://www.theguardian.com/world/2010/aug/25/nuremberg-laws-patton-national-archives>

<https://www.bits.de/public/articles/cast06-02.htm>

<https://www.timesofisrael.com/rise-of-anti-semitism-other-extremism-has-german-jews-questioning-their-future/>

<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/092898germany-europe.html>

<https://www.dw.com/en/opinion-1967-the-war-that-never-ended/a-39038535>

<https://www.nytimes.com/2017/09/27/world/europe/merkel-election-alternative-for-germany.html>

<https://www.timesofisrael.com/israel-open-to-german-efforts-to-expand-iran-nuclear-deal-with-more-restrictions/>

<https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/alternative-fuer-deutschland-fall-von-holocaust-leugnung-in-der-afd/12191980.html?ticket=ST-551788-CuDyBay2KIwlQRJN1Wrx-ap5>

<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4706417,00.html>

<https://www.dw.com/en/deadly-attack-targets-synagogue-in-germany-as-it-happened/a-50751722>

<https://www.dw.com/en/german-lawmakers-push-to-ban-flag-burning/a-52016871>

<http://www.acpr.org.il/nativ/0902-birnbaum-E2.pdf>

<https://www.npr.org/2018/10/21/655159092/meet-the-jews-of-the-german-far-right>

<https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-in-the-un-an-interview-with-ambassador-heusgen>

<https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-angela-merkel-berlin-anti-semitism-germany-f1824f9dd8c49805034eed40f5a4b5ac>

<https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-angela-merkel-berlin-anti-semitism-germany-f1824f9dd8c49805034eed40f5a4b5ac>

<https://www.annefrank.org/en/anne-frank/go-in-depth/impossibilities-escaping-1933-1942/>

<https://www.aicgs.org/2011/12/from-ron-arad-to-gilad-shalit-germanys-role-in-the-middle-eastern-prisoner-exchanges/>

<https://www.dw.com/en/how-germany-deals-with-hitlers-mein-kampf/a-18670734>

<https://www.aicgs.org/publication/chancellor-helmut-schmidt-his-policy-toward-israel-and-the-german-responsibility-for-the-jewish-people/>

<https://www.dw.com/en/german-foreign-minister-condemns-uns-treatment-of-israel/a-48703040>

<https://www.dw.com/en/german-israeli-relations-what-you-need-to-know/a-41800745>

<https://www.dw.com/en/german-laws-on-burning-the-israeli-flag-what-you-need-to-know/a-41743544>

<https://fathomjournal.org/1967-and-the-global-left-the-case-of-the-east-german-regime-and-the-west-german-radicals/>

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/german-israel-foundation-for-scientific-research-and-development-gif>

<https://www.nytimes.com/1998/04/29/news/germany-the-unlikely-friend.html>

<https://www.haaretz.com/world-news/europe/.premium-how-germany-s-far-right-party-is-luring-jewish-voters-in-this-year-s-election-1.9478145>

<https://www.theguardian.com/us-news/2017/dec/06/donald-trump-us-jerusalem-israel-capital>

<https://www.dw.com/en/no-room-for-holocaust-denial-in-germany/a-1833619>

<https://www.dw.com/en/no-unity-30-years-after-the-end-of-the-cold-war/a-55104747>

<https://foreignpolicy.com/2021/04/15/iran-nuclear-deal-biden-talks-vienna/>

<https://www.yadvashem.org/holocaust/holocaust-antisemitism/holocaust-denial-laws.html>

<https://www.timesofisrael.com/germany-funds-plan-to-help-holocaust-survivors-around-world-access-vaccines/>

<https://www.jpost.com/magazine/where-will-germanys-jews-stand-in-the-countrys-upcoming-elections-504488>

<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/07/23/german-firms-primed-iraqs-war-machine/09371363-d003-4a78-88ef-476c183b21dc/>

<https://www.timesofisrael.com/germany-says-every-state-can-name-capital-but-not-jerusalem/>

<https://www.nytimes.com/2005/02/20/world/europe/policy-shift-in-germany-trims-jewish-migration.html>

<https://www.nytimes.com/2018/01/10/world/europe/germany-immigrants-anti-semitism.html>

<https://www.dw.com/en/cdu-csu-spd-afd-fdp-left-greens/a-38085900>

<https://www.theguardian.com/world/2006/aug/28/syria.israel>

<https://hamodia.com/prime/israeli-journalist-confronts-truth-germany/>

<https://www.theguardian.com/sport/blog/2012/may/02/50-stunning-olympic-moments-munich-72>

<https://www.theguardian.com/world/2017/jun/17/helmut-kohl-leader-who-united-europe-as-well-as-germany>

<https://www.gatestoneinstitute.org/16907/germany-un-security-council>

<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/brezhnevs-secret-six-day-war-speech>

<https://www.nytimes.com/1973/06/08/archives/brandt-arrives-for-israeli-visit-noting-we-cannot-undo-past.html>

<https://www.defensenews.com/naval/2020/12/03/israeli-navy-welcomes-new-generation-of-german-made-warships/>

<https://www.jpost.com/israel-news/israel-and-germany-mark-golden-anniversary-as-friends-402475>

https://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/aichman_eng.htm

<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB98/>

<https://www.jta.org/2018/11/07/global/angela-merkels-jewish-legacy>

<https://www.timesofisrael.com/germany-to-include-israel-in-eu-deal-for-vaccine-citing-special-relationship/>

<https://www.timesofisrael.com/israeli-german-jets-to-make-1st-joint-flyover-at-dachau-munich-olympics-site/>

<https://www.timesofisrael.com/germany-negotiating-prisoner-swap-between-hamas-and-israel-report/>

<https://www.timesofisrael.com/report-israeli-airman-ron-arad-was-tortured-to-death-in-1988/>

<https://www.timesofisrael.com/khamenei-when-iran-speaks-of-wiping-out-israel-it-refers-to-regime-not-jews/>

<https://www.timesofisrael.com/germany-slams-abbas-for-anti-semitic-remarks-eu-calls-his-speech-unacceptable/>

<https://www.timesofisrael.com/israeli-uae-foreign-ministers-meet-in-berlin-which-is-honored-to-host-summit/>

<https://www.timesofisrael.com/germany-says-it-will-support-israel-if-it-gets-on-un-security-council/>

<http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2017/science-genetics-reshaping-race-debate-21st-century/>

<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1987-04-08-mn-227-story.html>

https://www.yadvashem.org/holocaust/about/final-solution-beginning/wannsee-conference.html?gclid=Cj0KCQjw8rT8BRCbARIsALWiOvQodNFXQK-GIBCBqnHF_LEA7E51PX2a9efFwPmgJdX699cYi-ywyiwaAgWvEALw_wcB

<https://www.jpost.com/israel/ezra-israel-to-share-intelligence-with-four-european-countries>

<https://www.nytimes.com/2004/01/30/world/israel-and-hezbollah-trade-prisoners-and-war-dead-in-flights-to-and-from-germany.html>

<https://www.wsj.com/articles/SB119058569590236686>

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/2399/A63_28-en.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tezler

ALICI, Hünkar Özgü, **“A Critical Overview OF THE EUROPEAN Union’s INVOLVEMENT IN THE Israeli-Palestinian Conflict Resolution PROCESS AS A NORMATIVE POWER”**, Hacettepe Üniversitesi, Master Tezi, 2017.

ALPAY, Emine, **“Sosyal İnşaatçılık Kuramı Çerçevesinde Türk ve Bulgar Kimliği: Hak ve Özgürlükler Hareketi”**, Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.

BARTOS, Helen, **“Israeli-German Relations in the Years 2000-2006: A Special Relationship Revisited”**, University of Oxford, Master Tezi, 2007.

BÜKÜN, Mehmete Fatih, **“The Role of Social Identity And Collective Memory In Predicting In-group Bias And Collective Action In Turkey’s Alevis”**, ODTÜ, Master Tezi, 2014.

EKİCİ, Kübra Deren, **“Sosyal Konstrüktivizme Göre Turgut Özal Türk Dış Politikası (1983-1993)”**, Kocaeli Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.

GÜRBÜZ, Mustafa, **“‘Identity’ Problematique in International Relations Theory”**, Bilkent Üniversitesi, Master Tezi, 2004.

HAMBROCK, Helga Brigitta, **“A Comparative Analysis of the Perspective of Three German Educational Theorists on Constructivism and Instructional Design”**, Pretoria University, Master Tezi, 2006.

HAYMAN, Paul Alexander, **“Constructivism and Human Rights”**, Durham University, Doktora Tezi, 2009.

JOVINI, Mehdi Ansari, **“The Role of Iran in Construction of Hezbollah’s as a Non-state Actor in the Middle East After the 1979 Islamic Revolution”**, Hacettepe Üniversitesi, Master Tezi, 2019.

MARSHALL, Charisse E., **“Making the Connection: Using Social Constructivist Theory to Examine Dialysis Social Workers”**, University of Pennsylvania, Doktora Tezi, 2017.

MUSU, Costanza, **“European Union Foreign Policy and the Middle East Peace Process: 1991-2002”**, London School of Economics and Political Science, Doktora Tezi, 2003.

ÖZGÖR, Ömer, **“Bourdieu and International Relations: A Structural Constructivist Analysis for Rethinking State Identity”**, Bielefeld University, Doktora Tezi, 2016.

SOFİC, Elvira, **“The Role of the EU in the Israeli-Palestinian Conflict”**, Linnaeus University, Master Tezi, 2019.

SUCHANEK, Christiane, **“Defining Germany’s Military Engagement”**, University of Münster, Bachelor Thesis, , 2015.

ŞİRİN, Başar, **“On The Way To A Normal Foreign Policy: Germany In The Red- Green Years (1998-2005)”**, ODTÜ, Master Tezi, 2014.

EKLER

ÖZ GEÇMİŞ